

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

BARTIN'IN KENTSEL İMGELERİ VE KENT KİMLİĞİ OLUŞUMUNDAKİ ETKİLERİ

SERAP ADAŞ
TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ SELMA SOL
EDİRNE 2019

BARTIN'IN KENTSEL İMGELERİ VE KENT KİMLİĞİ OLUŞUMUNDAKİ ETKİLERİ

Hazırlayan: Serap Adaş

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Selma Sol

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Türk Edebiyatı Bilim Dalı için öngördüğü YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak hazırlanmıştır.

Edirne

Trakya Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

2019

ÖZET

Hızla küreselleşen dünyada, teknolojik gelişmelere de paralel olarak insanlar, dolayısıyla kentler arasındaki iletişim ve ulaşım daha hızlı hale geldi. Kentler, kimlik oluşturma ve imaj geliştirmede kültürel değerlerinin fark edilirliliğini arttırmak, tercih edilebilir kent haline gelmek, diğer kentlerle rekabet edebilmek, kültürel cazibe merkezine dönüşmek, büyüme ve kalkınmada sürdürülebilirliğini arttırmak için kentin güçlü ve ayırt edici özellikleri olan imgelerini markalaşmaya yönlendirmektedir. Yerel değerlerin korunmasının ve hem ulusal hem uluslararası boyutta değerlendirilebilmesinin önemli olduğu bir dönemde, ulusal kalıtın tespiti ve kültürel değerlerin sürekliliğinin sağlanması için kent imgeleri en etkili unsurlardır. Bu çalışmada Bartın'ın kentsel imgelerinin kent kimliği oluşumundaki etkileri incelenmeye çalışılmıştır. İlk olarak kent, kimlik, kent kimliği, imge, kentsel imge kavramları üzerinde durulmuştur. Daha sonra kentin tarihi ve imgeleri ile ilgili bilgi verilmiştir. Son olarak tespit edilen kent imgelerinin kentin kimlik oluşumundaki etkileri açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kent, Kimlik, İmge, Kültürel Miras

ABSTRACT

In a rapidly globalizing world, people and so communication and transportation between cities have become faster in parallel with technological developments.. In order to increase the recognition of cultural values in identity formation and image development, to become a preferable city, to compete with other cities, to become a cultural center of attraction and to increase the sustainability of growth and development, the cities are directed their strong and distinctive images to branding. When it is important to protect local values and evaluate them both nationally and internationally, urban images are the most effective elements for the determination of national heritage and the continuation of cultural values. In this study, the effects of urban images of Bartın on urban identity were studied. Firstly, the concepts of city, identity, city identity, image, urban image were emphasized. Then, information about the history and images of the city was given. Finally, the effects of the city images on the formation of the identity of the city were tried to be explained.

Key Words: City, Identity, Magery, Cultural Her

ÖN SÖZ

Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Edebiyatı Bilim Dalı’nda gerçekleştirilen bu yüksek lisans tez çalışmasında “Bartın’ın Kentsel İmgeleri ve Kent Kimliği Oluşumundaki Etkileri” irdelenmiştir.

Tez kapsamında; maddi manevi birikimlerle kent öğelerini oluşturan imgelerin kent kimliği üzerindeki etkileri; ekonomik, kültürel, eğitimsel, toplumsal vb. konular ilişkilendirilerek incelenmektedir. Bu bağlamda çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Tezin giriş bölümünde çalışmamızın amacı ve imgenin kent için önemi ile kentin kimlik oluşumundaki yeri üzerinde durulmuştur. Birinci bölümde kent, kent kimliği, imge, kent kimliğinin bileşenleri, kentsel imge, kent imgesinin belirleyicileri gibi kavramsal açıklamalara yer verilmiştir. İkinci bölümde, Bartın’ın kent olma süreci, kimliği ve imgeleri konu edinilmiştir. Üçüncü bölümde, Bartın’ın kentsel imgelerinin kent kimliği oluşumuna etkileri, coğrafi çevre bileşenlerinin meydana getirdiği imgelerin kent kimliği oluşumuna etkisi ve beşeri-toplumsal çevre bileşenlerinin meydana getirdiği imgelerin Bartın kent kimliğine etkisi olmak üzere iki konu başlığı altında incelenmiştir. Sonuç bölümünde ise, genel bir değerlendirme yapılarak konu ile ilgili görüş ve öneriler sunulmuştur.

Bu çalışmanın ortaya konmasında bana yol gösterip ışık tutan, yardımlarını esirgemeyen kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Selma Sol’a, tezim için gerekli materyal desteğini sağlayan, engin bilgisinden faydalandığım Servet Çınçın’a, çalışma sürecim boyunca benden maddi manevi desteklerini esirgemeyen ailem ve arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

SERAP ADAŞ

EDİRNE 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
ÖN SÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLO LİSTESİ.....	viii
ŞEKİL LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR.....	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.KENT KİMLİĞİ VE KENTSEL İMGE KAVRAMLARI	4
1.1. Kent Kimliği	4
1.1.1.1. Doğal Çevre	9
1.1.1.2. Yapay Çevre	11
1.1.1.3. Folklorik ve Sosyokültürel Yapı.....	12
1.1.1.4. İdeolojik Unsurlar	14
1.1.1.5. Ekonomik Yapı.....	15
1.1.1.6. Teknoloji.....	16
1.2. Kent Kimliğinin Belirleyicisi Olan Kentsel İmge ve Oluşumu	17
1.2.1. Kentsel İmge.....	17
1.2.2. Kent İmgesinin Belirleyicileri	21
1.2.2.1. Yollar	21
1.2.2.2. Sınırlar	21
1.2.2.3. Bölgeler.....	22
1.2.2.4. Odak Noktaları.....	22

1.2.2.5. İşaret Ögeleri.....	22
------------------------------	----

İKİNCİ BÖLÜM

2. BARTIN'IN KENT OLMA SÜRECİ, KİMLİĞİ VE İMGELERİ..... 24

2.1. Bartın'ın Kent Kimliği	24
2.1.1. Coğrafi Konumu ve Jeolojik Yapısı	24
2.1.2. Yüzey Şekilleri	25
2.1.2.1. Dağları	25
2.1.2.2. Ovaları ve Yaylaları.....	25
2.1.2.3 Akarsuları.....	25
2.1.3. İklimi ve Bitki Örtüsü.....	26
2.1.3.1. İklimi	26
2.1.3.2. Bitki Örtüsü (Florası).....	27
2.1.4. Yaban Hayatı (Fauna)	28
2.1.5. Demografik Yapı.....	29
2.1.6. İdari Yapı.....	31
2.1.6.1. Merkez İlçe Bartın	32
2.1.6.2. Amasra	32
2.1.6.3. Kurucaşile	32
2.1.6.4. Ulus.....	33
2.1.7. Ekonomi	33
2.1.7.1. Tarım ve Hayvancılık	33
2.1.7.2. Sanayi.....	34
2.1.7.3. Ticaret	35
2.1.8. Ulaşım	36
2.1.8.1. Karayolu Ulaşımı	36
2.1.8.2. Denizyolu Ulaşımı	36
2.1.8.3. Hava ve Demiryolu Ulaşımı	38

2.1.9. Kültürel ve Doğal Varlıklar-Koruma	39
2.1.9.1. Bartın'ın Sit Alanları ve Taşınmaz Kültür Varlıkları	41
2.1.9.1.1. Arkeolojik Sit Alanları	41
2.1.9.1.2. Doğal Sit Alanları	42
2.1.9.1.3. Kentsel Sit Alanları	43
2.1.9.1.4. Taşınmaz Kültür Varlıkları (Tek Yapı Ölçeğinde)	44
2.1.10. Müzeler	47
2.1.11. Bartın'ın Tarihçesi	48
2.1.11.1. Bartın Adının Kaynağı	48
2.1.11.2. Eski Çağlarda Bartın	49
2.1.11.3. Bizans Döneminde Bartın	50
2.1.11.4. Selçuklu ve Osmanlı Döneminde Bartın	50
2.1.11.5. Cumhuriyet Döneminde Bartın	52
2.2. Bartın'ın Kentsel İmgeleri	53
2.2.1. Bartın TelKırması	53
2.2.2. Bartın Yazması (Kaba Yazma)	55
2.2.3. Kadınlar Pazarı (Galla Bazarı)	58
2.2.4. Bartın Irmağı	60
2.2.5. Bartın ve Yöresi Ağzı	61
2.2.6. Tarihi Bartın Ahşap Evleri	64
2.2.7. Ahşap Tekne Yapımcılığı ve Ağaç Oymacılığı	67
2.2.8. Bartın Plajları	71
2.2.8.1. İnkumu Plajı	71
2.2.8.2. Mugada Plajı	72
2.2.8.3. Güzelcehisar Plajı	73
2.2.8.4. Amasra Plajı	73
2.2.8.5. Çakraz Plajı	74
2.2.8.6. Kızılkum Plajı	74
2.2.8.7. Hatipler Plajı	74
2.2.8.8. Bozköy Plajı	74
2.2.8.9. Akkonak (Deliklişile) Plajı	75

2.2.8.10. Göçkün Plajı	75
2.2.8.11. Karaman (Çambu) Plajı	75
2.2.8.12. Tekkeönü Plajı	76
2.2.8.13. Kurucaşile Plajı.....	76
2.2.8.14. Kapısuyu Plajı.....	76
2.2.9. Amasra.....	77
2.2.9.1. Amasra'yı İmgeleştiren Unsurlar.....	81
2.2.10. Bartın'ın Yöresel Yemekleri	86

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BARTIN'IN KENTSEL İMGELERİNİN KENT KİMLİĞİ OLUŞUMUNA ETKİLERİ..... 91

3.1. Coğrafi Çevre Bileşenlerinin Meydana Getirdiği İmgelerin Bartın Kent Kimliğine Etkisi

3.1.1. Bartın Irmağı, Bartın Plajları, Amasra

3.2. Beşeri-Toplumsal Çevre Bileşenlerinin Meydana Getirdiği İmgelerin Bartın Kent Kimliğine Etkisi

3.2.1. Bartın Telkırması- Bartın Yazması (Kaba-Gaba Yazma), Bartın ve Yöresi Ağzı, Kadınlar Pazarı (Galla Bazarı), Ahşap Tekne Yapımcılığı ve Ağaç Oymacılığı (Çekicilik), Tarihi Bartın Ahşap Evleri, Bartın Yöresel Yemekleri..

SONUÇ..... 138

KAYNAKÇA

EKLER.....156

TABLO LİSTESİ

TABLO 1. YILLARA GÖRE BARTIN NÜFUSU.....	29
TABLO 2. BARTIN NÜFUS ARTIŞ HIZI.....	30
TABLO 3. İLÇELERE GÖRE BARTIN NÜFUSU	30
TABLO 4. BARTIN'IN ALDIĞI VERDİĞİ GÖÇ	31

ŞEKİL LİSTESİ

ŞEKİL 1. BARTIN İL HARİTASI.....	31
ŞEKİL 2. BARTIN LİMANI UYDU GÖRÜNTÜSÜ	37
ŞEKİL 3. TAVŞAN ADASI.....	43
ŞEKİL 4. AMASRA KEMERE KÖPRÜSÜ.....	45
ŞEKİL 5. TELKIRMA TESCİL BELGESİ	54
ŞEKİL 6. TELKIRMA TEKNİĞİ İLE YAPILAN ÖRTÜLER.....	55
ŞEKİL 7. BARTIN YAZMASI (KABA YAZMA).....	57
ŞEKİL 8. MAKİNE BASKISI (SOLDAKİ ÖRNEK), EL BASKISI (SAĞDAKİ ÖRNEK)	57
ŞEKİL 9. EL OYMASI BASKI KALIPLARI.....	58
ŞEKİL 10. KADINLAR PAZARI 1989	59
ŞEKİL 11. KADINLAR PAZARI 2017	60
ŞEKİL 12. BARTIN IRMAĞI	60
ŞEKİL 13. TARİHİ BARTIN AHŞAP EVLERİ	67
ŞEKİL 14. AHŞAP TEKNE İSKELESİ VE GELENEKSEL YONTMA ALETİ	69
ŞEKİL 15. MAAZA VE AÇIK ALANDA YAPILAN TEKNELER.....	70
ŞEKİL 16. AĞAÇ OYMASI ÜRÜNLER	71
ŞEKİL 17. İNKUMU PLAJI.....	72

ŞEKİL 18. GÜZELCEHİSAR LAV SÜTUNLARI	73
ŞEKİL 19. TEKKEÖNÜ PLAJI.....	76
ŞEKİL 20. AMASRA	80
ŞEKİL 21. AMASRA KALESİ.....	82
ŞEKİL 22. CENOVA ARMASI	83
ŞEKİL 23. FATİH CAMİİ	84
ŞEKİL 24. KUŞ KAYASI YOL ANITI	85
ŞEKİL 25. AMASRA SALATASI.....	86
ŞEKİL 26. ÇEKİCİLER ÇARŞISI	86
ŞEKİL 27. BARTIN GÖZLEMESİ	87
ŞEKİL 28. TAVUKLU BÖREK.....	88
ŞEKİL 29. BEYAZ BAKLAVA.....	88
ŞEKİL 30. SU BÖREĞİ	89
ŞEKİL 31. MANCAR DOLMASI	89
ŞEKİL 32. BARTIN IRMAĞI KIYISINDA HIDRELLEZ KUTLAMASI	93
ŞEKİL 33. KEMERKÖPRÜ (ESKİ).....	95
ŞEKİL 34. ORDUYERİ KÖPRÜSÜ (ESKİ).....	96
ŞEKİL 35. ASMA KÖPRÜ (ESKİ)	97
ŞEKİL 36. KUM ZAMBAĞI	104
ŞEKİL 37. BARTIN BELEDİYESİ LOGOSU	104

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
vb.	: Ve Benzeri
TDK	: Türk Dil Kurumu
SOKÜM	: Somut Olmayan Kültürel Miras
UNESCO	:United Nation Education Science Culture Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Kurumu)
İMO	: İnşaat Mühendisleri Odası
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
TPE	: Türk Patent Enstitüsü
yy.	: Yüzyıl
ÇEKÜL	: Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı
İŞ-KUR	: Türkiye İş Kurumu
T.B.M.M.	: Türkiye Büyük Millet Meclisi

GİRİŞ

Her topluluk sahip olduğu mekanda tarihsel, biçimsel, kültürel, ekonomik vb. ayırt edici faktörlerle kendine ait belirleyiciler oluşturmaktadır. Kentlerdeki bu farklılığı ortaya çıkaran unsurlar ise imgeler aracılığı ile olmaktadır. Kent içerisindeki kültürel değerlerin sürekliliğinin sağlanmasına etki ederek kentin tarihi, coğrafi ve kültürel yapısıyla bütünleşen imgeler, ortak belleğin ve kimliğin anlamlarını ortaya çıkaran özgün sembolik değerleri temsil etmektedir. Kentsel kalıtın tespiti için önemli bir yere sahip olan imgeler o yerin sosyal, ekonomik, eğitsel, turistik vb. değerlerinin yapısıyla ilgili bilincin gelişmesine ve farkındalığın artmasına katkı sağlamanın yanı sıra kentin insanlarını ve kenti çağrıştıran imaj unsurlarını meydana getiren değerlerin korunup sürekliliğinin devam etmesiyle ortaya çıkan kent kimliğinin belirleyicilerini de oluşturmaktadır.

Belirli kentler belirli imgeleri çağrıştırmakta ve bu anımsamalar o yerin kültürel belleğinde birleştirici rol oynamaktadır. Kentle birlikte hatırlanan bu etiket değerlerinin yayma politikaları gözetilerek sürekliliğinin sağlanmasında ve yerelden ulusala hatta uluslararası boyuta taşınıp gelecek nesillere aktarımındaki kimlikli yapısının korunmasında imgeler önemli ölçüde etkili olmaktadır.

Zaman içerisinde doğal ya da yapay faktörler tarafından şekillenen çevrenin ve insan yaşantılarının değişmesi, kent kimliği kavramını ön plana çıkarmaktadır. Buraya kadar söz edilenlerden yola çıkarak çalışmanın konusunu oluşturan Bartın kentinin kendine özgü karakter kazanmasını sağlayan her ayırıcı kimlik elemanın varlığını devam ettirebilmesi, kültürel mirasının ve özgün kimliğinin korunması, aktarılması, sürdürülebilir olarak yaşatılması isteği çalışmayı yönlendirici etkiyi oluşturmuştur.

Bu bağlamda bu çalışmada kentin taşıdığı anlamaların ve kent kültürünün ifadesi olan imgelerin Bartın kentinin kimliğine etkilerini göstermek amaçlanmıştır. Bartın'ın kentsel imgelerinin kültürel miras etrafında kent kimliğini oluşturarak yerel sürdürülebilir kalkınmaya destek olacak uygulamalarla yeniden yorumlanmasını sağlayabilecek etkiye sahip olması ve bu yaratıcı fikirler aracılığıyla imgelerin değerinden ödün vermeden çağın getirdiği yeniliklere uygun olarak şekillenip kolektif bellekte daima korunabileceği, hatta kent için markalaşmayı dahi oluşturabilecek etkiyi yaratabilmesi düşüncesi çalışmanın savunduğu en genel konudur.

Kent içerisinde çalışma konusuna uygun olan mevcut verileri belirlemek amacıyla yerinde inceleme ve gözlemleri içeren alan araştırması yapılmıştır. Kentin sahip olduğu imgelerin geçmişteki durumunu belirlemek ve günümüzdeki durumu ile ilgili mukayese yapabilmek amacıyla arşiv niteliğindeki eski fotoğraflardan oluşan kaynaklar kullanılmış ve günümüzdeki durumlarını gösteren fotoğraflar sunulmuştur.

Çalışmada yöntem olarak karşılıklı görüşme ve kaynak taraması yapılmış olup, gerekli verilerin toplanması amacıyla kentte yaşayan çeşitli meslek gruplarından oluşan kaynak kişilerle görüşülmüş, konu ve çalışma alanı ile ilgili literatür araştırması ve dokümanların toplanması neticesinde araştırmanın kuramsal temeli oluşturulmuş, Bartın'ın kentsel imgeleri ve kent kimliği oluşumundaki etkileri eldeki verilerle ilişkilendirilerek irdelenmiştir.

Kentin tarihi ve kültürel değerlerine ait materyal ve dokümanın bir kısmının koleksiyoncuların elinde bulunması bir kısmının ise 1998 sel afetinde tahrip olması durumu Bartın ile ilgili bilgi ve belgelere erişebilmek açısından çalışmanın en önemli açmazını oluşturmuştur. Araştırmanın sınırlılığı olarak düşünülen bu yönü Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından belirli aralıklarla yayımlanan kültür envanterleriyle ve kentin özeti niteliğini taşıyan Bartın Kent Tarihi Müzesi içerisindeki verilerle, basın ve de sosyal medyada yer alan göstergelerle tamamlanmaya çalışılmıştır.

Yazılı kaynaklara genellikle kütüphanede yapılan katalog tarama yöntemiyle ulaşılmış, bilgisayar ortamında elde edilen bilgiler ise internet tarama yöntemiyle bulunmuştur. Bütün bunlara istinaden araştırmanın sonunda genel bir değerlendirme yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.KENT KİMLİĞİ VE KENTSEL İMGE KAVRAMLARI

1.1. Kent Kimliği

Toplumsal yaşam içerisinde birbiri ile aynı olmayan ve çoklu yapı sergileyen çeşitli gruplar yer alır. Bu grupların oluşturduğu topluluklar, ortak çıkarları doğrultusunda belirli merkezlerde toplanarak, belli bir nüfus çokluğu oluşturmaktadır. Kent de, bu nüfus çokluğunu meydana getiren insan topluluklarının, yaşamlarını sürdürdüğü mekanların birleşimi ile ortaya çıkmış, örgütlü bir şekilde faaliyetlerin devam ettiği yaşam alanı olarak şekillenen yapıdır.

Her bilim dalı, kent kavramına kendi bakış açısı ile baktığı için bu kavramla ilgili tek bir evrensel tanıma ulaşmak güçtür. Niteliklerin belirleyiciliğine bağlı olarak kent, yönetsel sınır-yapı, ekonomik ve sosyolojik bulguları, onu köyden ayıran özellikler vb. ölçütler ile sınıflandırılıp; mimarlık, arkeoloji, sosyoloji vb. bilim dallarının farklı yaklaşımları ile açıklanmıştır.

En dar anlamıyla kent, “*içinde yürünebilen, insani boyutları korunmuş sokaklar*”¹ olarak tanımlanmıştır. Bu sokaklar belli noktalarda birleşerek kentin merkezini meydana getirir. Refah ve zenginlik hissini oluşturan bu merkezi oluşum etrafında kent, aynı zamanda “*mal ve hizmetlerin üretim, dağıtım ve tüketimi sürecinde toplumun sürekli olarak değişen gereksinimlerini karşılamak için ortaya çıkan bir ekonomik mekanizmadır.*”² Yaşamsal devinim içerisinde kent, dinamik şekilde sürekliliğin parçası olarak, değişken akışın ve etkileşimin olduğu düzenli

¹ Nevval Çizgen, *Kent ve Kültür*, Say Yayınları, İstanbul 1994, s.19.

² Ruşen Keleş, *Kentleşme Politikası*, İmge Kitabevi, Ankara 2008, s.110.

işleyişin yoğunlaşmış bütünüdür. Sistematiik halde zamanın gerekliliklerine göre oluşumunu devam ettiren kent, bir açıdan insanların ihtiyaçlarına cevap veren, toplumsal isteklere göre gelişip şekil alan canlı bir organizmadır.

Onu köyden ayıran bakış açısıyla kent, *“tarım dışı işlerle uğraşan insanların toplanmasıyla meydana gelen iktisadi, demografik ve sosyal bir karmaşadır. Çevresiyle sürekli ilişki içinde bulunan bir yapıdadır.”*³ şeklinde tanımlanmıştır. Köyün kentten ayrımı ile ilgili bu tanıımı destekleyici diğer yorum Kıray tarafından yapılmış kentleri: *“Tarımsal olmayan üretimin yapıldığı, hem tarımsal hem de tarım dışı üretimin dağıtımının kontrol işlevlerinin toplandığı belirli teknolojik gelişme seviyelerine göre büyüklük, heterojenlik ve bütünleşme düzeylerine varmış yerleşme biçimleri”*⁴ olarak açıklamıştır.

Türk Dil Kurumu’nun kent tanımı, *“belediye sınırları içerisinde kalan imarlı alanlarda nüfusunun çoğu ticaret, sanayi veya yönetimle ilgili işlerle uğraştığı, tarımsal etkinliklerin olmadığı yerleşim alanıdır.”*⁵ şeklindedir.

Yapılan tanımlamalarda, niteliklerin seçiciliği göz önünde tutularak hangi ölçütün temel alınıp açıklanmak istendiği belirlenmiştir. Bu açıdan bakıldığında niteliğin içeriği kent tanımının önceliğini oluşturup, bağlamsal faktörler ile birlikte verilmiş ve kavramın terimsel anlamı açıklanmıştır. Ayrıca tanımların çoğunda köy ve kent, sosyolojik ve ekonomik yaşama kolaylığı, iş bölümündeki paylaşım, nüfusun azlık yada çokluk bakımından şekillenışı, yönetsel ve örgütsel durum gibi çeşitli sebeplerden dolayı birbirinden ayrılmıştır.

Bergel ise, kentlerin köylerden meydana geldiğini, nüfusun artmasıyla ve asgari üstünlüklerle himaye altındaki kırsal yerleşimlerin birleşmesi sonucunda

³ Meydan Larousse, Cilt 11, Meydan Yayınları, İstanbul 1972, s.742.

⁴ Mübeccel B. Kıray, *Kentleşme Yazıları*, Bağlam Yayınları, İstanbul 2007, s.28.

⁵ TDK, <http://www.tdk.gov.tr>.

kentlerin temellerinin atılmış olduğunu savunmaktadır.⁶ Bergel'in yorumundan hareketle bu çalışmada seçilen tez konusunun içerik bakımından kentin kültürel bütünlüğünü karşılayabilmesi için bu olgu, ülkemizde yapılan araştırmaların ölçüt aldığı değerlere göre nüfusu yalnızca 10.000'i ya da 20.000'i aşmış bulunan yerleşim birimlerinin kent olarak benimsendiği şehir, il anlamında değil yerel yönetim kapsamında bulunup örgütlü bir gelişim sürdürerek ilerleyen ilçe/ köy gibi çeşitli büyüklükteki yerleşim yerlerini de içine almaktadır.

Toplumbilimciler tarafından yapılan kent tanımlarının asgari müşterekte buluştukları nokta ise; kentin belli bir nüfus çokluğu, yoğunluk, iş bölümü, uzmanlaşma ve türdeş olmama gibi özellikleridir.⁷ Burada "türdeş olmama" sözü ile kimlik kavramı vurgulanmıştır. Kimlik en yalın anlamıyla "*doğadaki herhangi bir canlıyı veya objeyi başka canlı veya objelerden ayıran, öncelikle onu görsel, işitsel vb. diğer duyularla algılanan, kendine özgü olma durumudur.*"⁸ şeklinde tanımlanmıştır.

Webster sözlüğünde kimlik, bireyin veya varlığın ayırt edilebilen karakteri, durumu (nitelikleri, inançları vb. belirli değerleri kişilerden, gruplardan farklı yapmak) olarak açıklanmıştır. Lynch ise kimliği, bir varlığın diğer varlıklardan farklılığı ve özgün olma durumu olarak tanımlar ve kimliğin benzerlikle değil farklılıklarla oluşacağını savunur.⁹ Fakat kimlik benzerleri arasında oluşan ayırt edici unsurların saptanmasında ve ait olma durumunun ortaya çıkmasında da etkili bir oluşumdur.

Kimlik kavramı bireysel olmakla birlikte, bir arada yaşayan insanlar tarafından meydana getirilen, geçmişin birikiminin sözel ve yazılı şekilde kültürel

⁶ Ergon Ernest Bergel, "Kentlerin Doğuşu", Çev: Özden Arıkan, Cogito "Kent ve Kültürü" özel sayısı, 1996, s.8.

⁷ Ruşen Keleş, a.g.e., s.109-111.

⁸ Muharrem Es, *Kent Üzerine Düşünceler*, Okutan Yayıncılık, 2007, s.47.

⁹ Aylin Bingül, *Ankara'nın Farklı Mekanlarında Kent Kimliği*, (Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Kentleşme Çevre Sorunları Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2004, s.18.

bellekte nesilden nesile aktararak günümüze ulaştığı, anlam kazandığı bir süreç olup, aynı zamanda toplumun oluşturduğu yaşamsal süreçte, değişim ve dönüşümün sosyal bağlamda sembolize ettiği her türlü etiketin kente yansımalarıdır. Kentte meydana gelen bu oluşum, orada yaşayan kentliler tarafından o şehrin kimliğinin var olmasını etkilemiştir. Dolayısıyla ayrı ayrı bütün kentlerin kendine özgü bir yaşam tarzı, kimliği vardır.

Kent kimliği, “*kent imajını etkileyen; her kentte farklı ölçek ve yorumlarla kendine özgü nitelikler taşıyan: fiziksel, kültürel, sosyo-ekonomik, tarihsel ve bilimsel faktörlerle şekillenen: kentliler ve onların yaşam biçiminin oluşturduğu; sürekli gelişen ve sürdürülebilir kent kavramını yaşatan, geçmişten geleceğe uzanan büyük bir sürecin ortaya çıktığı anlam yüklü bütünlüktür.*”¹⁰ Bu bütünlük kent kimliğinin temel değerlerini oluşturur ve kültürel bellekteki mekan-zaman-anı-kimlik bileşkelerinin kültürel kodlarla yaşatılan, değişen, yaşam şekline uygun olarak şekillenen ritüellerin tekrarlanması birlikteliği ile varlığını sürdürür.

Kentlerin kimliğini oluşturan özellikler ise coğrafi, iklimsel, anıt yapılar, kent meydanı ve sokakları, folklorik ve sosyokültürel yapıyı içine alan özellikler¹¹ olarak belirlenmiştir. İçerisinde kentlerin kültür mirasını barındıran bu özellikler bir kenti diğerinden ayıran, o kentin kendine özgü karakteristik yapısını oluşturan ve orada yaşayan kitlesel grupların yaşamsal döngü içinde aidiyet hissini güçlenmesini sağlayan unsurlardır. Bilgin’e göre kimlik insanın kim olduğu ile ilgilidir ya da “*ben kimim ?*”¹² sorusuna verdiği yanıtta görülür.

¹⁰ Şölen Demirseren Çöl, *Kentlerimizin Kimlik Sorunu ve Günümüz Kentlerinin Kimlik Derecesini Ölçmek İçin Bir Yöntem Denemesi*, (M.S.Ü, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi), İstanbul 1998, s.47.

¹¹ Necibe Emin, *Marka Kent Oluşumunda Sembol Yapıların Değerlendirilmesi ve Bir Uygulama*, (Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2012, s.39.

¹² Okay Ayla, *Kurum Kimliği*, Derin Yayınları, İstanbul 1999, s.37.

Kentsel kimliğin belirleyicilerinden bir tanesi de insanın bireysel kimlik arayışındayken, onun dolaylı yoldan şekillenmesini sağlayan ve bu soruya verdiği cevabın mekansal açıdan bütünleşmesiyle oluşan kolektif kimliğidir.

Kolektif kimliğin süzgecinde ortak tarihi yaşantıların biz bilincini oluşturarak bir yere, mekana ait olma duygusunu meydana getirmesi dolayısıyla, kentsel hayatın birlikteliği sonucunda yazılı olmayan fakat toplumların zihninde, kültürel bellekteki birikimleri ile kentsel kimliğin oluşumuna etkisi söz konusudur.

Kent toplumunun üyesi olma isteği özellikle büyükşehirlere farklı şehirlerden göç etmiş olan insan topluluklarının, içinde doğup büyümüş ve özümsemiş oldukları kentin kimliğini sergileme amaçlı, hemşehri dernekleri gibi kimliklerini açıkça teşhir edebilecekleri kurumları oluşturmaları, yaşadıkları mekanın getirdiği coğrafi özelliklerinin, estetik beklentilerinin, sanayi yapısının, ekonomisinin, gelenek ve göreneklerinin dışında bir tutum sergilemeleri, kendileri ile özdeşleştirdikleri kimliği benimsemelerinin ve belleklerinde var olan kültürel kodların sürekliliğinin göstergesidir. Çoklu etkileşim yapısının meydana getirdiği bu oluşumun parçalarının faaliyet göstergeleri, devamlı göç alan büyük kentlerin kimliksizleşmesine neden olmaktadır. Başka bir söyleyişle kentte barınan insan için, içinde yaşadığı mekan sadece onun günlük yaşamsal ihtiyaçlarını giderebildiği, değer ölçütlerinin dışında araç olarak kullandığı ve hiçbir anlamsal bağın kurulmadığı yer ise o kentin nitelikli bir kimliği de yoktur diyebiliriz.

Kentsel kimliğin nitelikli oluşu ve zamanın ona yüklediği değer yargılarının süreç içerisinde farklı beklentilere karşı şekil değiştirmesi halinde bile, kültürel yaratımın sarsılmaz olması, kentsel kimliğin bileşenlerinin sağlam bir temele dayandığının göstergesidir.

1.1.1. Kent Kimliğinin Bileşenleri

1.1.1.1. Doğal Çevre

Kentsel kimliğin oluşumunu etkileyen doğal çevre faktörü o kente özgü dağ, ova, deniz, kayaç, sahil vb. fiziksel yapıyı içine almaktadır. Böylece her kentin kendine özgü formunun oluşumu ve onu tanımlama şekli göze ilk çarpan görsel fiziksel kimliğin belirleyicisi, aracılığı ile olmaktadır.

Doğal çevreyi oluşturan etmenler o kentin topografyası, bitki örtüsü, iklimi ve jeolojik yapısıdır. Kent yapısının biçimlenmesine etki eden **topografik** özellikler kentlerin, üzerinde konumlanmış olduğu toprak parçası olması ve bu sayede biçimsel özelliklerini kazanması sebebi ile oldukça önemlidir. Yüzey yapısındaki farklılıklar her kentin özgün formlarının oluşmasını sağlar.

Doğal çevre unsurları olan sahil, kumsal, dağ, ova gibi oluşumların kentin içerisinde yaşayan insanların beşeri faaliyetlerinin dağılımına ve şekillenmesine etkisi büyüktür. Jeomorfolojik yapıya bağlı olarak, fiziki koşulların elverişliliği ölçüsünde yerleşim birimleri gelişim göstermiş ve kentin ekonomik, sosyal ve mekansal algısı biçimlenmiştir. Yeryüzü şekillerinin mekansal algı ile doğru şekilde dengelenmesi, kentlerin kimliklerine kalıcılık kazandırmış ve insanların doğa ile bütünlük yaşam sürmesi kolaylaşmıştır.

Coğrafi yapı kentte kullanılan malzemeyi ve kentin dağ kenti, ova kenti, sahil kenti gibi ad almasını etkilemiş ve topografyaya göre biçimlenen kentler düz alanlar, eğimli araziler, tepeler, vadiler, semerler, su kenarları olmak üzere altı grupta toplanmıştır.¹³ Yapılan sınıflandırmalar kentin yüzey şekillerinin mekan karakteristiğinin oluşumu, biçimsel ve görsel etiketi, kent-doğa bütünlüğü ve kentsel

¹³ Nazım Özer, *Planlı ve Tasarlı Yaşam Alanlarının Kent Kimliği Üzerindeki Etkileri, Antakya Örneği*, (Gazi Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Yüksek Lisans Tezi), Ankara 1998, s.20.

tipolojisi gibi farklılıklarının özgün kimliğinin oluşumundaki önemini ortaya koymaktadır. Fakat kent kimliğinin oluşumunda sadece fiziksel ve doğal öğeler yeterli değildir. **Bitki örtüsünün** kentin görsel kimliğinin belirlenmesinde ve kentsel mekanların düzenlenip tasarımlarının zenginleşmesindeki etkisi yadsınamaz bir gerçektir. Örneğin; Karadeniz Bölgesi Türkiye'nin yeşil denizi olarak anılır ve bölgede yer alan birçok şehir için bitki örtüsünün sunmuş olduğu tabiat özellikleri kimliğinin meydana gelmesinde önemli ölçüde rol oynar. Başka bir örnekle; Batum 'okaliptus' bitkileri ile kente damgasını vurmuştur. Akdeniz bölgesi denilince 'palmiyeler', Bursa denilince ise akla 'serviler' gelir. Bitkilerin mevsimsel değişimleri, canlı veya cansız elemanlar ile oluşturdukları kompozisyonlar, kullanılış amaç ve şekilleri kent kimliğini değiştirmektedir.¹⁴

Kent kimliğinin inşasında bir diğer bileşen ise **iklimdir**. Beşeri ve ekonomik yaşamı etkileyen doğal çevre faktörlerinden iklim; yeryüzü şekillerinin, doğal bitki örtüsünün, su kaynaklarının ve toprak tiplerinin oluşumunda etkili olmaktadır. Bununla birlikte iklim, doğal çevre özelliklerinin insan yaşamındaki beşeri faaliyetlerinin dağılışında şekillendirici bir etki göstererek; mesken tiplerini, tarımsal faaliyetleri, sanayi, ulaşım, turizm faaliyetlerini de etkilemektedir.¹⁵

İklim insanın karakteri, mekanı algılama ve kullanma şekli, giyim kuşamı, yerleşim alanlarındaki yapıların formlarını biçimlendirilişi üzerinde etkilidir. İklim koşullarının tesiri ile kent bütünündeki bu ortak karakteristik özellikler benzer estetik algının oluşmasını sağlamış, ortaya görsel kimliği oluşturan ortak kentsel kimlik elemanları çıkmıştır. Örneğin kış mevsimin yoğun olarak yaşandığı yağışlı bölgelerde dik ve eğimi fazla olan çatılar, sıcaklığın fazla olduğu bölgelerde ise düz çatılar kullanılır. Bodrum dendiğinde akla beyaz ve çatısız evler gelir, Palandöken ve Uludağ kış turizminin merkezidir. Oluşan bu iklim elemanları şehirlerin dağılışları ile fonksiyonel özellikleri üzerinde yönlendiricidir

¹⁴ Hilal Turgut-Ayşe Yavuz Özalp-Aslıhan Erdoğan, "Artvin İlinde Doğal Çevrenin Kent Kimliğine Etkileri", (Artvin Çoruh Üniversitesi, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü), *SDÜ Orman Fakültesi Dergisi*, S.13, 2012, s.173.

¹⁵ Hayati Doğanay, *Coğrafya 'ya Giriş*, Çizgi Kitabevi, Konya 1998, s.421.

Kent kimliğine etki eden bir diğer bileşen **jeolojik** yapıdır. “Bir kentin jeolojik yapısı kentin geleceği bakımından önemlidir. Jeolojik açıdan uygun olan yerlere kurulan kentlerin kent kimliği kazanması daha kolaydır.”¹⁶ Kentin özgün kimliğinin ortaya çıkmasını sağlayan konumlanma alanı güvenliğini, özellikle mimari dokusunun oluşturduğu kültürel mirasının sonraki dönemlere aktarımını ve değişen şartlara uyum sağlayabilme becerisini etkilemektedir.

“Jeolojik yapı unsurlarının sahip olduğu morfolojik özellikleri nedeniyle görsel, eğitsel ve turistik açıdan bölge, ülke ve hatta dünya çapında kentlere ün kazandırdıkları bilinmektedir. Jeolojik yapıdan kaynaklanan travertenler Pamukkale’yi, peri bacaları Göreme’yi diğer kentlerden farklı, kimlikli kılmaktadır.”¹⁷ Fiziki koşulların kendiliğinden oluşturduğu doğal kazanımlar kentlerin kültürel çeşitliliğinde fark yaratarak, kimliğine etki eden yapısının sağlam değerlere dayalı ve yegane olmasını temellendirmektedir.

Doğal çevre özelliklerinin kente kazandırdığı zenginliklerin doğru değerlendirilmesi ve korunması insanların kente yönelik kültürel boyuttaki gereksinimlerini, hislerini, ortak düşünce yapısını ve duygusal bağlantılarını güçlendirmektedir. “Kent bir medeniyetin bellek aygıtı; onun görülebilen DNA’sı”¹⁸ olduğundan içerisinde üretilen soyut ve somut ürünlerin yaratım, anlamlandırma ve aktarımında meydana gelen fonksiyonların işleyişindeki tutarlılığın kimlik boyutunda dışa vurumu sağlamaktadır.

1.1.1.2. Yapay Çevre

Kentin kimliğine etki eden yapay faktörler, “kentlerde süregelen insan gereksinimlerinden kaynaklanan eylem alanları ve bu eylem alanlarının karşılıklı

¹⁶ Kadriye Adıyaman, *Kentleşme Sürecinde Türkiye ve Kent Kimliği*, (Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), Konya 2008, s.56.

¹⁷ Nazım Özer, *a.g.e.*, s.22.

¹⁸ Meltem Yılmaz, “Mimari Kimlik ve Küreselleşme”, Antakya Kent Kurultayı Bildiriler Kitabı, İMO Yayınları, Antakya 2004, s.141.

ilişkileriyle biçimlenen insan eliyle yapılmış objelerden oluşmaktadır.”¹⁹ Zaman içerisinde kente sonradan eklenmiş ve yapılandırılmış bu objelerin doğal çevre bileşenleriyle uyumlu olması kentin kimliğine tanınırlık açısından olumlu şekilde yansımaktadır.

Yapay çevre, kentsel ya da kırsal olma özelliğine bakılmaksızın bütün yerleşim alanlarını içine alır. Yapay çevre oluşturulduğu dönemdeki toplumların bilgi, teknoloji, toplumsal değerlerini ve toplumun ortak kültürünü yansıtır. Kentteki anıtlar, konutlar, yollar, meydanlar-sokaklar, kent mobilyaları, parklar ve yeşil alanlar, açık hava sanat ürünleri vb. kente sonradan eklenmiş her şey yapay çevrenin bir parçasıdır.²⁰ Paris Eiffel Kulesi ile anılır, Amerika’nın en önemli sembollerinden biri Özgürlük Heykeli’dir, New York denildiğinde akla ilk gelenlerden bir tanesi Central Parktır, İstanbul Camileri, Hindistan Tac Mahali, Venedik San Marco Meydanı ile özdeşleşip bulunduğu kente kimlik kazandıran yapay çevre unsurlarının meydana getirdiği sembol yapıları oluşturmaktadır.

Doğal ve yapay çevre bileşenlerinin dışında kentin kimliğine yön veren önemli diğer faktörler; folklorik ve sosyokültürel yapı, ideolojik yapı, ekonomik yapı ve teknolojidir.

1.1.1.3. Folklorik ve Sosyokültürel Yapı

Kentleri gelişmesini etkileyen ana etmenlerden biri çevre koşullarının getirdiği avantajları, orada yaşayan insanların doğru bir sosyal örgütlenme ile kullanabilmesi ve kimlik elemanı oluşturacak şekilde destekleyerek farklılaşmasını sağlamasıdır.

¹⁹ Mehmet Ocakçı, *Şehir Kimliği ve Çevre İlişkileri*, 17. Dünya Şehircilik Günü Kolokiyumu Bildiriler Kitabı, Bursa 1993, s. 163-170.

²⁰ Ruşen Keleş-Can Hamamcı, *Çevre Bilim*, İmge Kitabevi, Ankara 1993, s.21.

Kentte yaşayan bireyin ve toplumun gereksinimlerinin niteliğiyle karakteri, kültürel miras yolu ile aktararak gelen folklorik değerleri, ulusun kendi ürettiği teknoloji, zamanla değişen şartlara uyum sağlayabilme becerisi, yerleşme ve yapılanma üzerindeki davranışları, istekleri sonucunda ortaya çıkan belirleyiciler kentin sahip olduğu kimliği etkiler.

Her kent bir insan ürünüdür ve toplumsal uzlaşıyla ortaya çıkar, fakat *“kentler toplumun sadece ondan yararlanacağı, sömüreceği, kendi çıkarlarını gerçekleştireceği yerler değil, insanları ile birlikte yaşayan ve değer kazanan mekanlardır.”*²¹ Örneğin Rio karnavalı, Şanlıurfa sırageceleri, Viyana valsleri ile tanınır.

Robert Ezra Park’a göre kent, gelenek ve göreneklerle bütünleşik bir düşünce hali olup bu duyguların örgütlü tutumudur.²² Kentte yaşayan insanların benimsediği o kente özgü folklorik değerleri ile oluşturduğu yazılı olmayan fakat sosyokültürel hayata yön veren ve sosyal hayattaki düzeni sağlamaya yardımcı bütünleştirici normları vardır. Bu normlar uzun bir tarihsel geçmiş sonucunda oluşan kolektif anlayışın ortaya çıkardığı ürünlerdir. Şehirlerle özdeşleşen festivallerin belli dönemlerde belli ritüellerle sergilenmesi ve geleneksel dokunun anlam kazanması bu düşünceyi destekleyici bir örnektir.

Kültür, insanın doğaya eklemiş olduğu maddi ve manevi her türlü yaratımı içerir. Kentte yaşayan topluluğun inançları, korkuları, konuşma biçimi, el sanatları, mimarisi, yeme içme alışkanlıkları, alkış ve kargışları, giyim kuşamı, kanıları... kimliğine anlam kazandırmakta ve diğerleri arasında ayırt ediciliğini arttırmaktadır.

²¹ Aylin Birgül, *a.g.e.*, s.36.

²² Tuna Korkut, *Şehirlerin Ortaya Çıkışı ve Yaygınlaşması Üzerine Sosyolojik Bir Deneme*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1987, s.59.

Kültür kalıtsal veya içgüdüsel bir kazanım değildir. Birey olarak var olan insan, toplumsal hayatının bir üyesi halinde yaşamını sürdürür çünkü insan daima bir gruba ait olma ve ona uyum sağlama, kendini kabul ettirme hissi içindedir. Bunun için kültürünü öğrenir. Sosyal grubun üyesi olan insan için birey ve toplum arasındaki bağın kuvvetlenmesinde iletişimin rolü büyüktür. İletişimi güçlü olan toplumun varlıklara yükledikleri anlamsal bütünlük sağlam olacağından kendi arasındaki çatışma da azdır.²³ Bu bağlamda, kentsel kimliğin kısa sürede değişime uğrayarak yok olmaması ve kentli insanın oluşturduğu topluluğun değişen taleplere, koşullara uyum sağlamaları, kimlik kaybına uğramamaları için tarihi ve kültürel birikimini, ortak değerlerini sonraki nesillere aktarma bakımından iletişimdeki istikrar, kentin üyeleri arasında belli kalıp davranışlar tekrarlanarak daimi şekilde devam etmelidir. Böylece kent kimliğine etki eden kültürel kodlarının anlam kazanması, aktarımı ve özümsemişi iletişim kanalları vasıtası ile gerçekleşir ve birbirinden habersiz olan bireylerin etkileşim haline girmesi kolaylaşır.

1.1.1.4. İdeolojik Unsurlar

Kentler küreselleşme sürecinin ekonomik, siyasi ve sosyokültürel boyutlarına yön veren, üretim, değişim ve tüketim süreçlerini küresel ölçekte birbirine bağlayan temel faktörlerdir.²⁴ Küreselleşmenin etkisi ile kentler arası kültürel rekabet artmış bir anlamda yerele dönüş gerçekleşmiştir.

Her kentin, kimliğini oluşturan kültürel değerlerinin bilinirliğini arttırmak ve bu unsurlarla yaşayan bir cazibe merkezi haline gelmesi için en alt ölçekten en üst ölçeğe kadar tüm kamusal kuruluşların ideolojik faaliyetleri söz konusudur. Bu etkinlikler kültür politikaları ile biçimlenir. Kültür politikası denilince “*bir ülkede kültürlerin ve kültür varlıklarının korunması için, kültürle ilgilenen devlet kuruluşlarının ve sivil toplum örgütlerinin kültürel alanlarda edindikleri*

²³ Bozkurt Güvenç, *İnsan ve Kültür*, Remzi Kitabevi, Ankara 2000, s.18.

²⁴ Cem Ergun-Hüseyin Gül-Songül Sallan Gül, *Kent Üzerine Özgün Yazılar*, “Neoliberal Küreselleşme Ve Küresel Kent”, Bağlam Yayıncılık, İstanbul 2003, s.40.

politikalar”²⁵ anlaşılmaktadır. Anayasamızın 63. Maddesinde: “Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirler alır.”²⁶ denmektedir. Alınan kültürel içerikli kararlar kent açısından düşünüldüğünde kentin imajını oluşturmakta, dolayısıyla kimliğinin şekillenmesine de etki etmektedir.

1.1.1.5. Ekonomik Yapı

Sanayi devrimiyle birlikte kentlerde farklı bir yapı oluşmuş, ticaret ve ziraat ile ilgili faaliyetler kırsal kesimde tarıma yönelik ekonomiyi etkilemiştir. Tarımla uğraşan, kırsalda yaşayan kitle çağdaş üretim araçlarını kullanmaya başlamış, makineleşmenin de artması ile üretime yönelik insan gücüne dayalı iş bölümü azalmış ve zamanla toprağın miras yoluyla bölünmesi sebebiyle de tarımdaki uğraşı alanları sınırlı hale gelmiştir. Bu koşulda kentlerin sunduğu iş imkanları ve toplumsal hizmetler daha cazip durum meydana getirmiş ve kırsaldan kente göç itici bir güç oluşturmuştur. Hızla gerçekleşen bu süreç, kentlerin demografik özelliğini de etkilemiş, çoğunluğun oluşturduğu ekonomik ihtiyaçlar ve kazanımlar farklı faaliyet alanlarının gelişmesine olanak sağlamıştır. Kentteki değişim ve yeniliklerle oluşan bu gelişmeler ekonomik yapıyı etkileyerek kente özgün kimlik elemanlarını kazandırmıştır.

Kentin ekonomisini şekillendiren faaliyetler farklı algının oluşmasına zemin hazırlar niteliktedir. Ekonomik fonksiyonların zamanla değişerek hizmet ve sanayi faaliyetlerine yönelik alanlara yönelmesi kentin ve kentsel yaşantının etki sahasını arttırmıştır. Yerleşmelerin birçoğunda çeşitli iş kollarına yönelik istihdam olanakları, uzmanlaşma, iş bölümü gibi farklılıklar kentin kimliği üzerinde algısal seçiciliğin ortaya çıkmasına olanak tanımıştır.

²⁵ Cevdet Geray, *Kent Kimliği*, Bildiriler Kitabı, 3. Oturum, s.117. www.imo.org.tr>ekutuphane>pdf

²⁶ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, www.t.b.m.m. gov. tr

1.1.1.6. Teknoloji

Ekonomik gelişmeye paralel olarak, teknolojik olanakların yaygın şekilde kullanılmaya başlanması yenilikleri de beraberinde getirmiştir. Teknolojik gelişmelerin doğrultusunda kente ulaşım kolaylaşmış, böylece kırsalda yaşayanlar ve kentte yaşayan insanlar arasında iletişim artmıştır. Ticaret ağının genişlemesine imkan tanıyan bu ortam kır ve kent arasındaki yaşam farklılığını giderek kapatmıştır. Teknolojik ürünlerin hızla kullanılmaya başlanması ile kentler kültürel ve bilişim merkezleri haline gelmiştir. Toplumsal ve kişisel ihtiyaçlara cevap veren, ekonominin güçlenmesiyle mal ve hizmet dolaşımını sağlayan kentler, insanlar arası iletişimi kuvvetlendirerek yeni bakış açıları kazanmalarına olanak tanımıştır. Kültürel edinimlere ve bilişim kaynaklarına daha kolay ulaşan, algısı açık bireyler öğrendikleriyle yaşadığı kentin zamanla dönüşüme uğramasını sağlamış ve yeni değerleri ile kentsel yaşamın biçimlenmesinde farklı bir anlam kazandırmıştır.

Karakuyu'ya göre *“insanoğlunun kentleşme serüvenine bakıldığında üç önemli dönüm noktası vardır. Bunlardan ilki insanların yerleşik hayata geçmesiyle kentlerin ortaya çıkışı, ikincisi sanayi devrimiyle beraber kentleşmenin hız kazanması ve üçüncüsü de bilgi ve teknolojinin gelişmesi ve insanoğlunun tabiat üzerindeki baskısının artmasıyla sürdürülebilir akıllı kentlerin kurulmaya başlamasıdır.”*²⁷ Teknolojik gelişmelerin kentler üzerinde bu denli etkili olması her kentin özgün kimlik elemanlarının daha geniş kitleye ulaşmasına ve tanınırlığının artmasına imkan sağlamış ve kültürel yaratım, aktarım ve tüketim daha kolay bir hal almıştır. Örneğin, herhangi bir kentin kimliğini oluşturan sembollerden birinin internet vasıtası ile erişebilirlik kazanması, kentin özgün ürünlerinin farklı kitleler tarafından bilinmesine olanak tanımıştır. Kentlerin kimliğine etki eden ve kentlerin teknoloji ile anılmasını sağlayan Teknokent veya Teknopark olarak kısaltılan teknoloji bölgeleri toplumsal tanınmanın temel aracı olmuşlardır. Amerika'nın

²⁷ Mehmet Karakuyu, “Sürdürülebilir Kentler Nasıl Oluşur? Yapılması Gerekenler ve Engeller”, *Kent Çalışmaları II*, Pegem Akademi, Ankara 2015, s.1.

Kaliforniya eyaletinde yer alan Silikon Vadisi ve Uzakdoğu'da Japonya'daki Tsukuba Science City bu anlamda kimliklerini teknoloji ile şekillendiren kentlerdir.²⁸

Uzun bir zaman dilimi içinde gerçekleşen, kent kimliğinin bileşenlerine kentin melezleşip farklı algılarla ortaya çıkan kültür unsurlarıyla zenginleşmesine etki edecek demografik yapıyı, eğitim özelliklerini eklemek mümkündür.

Yukarıda ifade edilen bütün bileşenler göz önüne alındığında kentin kimliğini, o kente ait olan “şey”lerin harmonik özellikleri oluşturur ve bu oluşum kendinden önceki gelişmelerden bağımsız düşünölemeyecek bir sürekliliğe dayanır.²⁹ Bu “şey” ler (imgeler), kültürel kazanımlarla şekillenir ve toplumu biçimlendiren etkenlerin kabul görmüş toplumsal pratiklerinin mekana yansmasıyla ve ayırt edici özellikleri ile kişiliğini ortaya çıkararak kimlikli bir yapı kazanır. Kentin kültürel ve fiziksel formları arasındaki ilişki ile ortaya çıkan kimlikli yapı mekana anlam kazandıran imgelerin kullanılmasıyla daha belirgin hale gelir.

1.2. Kent Kimliğinin Belirleyicisi Olan Kentsel İmge ve Oluşumu

1.2.1. Kentsel İmge

Toplumların kültürel belleğinin ortaya çıkması ve korunmasında mekan, insan hafızasındaki bilgiyi tazeleyici bir etkiye sahiptir. Mekansal bellek algısı kendiliğinden gerçekleşmeyen, hatırlamayı kolaylaştıran çağrışımlarla doludur. Toplumsal hafızanın diri kalmasını sağlayan, mekan içerisindeki bu sembolik çağrışımlar, “*duyu organlarının dıştan algıladığı bir nesnenin bilince yansıyan imajını*”³⁰ meydana getirir. İnsanın çevresine yüklediği anlamsal bağlarla ortaya

²⁸ Metin Reyhanoğlu, “Sanayinin Bilimi Esir Alması: Teknokentler”, *Kent Üzerine Özgür Yazılar*, Bağlam Yayınları, İstanbul 2013, s.130-134.

²⁹ Nazlı Yatağan-Nilay Özcan-Sevinç Alkan, “Kaybolan Frenk Sokağının İzleri Üzerine”, “*İzmirli Olmak*” *Sempozyum Bildirileri*, İ.B.B., s.425-449.

³⁰ TDK, <http://www.tdk.gov.tr>.

çıkan, mekana yönelik değer yargılarının oluşmasını sağlayan ve bireyin çevresel zihin haritasını şekillendiren “*tasarı, düzenlenişi, görünümü ve yapılarının yapı tasarımcılık özellikleriyle bir kentin insanda bıraktığı izlenim*”³¹ olan kent imgesi, kent imajının belirleyici konumundaki sembolik öğelerden oluşur.

Kentin simgelerden oluşan görsel imajı, algılayan ve algılanan arasında geçen iki yönlü bir süreçtir. Algılanan uyarıcının bir imaja sahip olabilmesi için onu başkalarından ayıran, fark yaratan bir kimliğe ihtiyaç vardır.³² İnsan ve çevre arasındaki karşılıklı iletişim sonucunda ortaya çıkan imaj, çevrenin sunduğu imgelerin insanın düşüncesinde algıda öncelik yaratarak oluşan verilerinin anlık filtrelerden geçirilerek organize edilmiş, kişinin duyularına hitap eden dışarıdan algılama şeklidir. İmaj; psikolojik, kültürel, sosyo-ekonomik etmenlerle, beş duyu süzgecinden süzülerek algılanır ve oluşan bilgi birikimiyle insan zihninde mekana yönelik izler bırakır.³³ Kültürel hafızada biriken imgelerin oluşturduğu bu edinimler ise kentin kimliğini var eden bütünün parçalarıdır.

Toplumsal hayatta fiziksel çevredeki biçimlere göre yaşam şeklini etkileyen ve davranışları belirleyen kültür, kentsel mekanı kavramayı, anlamayı ve kullanmayı etkilemektedir. Kentin içerisinde barındırdığı imgeler geleneğin, dolayısıyla da ortak kültürel oluşumun önemli bir parçasıdır. Bu açıdan “*kentsel mekanlar işlevsel ve yapısal olarak tanımlanmış kişi veya grupların ortak toplumsal karakteristikleriyle olabildiği gibi çeşitli fiziksel, toplumsal, simgesel özelliklerle sınırları belirlenmiş oluşumlardır.*”³⁴ Kentsel mekandaki sembolik imgelerin kullanımı bütün kentin oluşum sistemini bir sembol üzerine oturtmak ve kentsel mekanda bazı öğelerin

³¹ Ruşen Keleş, *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*, TDK, Ankara 1980, s.70.

³² Necibe Emin, a.g.e., s.42.

³³ Defne Özalp, *Tarihi Kent İmajının Korunmasında Kentsel Tasarım-Antakya Örneği*, (Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi), Ankara 2008, s.41.

³⁴ Ebru Erdönmez, “Açık Kamusal Kent Mekanların Toplum İlişkilerindeki Yeri”, *Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi e-dergisi*, 2005, s.72. <http://www.megaron.yildiz.edu.tr>.

bilinçli olarak veya kendiliğinden tasarlanıp ilgi çekici unsur haline dönüştürülmesiyle iki şekilde gerçekleşir.³⁵

Kentteki kültürel algı yönetimini kolaylaştıran her iki stratejik oluşumun verileri, genellikle kent logosu veya amblemi olarak görsel hafızada kalıcılığını kuvvetlendiren imgelerle sabitleştirilmektedir. Bu durumu en iyi şekillendiren üniversitelerdir. Kentin kültürü ile ilgili bilimsel araştırma ve değerlendirmeleri yapıp arşiv oluşturan üniversiteler, logo veya amblem oluştururken çoğu zaman bulunduğu kentin tarihi ve kültürel imgelerinden faydalanmaktadır. Seçilen imgelerle kente imaj kazandırmaya etki eden yeni yaratımlar ise o yerin kimliğini yansıtmadığında kentte yaşayanlar tarafından kabul görmeyebilir. Örneğin, tasarımcılar tarafından oluşturulan Batman Üniversitesi'nin logosu Batmanlılar tarafından beğenilmemiş ve Batman'ı sembolize eden herhangi bir unsurun logoda yer almamasından dolayı tepki almıştır. Kent imgesinin üniversite tarafından kullanımına yönelik bir başka örnek ise, Akdeniz Üniversitesi'nin Antalya ilinin kimliğini ön planda tutarak kurum kimliği logosu ile özgün tasarım yarışması düzenlemesidir.³⁶ Her iki durum kent için oluşturulan yeni imgesel yaratımların kentin kimliğini var eden unsurlardan beslendiğinde daha kolay benimsendiğinin ve algılandığının göstergesidir.

Kevin Lynch'a göre kent algısı genellikle bütüncül olmayıp parçalı bir yapıdadır, kentte yaşayan hareketli öğeler, insanlar ve onların faaliyetleri, sabit fiziksel alanlar beş duyu organı ile bütün oluşturarak kentin imgesel varlıklarını meydana getirirler. Kentsel imgeler bazı durumlarda bilinirlik özelliklerine bakılmaksızın insanlar tarafından farklı kısımları ile algılanır ve bu durumda kişi

³⁵ Defne Özalp, a.g.e., s.41.(I Love New York logosu kentin oluşum sistemini bir sembol üzerine oturtmak örneğine uygundur. "Bu sembol dünyada ikonik hale gelmiştir ve New York'a aşık olma gibi bir duygu değişimini ifade eden I ♥ NY logosu ile kullanılmaktadır."(Emin, 2012:46), Kentsel mekanda bazı öğeler bilinçli olarak veya kendiliğinden ilgi çekici hale dönüştürülmüştür. Yakup Kadri Ankara'yı, Ahmet Hamdi Tanpınar, Yahya Beyatlı ve Sait Faik de İstanbul'u eserlerinin baş kahramanı yaparak şehirleri kimlik özellikleri ile imgeleştirmişlerdir.(Özdemir, 2012:217))

³⁶ Emine Çakır, "Akademik Dünyanın Kentsel İmgelerinden Mitolojik Simgelerine Üniversite Logoları", *Milli Folklor Dergisi*, 2013, S.97, s.54.

hatıra ve anlamlarla yüklü olan kendi imgesini yaratır. Böylece verili bir kent imgesi değişik gözlemciler arasında oldukça farklılaşabilir.³⁷ Meşhurluk durumuna bakılmaksızın gözlemci konumundaki kimse tarafından öncelikli imge hatıralarındaki edinimlerin izlerine göre önemli hale gelir.

Yapı, kimlik ve anlam olmak üzere üç bileşene ayrılan kentsel imgenin bilindik, işlevsel ve akılda kalıcı olabilmesi için bir takım özelliklere sahip olması gereklidir. Kentsel imge yaşanabilir çevrede yön bulmaya dair bir değere sahip olmalı ve kişiye güven hissi vermelidir. İmge açık uçlu, değişime açık ve günümüze uyarlanabilir olmalıdır. Kişileri araştırma ve incelemeye teşvik etmeli, kişiye kendisinin doldurabileceği boşluklar sağlamalıdır. Doğru ve net bir kent imgesi kişiyi kolay ve hızlı bir şekilde hareket ettirmelidir. Zaman tasarrufu açısından kent imgesi açık ve okunaklı (çabuk algılanabilen) olmalıdır.³⁸ Ayrıca nitelikli bir kentsel imgenin oluşum, yayılma ve yararlanma süreçleri iyi bilinmeli kentin bilindik imgesine yönelik yeni yaratımlar çağdaş revizyon anlayışı ile kültürel açıdan günümüzde işlevsel olarak kullanılabilmelidir.

Yeni kentsel imgelerin belirlenmesi, tasarlanması, yaratılması, tanıtılması ve gösterilmesi için herhangi bir kültürel anlayışla yorumlanmadan oluşturulan doğal kültür ürünlerinin, modern yaratımlarla yoğrulacak şekilde çağrışım ve iletişim araçları ile güçlenebilecek ve çağdaş imgelere dönüştürülebilecek açık uçluluğa sahip olması gerekir.³⁹

Kente imaj kazandırmaya yönelik yapılan çalışmalar, kitlesel hafızada bulunan ve kültürel verilerle biçimlenerek yeni oluşumlarla zenginleşip, özgünlüğünü koruyabilen imgelerin kenti oluşturan ve algılanmasında etkili olan farklı yapıdaki ürünlerinin kentsel kimlik kazanımına yönelik değerini belirlemektedir.

³⁷ Kevin Lynch, *Kent İmgesi*, Çev: İmren Başaran, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2013, s.1-7.

³⁸ Kevin Lynch, a.g.e., s.8-14.

³⁹ Nebi Özdemir, *Kültür Ekonomisi ve Yönetimi*, Hacettepe Yayıncılık, Ankara 2012, s.155.

Kent imgelerinin mekan ve insan ilişkisi bağlamında algılanmaya yönelik farklı açıdan muhakeme edilebilecek imaj öğeleri vardır. Bir yerin kimliğinin zamansallık açısından yapılı çevre ile bütünlük oluşturarak süreklilik sağlayıp hafızada etkin şekilde konumlanabilmesi için de bu öğelerin düzenli olarak biçimlenen bileşenlerine ihtiyaç söz konusudur. Kevin Lynch kente kimliğini veren imge bileşenlerini yollar, sınırlar, bölgeler, odak noktaları ve işaret öğeleri olarak sıralamıştır.

1.2.2. Kent İmgesinin Belirleyicileri

1.2.2.1. Yollar

Yollar, insanların belleğinde yer edinen alışkanlıklarına bağlı olarak, yönsel algılamaya göre kullandıkları sokaklar, yaya yolları, toplu taşıma alanları, kanallar ve demir yollarıdır. Kentin bilindik özelliklerine göre şekillenen yollar çoğu gözlemcinin hafızasında baskın imge olarak yer almaktadır. Yollar kenti sarmalayan ve özel oluşumlarına ulaşabilmeyi sağlayan kılavuz niteliğinde yapılardır. Uzamsal olarak güvenilirlik sağlayan, geniş ve dar oluşları ile yapısal farklılıklarını sergileyebilen aynı zamanda sürekliliği olan yollar imgelenebilirlik açısından kişiye ve dolayısıyla kente net bir kazanım sağlayıcıdır.⁴⁰

1.2.2.2. Sınırlar

Sınırlar veya kenarlar, bölgeleri birbirinden ayıran ve insanların zihninde yollar kadar olmasa da şekillendirici olup sınır olarak algılanmayan doğrusal uzantıdaki unsurlardır. Kıyıları, duvarlar, ada kenarları, demiryolu kesişimleri gibi farklı alanları birbirinden ayıran bu kesitler, kent içerisinde bazen yönsel nitelikleri taşıyarak iki ucu netleştirir.⁴¹

⁴⁰ Kevin Lynch, a.g.e., s.55-58.

⁴¹ Kevin Lynch, a.g.e., s.69.

1.2.2.3. Bölgeler

Kentin orta ve büyük ölçekteki bölümlerini oluşturan bölgeler insana kentin içine girdiği algısını oluşturan, kimlik sağlayıcı özellikte dışsal referans kaynaklarıdır. Bölgeleri oluşturan doku, form, alan, ayrıntı, sembol, yapı tipleri, kullanımlar, kentliler, onarım durumları, topografyası gibi sürekliliği olan çeşitlilikteki bileşenler yön bulma, tanınabilirlik, hafızada etkili olarak yer edinme şeklinde karakteristik öğelerin işlevsel olarak bütünleştirici etkisi ile kentteki imge çıkarımlarına birleştirici bir kazanım sağlamaktadır.⁴²

1.2.2.4. Odak Noktaları

Odak noktaları, diğer söyleyiş şekli ile düğüm noktaları, kent içerisinde yer alan ve gözlemci tarafından kente giriş sağlamak için yoğun olarak kullanılan bilindik referans noktalarıdır. Çoğunluğun kentsel yaşama katılma alanı olarak ortak faaliyet sürdürdüğü toplanma yerlerinin imge haline dönüştüğü merkezler bu nirengileri meydana getirir. Yol ve kavşakların yoğunlaştığı alanlarda bulunan stratejik noktalar kent imgesi olarak büyük bir çevreyi oluşturmaya da bireyin dikkatini toparlayabileceği genellikle etkileyici olan yapılardır.⁴³

1.2.2.5. İşaret Öğeleri

Gözlemcinin bakış açısına göre şifreleyebileceği fiziksel olarak basitçe algıladığı objelerin oluşturduğu harici noktasal öğelerdir. Bina, dükkan, dağ gibi kentin içinde veya belirli uzaklıkta olan görüş açısı geniş olan yerlerdeki insana güvende olma hissini veren ipucu niteliğindeki referans noktalarıdır. Kent içerisindeki diğer imgelere göre küçük ölçekli yapılar olan öğeler gözlem yapan kişinin birçok olasılık arasından kendi tercihiyle göre yaptığı belirleyicilerdir. Yapının kimliğinin anlaşılmasında ve çıkarımlar yapılmasında önemli alt referans

⁴² Kevin Lynch, a.g.e., s.52-75.

⁴³ Kevin Lynch, a.g.e., s.52-53.

bilgisini oluşturan bu nirengiler, mekanın bilindik hale gelmesini sağlayıcı zihinsel şablonun parçaları olarak imgelenebilirlik kazanırlar.⁴⁴

Bir kentin var olan formunun kùltùrel alanının devredilmesini ve canlandırılmasını sağlayan unsurlardan oluşan imge, bireyler üzerindeki etkilerinin analizinin yapılabileceği dışsal uyaranlar ile farklılıkların ve özgünlüklerin yaratım sürecine katkıda bulunabilen, geçmişin birikimlerinden beslenip modern yorumlar, anlam ve işlevlerle dolu olarak, toplumsal yaşamdaki her türlü yaratıcılık eyleminin temelinde ait olduğu toplumun kùltùrel belleğinde ve dolayısıyla gelenekler bileşkesinde korunmasıyla da imgelenebilir özellikleri elde etmektedir.

⁴⁴ Kevin Lynch, a.g.e., s.53-54.

İKİNCİ BÖLÜM

2. BARTIN'IN KENT OLMA SÜRECİ, KİMLİĞİ VE İMGELERİ

2.1. Bartın'ın Kent Kimliği

2.1.1. Coğrafi Konumu ve Jeolojik Yapısı

Bartın Karadeniz Bölgesi'nin batı bölümünde, 41°-53' kuzey enlemi ile 32°-33' doğu boylamı arasında yer alır. Kuzeyini 59 km'lik kıyı şeridiyle Karadeniz çevrelerken, doğuda Kastamonu, doğu ve güneyde Karabük, batıda ise Zonguldak illeriyle komşudur. Yüzölçümü 2.143 km² olup, ortalama yükselti 25 m'dir. Bartın ve çevresindeki jeolojik yapı oluşumları 1. ve 2. jeolojik dönemlere ait kalker, karbon araziden meydana gelmiştir. Bunun yanı sıra alçalma, yükselme, kırık, fay, su, rüzgar, buz... gibi yeryüzünün şekillenmesine ve yapısının değişmesine etki eden coğrafi hareketler günümüzdeki oluşumu sağlamıştır. Karbonifer⁴⁵ yaşlı kömürlü birimler ile Üst Kretase⁴⁶ yaşlı volkanik birimlerden meydana gelen jeolojik yapıya sahiptir. Bartın'da herhangi bir morfolojik birim oluşmamıştır.⁴⁷Yörenin kayaç oluşumu milyonlarca yıllık geçmişi ile dünyada ender rastlanan lav kayalarını ortaya çıkartmıştır.

⁴⁵ Karbonifer Dönem, Paleozoik zamanın beşinci alt bölümü olarak Karbonifer kayaç sistemlerinin oluşturduğu jeolojik zaman dilimidir. <https://www.biltek.tubitak>

⁴⁶ Üst Kretase Dönemi, Mezozoik zamanın üç alt bölümünden sonuncusudur. Günümüzden 142 milyon yıl önce başlayıp 65 milyon yıl önce sona erdiği kabul edilir. Tebeşir Dönemi olarak da bilinir. <http://www.seslisozluk.net>

⁴⁷ T.C. Bartın Valiliği İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü, "2011 Yılı Bartın İli Çevre Durumu", (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı), Bartın 2012, s.2-3.

2.1.2. Yüzey Şekilleri

2.1.2.1. Dağları

Bartın; doğu, batı ve kuzeyden yüksekliği 2000 metreyi geçmeyen dağlarla çevrili olup, çok fazla yüksek olmamakla birlikte dağlar oldukça dik, sahillere doğru sarp ve kayalıktır. En önemli dağları; Aladağ, Kocadağ, Karadağ, Kayaardı, Karasu ve Arıt dağlarıdır. Kent merkezini batıdan Aladağ, kuzeyden Karasu dağları ile doğudan Arıt dağları çevrelemektedir. Halatçıyaması, Orduyeri, Kırtepe ve Ömertepesi kentin üzerine konuştandığı diğer önemli tepelerdir.⁴⁸ Karadeniz Bölgesi'nin batı bölümünde yer alan Küre dağlarının % 40'ı Bartın sınırları içerisinde yer alır.

2.1.2.2. Ovaları ve Yaylaları

Bartın Irmağı ve kolları tarafından derin bir biçimde birbirinden ayrılan arazi yapısı ile engebeli bir yüzey görünümüne sahiptir. Irmağın genişlediği alanlarda ve dağların dik yamaçları arasında dar ve derin vadiler yer alır. Kentin merkezine doğru düz ovaların varlığı artmaktadır. Bartın'ın en önemli yaylaları; Uluyayla, Ardıç, Gezen ve Zoni yaylalarıdır.⁴⁹

2.1.2.3 Akarsuları

Bartın'ın en önemli akarsuyu M.Ö'ki dönemde Parthenios adı ile anılan ve kente adını veren Bartın Irmağı'dır. Şehrin merkezinde Gazhane Burnu mevkiinde Kocaçay ve Kocanaz çaylarının birleşimi ile oluşan ırmak, 15 km boyunca akarak Boğaz'dan Karadeniz'e dökülür.

⁴⁸ www.bartinkulturturizm.gov.tr

⁴⁹ www.bartinkulturturizm.gov.tr

Kocanaz Çayı; Kozcağız'da birleşerek kuzeye doğru akan Günye (Hasankadı) ve Hisar (Kumluca) derelerinden oluşur. Kocaçay; Kastamonu'dan doğup Ulus'tan geçen Göksu ve Eldeş Çayları (Ulus Çayı) ile Kozlu Çayı ve bunlarla birleşen derelerden beslenir. Arıt, Mevren, Kışla, Akpınar ve de Karaçay dereleri Kocaçay'a akan diğer derelerdir. Kapısuyu, Tekkeönü, Ovaçayı ile İnönü dereleri Kurucasıle topraklarında doğup Karadeniz'e ulaşan diğer akarsularıdır.⁵⁰

2.1.3. İklimi ve Bitki Örtüsü

2.1.3.1. İklimi

Bartın'da yazları sıcak, kışları soğuk ve yağışlı geçen ılıman deniz iklimi (Karadeniz iklimi) hakimdir. Denize yakınlığı ve dağ sıralarının paralel oluşu, genellikle kıyı şeridi üzerinde sıcaklık farkının azalmasına nemin artmasına ve balkanlardan gelen hava kütlelerinin etkisine açık hale gelmesine neden olmaktadır.

Her mevsimde yağış alan, özellikle sonbahar ve kış aylarında en yoğun yağış oranına ulaşılan Bartın'da bu sebepten dolayı sık sık sel olayları yaşanmaktadır. Yağışlar yaz aylarında yağmur, kış aylarında kar şeklindedir. Yağış miktarı aylara göre farklılaşır. En fazla yağış Ekim, Kasım ve Aralık aylarında düşmekte olup kış ayları yağış ortalaması 200-220 kg/m², yaz ayları yağış ortalaması ise 50-60 mm'dir.

Kentteki yaz ayları sıcaklık ortalamaları 21 °C olup, en sıcak ay ortalama 23 °C ile temmuzdur. Kış dönemi sıcaklık ortalaması 6 °C'dir. Yıllık ortalama sıcaklık ise 12, 5 °C olup kışları ılık, yazları ise fazla sıcak olmayan ılıman bir iklim

⁵⁰ Kültür ve Turizm Envanteri, "Mitolojiden Gezgine Bartın", İl Kültür Turizm Müdürlüğü, Ankara 2007, s.33.

özelliğini gösterir. Nem oranı yüksek hava yapısına sahip olan Bartın'ın nispi nem miktarı %75-85 arasındadır.⁵¹

2.1.3.2. Bitki Örtüsü (Florası)

Bartın'ın yüz ölçümünün %46'sını ormanlar, %35'ini tarımsal alanlar %7'sini çayırlar ve meralar, %12'sini de kültüre elverişsiz alanlar ve yerleşim merkezleri kaplamaktadır.

Bitki örtüsü bakımından oldukça zengin bir çeşitlilik gösteren Karadeniz bölgesinde hem Karadeniz hem de Avrupa-Sibirya bitki coğrafyasına ait bitki grupları ve türleri görülmektedir. Bartın'ın bitki örtüsünde geniş yer tutan ormanlar genellikle yayvan ve iğne yapraklı ağaçlardan oluşur. Sahil boyunca 600 m yüksekliğe kadar olan alanın karakteristik ağaçları; Meşe, Kayın ve Gürgendir. Sahilden içeride ve 1500 m'den yüksek kesimlerde; Kayın, Kestane, Köknar ve Çam türleri, sahil şeridi boyunca ise Ceviz, Kestane, Fındık ağaçları yaygındır.

Diğer ağaç ve bitki türleri ise; Kızılcık, Muşmula, Üvez, Ihlamur, Kuşburnu, İncir, Alıç, Şimşir, Dişbudak, Kayacık, Akçağaç, Kızılağaç ve Kavak ile Böğürtlen, Çilek, Ormangülü, Adaçayı, Kuşkonmaz, Defne, Sarmaşık, Zakkum, Eğreti, Yasemin, Kurtbağrı, Çançiçeği, Papatya, Hinduba, Sütleğen, Ayrık, Çançiçeği, Papatya, Üçgil, Sinirotu, Yonca, Çuhaçiçeği, Menengiç, Sumak, Sakız, Yapışkanotu, Yavşan, Çobançantası, Laden, Selvi, Kocayemiş, Dönbaba, Funda, Abdestbozan, Katırtırnağı, Arapotu, Çirişotu, ve yüzlerce alt flora oluşturur.

Toprak karakteri ve iklimi bağ-bahçe tarımına uygun olan yörede ürün yelpazesi arasında; tarla ürünleriyle sebze ve meyve türlerinin hemen hemen hepsi yetişmektedir. Ayrıca son dönemlerde adına festival düzenlenen çilek yetiştiriciliği

⁵¹ T.C. Bartın Valiliği İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü, "2011 Yılı Bartın İli Çevre Durumu", (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı), Bartın 2012, s.20.

yörede üretimi artan bitkiler arasındadır. Bern Sözleşmesi⁵² gereği koruma altında alınmış bitki türü bulunmamaktadır.⁵³

2.1.4. Yaban Hayatı (Fauna)

Denize kıyısı olan ve geniş ormanlarla kaplı yüzey şekillerine sahip olan kentin faunası bu nedenle ormana bağımlıdır. Bartın'ın yaban hayatını; çift yaşamlılar, sürüngenler, memeliler ve kuşlar oluşturur. Bunlar içerisinde Sibirya'dan gelen ayı, kurt, Avrupa kökenli geyik, karaca, sülün, ve Güney (Sahra) kökenli keklik belli başlı türlerdir.

Çift yaşamlı olanlar; kurbağa çeşitleri ve şeritli semender, sürüngenler; keler, kertenkele, yılan, tosbağa, memeliler; vaşak karakulak, kurt, çakal, gelincik, porsuk, tilki, ağaç sansarı, sincap, kirpi, köstebek, yediuyur, fare çeşitleri, boz ayı, yabani domuz, tavşan, karaca ve yarasa en çok rastlanan türler arasındadır.

Kuş çeşitleri arasında; leylek, atmaca, doğan, baykuş, şahin, alakarga, saksağan, üveyik, gugukkuşu, kukumav, puhu, saka, serçe, çam baştankarası, ağaçkakan, çalı ötleğeni, bıldırcın, kınalı keklik, sülün, çulluk, ve karatavuk bulunur.⁵⁴

⁵² Bern(Avrupa Yaban Hayatı ve Yaşam Ortamlarının Korunması Sözleşmesi), 1 Haziran 1982'de yürürlüğe girmiş, 2005 yılında 45 üye ülke taraf olmuş, Türkiye'de ise 9 Ocak 1984/84-7601 sayılı Bakanlar kurulu kararı ile onaylanmış, 20 Şubat 1984/18318sayılı resmi gazetede yayımlanmıştır. (Ülkemizde Akdeniz Foku, Deniz Kaplumbağaları, Yanardöner çiçeği, Hopa Engereği, Toros Kurbağası sözleşme gereği koruma altındadır.), ormuh.org.tr

⁵³ www.bartinkulturturizm.gov.tr

⁵⁴ Feride Uğrun Sözbir, *Bartın İli Sürdürülebilir Turizm Potansiyelinin İrdelenmesi*, (Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşetmeler Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi), Ankara 2010, s.91.

2.1.5. Demografik Yapı

TÜİK'in verilerine göre 2017 yılı Bartın nüfusu 193.577'dir. Kentin nüfusu bir önceki yıla göre 1.188(%0,62) artmıştır. Bu nüfusun 95.760'ı(%49,47) erkek, 97.817'si (%50,53) kadından oluşmaktadır. İlde km²' ye 93 kişi düşmektedir ve nüfus yoğunluğu 93/km² dir.⁵⁵

Tablo 1. Yıllara Göre Bartın Nüfusu

Yıl	Bartın Nüfusu	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu
2017	193.577	95.760	97.817
2016	192.389	95.131	97.258
2015	190.708	94.138	96.570
2014	189.405	93.206	96.199
2013	189.139	93.422	95.717
2012	188.436	92.922	95.514
2011	187.291	91.841	95.450
2010	187.758	91.953	95.805
2009	188.445	92.808	95.641
2008	185.368	90.419	94.949
2007	182.131	88.784	93.347

Kaynak: TÜİK

⁵⁵ www.tuik.gov.tr

Tablo 2. Bartın Nüfus Artış Hızı

Yıl	Artış Hızı
2008	% 1.78
2009	% 1.66
2010	% -0.37
2011	% -0.25
2012	% 0.61
2013	% 0.37
2014	% 0.14
2015	%0.69
2016	%0.88
2017	%0.62

Kaynak: TÜİK

Tablo 3. İlçelere Göre Bartın Nüfusu

Yıl	İlçe	İlçe Nüfusu	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu	Nüfus Yüzdesi
2017	Merkez	151.289	74.634	76.655	%78,15
2017	Ulus	20.900	10.266	10.634	%10,80
2017	Amasra	14.867	7.555	7.312	%7,68
2017	Kurucaşile	6.521	3.305	3.216	%3,37

Kaynak: TÜİK

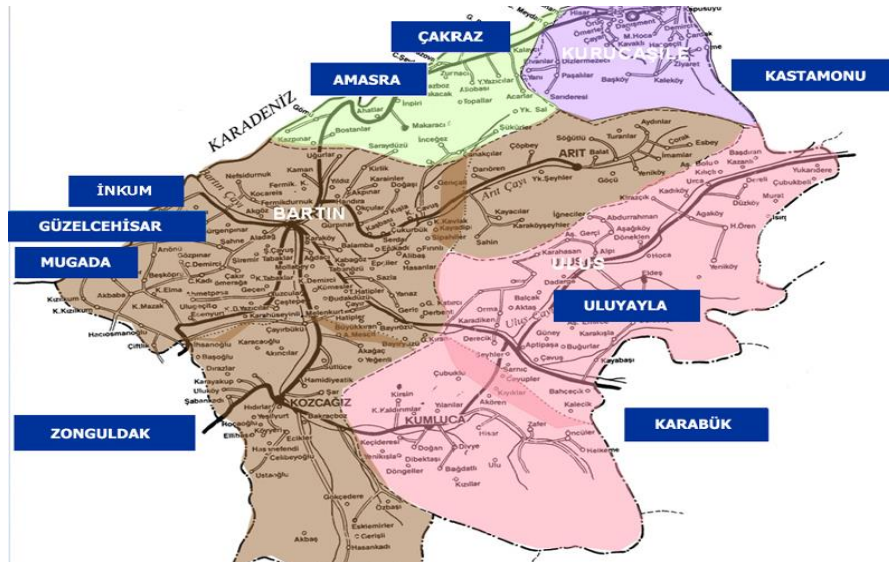
Tablo 4. Bartın'ın Aldığı Verdiği Göç

Yıl	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Göç Farkı
2014	7.794	8.903	-1.109
2013	7.866	8.133	-247
2012	7.145	7.330	-185
2011	6.560	7.619	-1.059
2010	6.902	7.850	-957
2009	7.566	7.104	462
2008	8.418	6.325	2.093

Kaynak: TÜİK

2.1.6. İdari Yapı

Bartın'ın Merkez, Amasra, Ulus ve Kurucasıle olmak üzere 4 İlçesi, Arıt Kozcağız, Hasankadı, Kumluca ve Abdipaşa beldeleriyle birlikte 264 köyü vardır.

Şekil 1. Bartın İl Haritası

(Kaynak:www.bartınbelediyesi.com)

2.1.6.1. Merkez İlçe Bartın

Kentin şehir merkezi Bartın ırmağının bulunduğu ve fazla yüksek olmayan sıradağlar üzerinde denizden 12 km içeride kurulmuştur. Yüzölçümü 1151 km² olup ortalama yükseltisi 25 m'dir.

Bartın, Osmanlı Dönemi'nin 1460-1692 yılları arasında Anadolu Beylerbeyliği'ne bağlı Bolu Sancağı sınırları içinde yer aldı. Bolu Sancağı'nın kaldırılmasıyla 1692-1811 yılları arasında Voyvodalıkla yönetildi. 1811 yılından sonra tekrar Bolu Başmutasarrıflığı'na bağlandı. 1867 yılında ilçe olan Bartın'da 1876 yılında Belediye teşkilatı kuruldu. 1811-1867 yılları arasında 12 Divan merkezi olarak anıldı. 1920 yılında Zonguldak Mutasarrıflığı'nın, 1924 yılında ise Zonguldak ilinin ilçesi olarak yönetildi. 07 Eylül 1991 tarihinde 28.08.1991 tarih ve 3760 sayılı yasayla il statüsüne kavuştu.⁵⁶

2.1.6.2. Amasra

Bartın'ın kuzeyinde, dik yamaçları Karadeniz ile buluşturan bir yarımada ve iki ada üzerinde kurulmuş olup batısında ve güneyde Merkez ilçe, doğusunda Kurucaşile, kuzeyde ise Karadeniz ile çevrilidir. Yüzölçümü 120 km²'dir. Osmanlı Döneminde 1890 yılında ilçe ve Belediye teşkilatlarına kavuşmuş, Cumhuriyet ile birlikte bucak statüsüne düşürülmüş. 1956 yılında Belediye ve 19.06.1987 yılı tarih ve 3392 sayılı kanunla İlçe teşkilatı yeniden kurulmuştur.⁵⁷

2.1.6.3. Kurucaşile

Bartın'ın kuzeydoğusunda Zeytin ve Sandal burunları ile sınırlanmış koylar üzerinde yer alır. İl merkezine 52 km uzaklıktadır. Kuzeyinde Karadeniz, güneyinde

⁵⁶ www.bartinbelediyesi.com

⁵⁷ www.amasra.gov.tr

Bartın, doğusunda Cide ve batısında Amasra ilçeleri bulunmaktadır. Yüzölçümü 159 km²'dir. %40'ı ormanlarla kaplı ilçede tarım alanı yok denecek kadar azdır. Kurucaşile'de 1957 yılında ilçe ve 1958 yılında belediye teşkilatı kurulmuştur.⁵⁸

2.1.6.4. Ulus

Osmanlılar zamanında ilçe küçük bir yerleşim merkezi olarak kalmış, herhangi bir ticari, siyasi ve askeri olaya sahne olmamıştır. İlçenin ismi “üleşmek” mastarından türeme ilk biçimi “ülüş” olup Moğolca'ya “ulus” şeklinde geçerek içinde yaşayan insanlarla birlikte bu ülkenin bir şehzadeye verilen bölümü anlamına gelir. Bartın'ın doğusunda Ulus ve Eldeş çaylarının birleştiği vadide kurulmuştur. Batı ve kuzeyinde merkez ilçe, kuzeydoğu ve doğusunda Kastamonu, doğu ve güneyinde Karabük yer alır. Yüzölçümü 713 km²'dir. 1994 yılında ilçe ve belediye teşkilatları kurulmuştur.⁵⁹

2.1.7. Ekonomi

Nüfusun %67'sinin kırsal kesimde yaşadığı ilde km²'ye 85 kişi düşmektedir. Tarım, sanayi ve turizm en önemli ekonomik sektörlerdir.

2.1.7.1. Tarım ve Hayvancılık

İlde 74.408 hektar tarım arazisi mevcuttur. Bu arazinin 19.860 hektarı sulamaya elverişlidir. Tarımsal işletmeler küçük ve parçalı olup, büyük çoğunluğu aile işletmeleri şeklindedir. Bitkisel üretim alanında yetiştiriciliği yapılan ana üretim unsurları fındık, çilek, yem bitkileri, sebze, meyve, buğday, patates, domates, kestane, ceviz olup bunun dışında yaklaşık 80 çeşit ürün elde edilmektedir. Son

⁵⁸ www.kurucaşile.gov.tr

⁵⁹ www.ulusbil.tr

yıllarda örtü altı yetiştiriciliğinin gelişmesiyle birlikte ticari üretim anlayışı ile işletmeler büyümektedir.

Bartın'da sanayi ve tarımın dışında en önemli geçim kaynağı hayvancılıktır. Kentin morfolojik yapısının komşu illere göre daha düz oluşu, yağışın fazla olması sonucunda beslenme imkanları büyükbaş hayvancılık için daha müsait bir ortam oluşturmuştur. Ayrıca büyükbaş hayvancılığın dışında besicilik, tavukçuluk, arıcılık, balıkçılık, süt inekçiliği ilerlemelerin kaydedildiği alanlardandır.⁶⁰

2.1.7.2. Sanayi

Kentte istihdamın taş kömürü üretiminde yoğunlaşması diğer kollardaki sanayileşme faaliyetlerinin geri planda kalmasına neden olmuştur. Coğrafi konum, ulaşım, enerji gibi sanayileşme için yeterli imkanların varlığı söz konusu olmasına rağmen istenilen gelişme sağlanamamış, bu sebeple işsizlik oranı artmış ve ildeki iç göç oranı yeterli iş gücünün azalmasına yol açmıştır. İldeki sanayi gelişimini desteklemek ve temel sanayi altyapısı hazır arsa oluşumunu gerçekleştirmek amacıyla devlet kredisıyla tamamlanan Organize Sanayi Bölgesi kurulmuştur. Burada; tekstil, gıda, tarım, orman, inşaat, plastik, metal ve diğer imalat sanayi yatırım tahsisleri yapıp özellikle demir-çelik sektöründen gelen taleplerin karşılanabilmesi için gerekli istihdam yapılmıştır.

İlde gemi yapımcılığı da önemli bir sanayi koludur. Kurucasıle ilçesinde yapılan ahşap tekneler yurt içi ve yurt dışında pazar bulmaktadır. Buna bağlı olarak ip, makara, halat yapımı gibi sanat kolları gelişme göstermiştir. Özellikle mobilya, yatçılık, çimento, kireç, tuğla, kereste, yumurta, kömür gibi sanayi ürünleri ihracat oranı yüksek ürünler arasındadır. Bunların dışında telkırma, Amasra'da ağaç işleri-

⁶⁰ bartin.tarim.gov.tr

çekicilik, taş sac yapıcılığı ile diğer el sanatları dalında üretim yapan birçok küçük ve orta ölçekli işletme önemli çalışma alanlarıdır.⁶¹

2.1.7.3. Ticaret

Bartın'ın 1700'lü yıllardan itibaren geniş bir bölgeyi kapsayan toplanma yeri (pazaryeri) olarak geliştiği ve böylece ticari faaliyetlerin arttığı geçiş yeri özelliğine sahiptir. Özellikle orman ürünleri ve madenler ticari hayatın en önemli parçasıdır. 1870 yıllarından sonra ticari hareketlilik hızlanmış özellikle 1925-1940 yılları arasında yurt içi ve yurt dışına kereste, tavuk, yumurta gönderilmiş ve ihraç edilmiştir.⁶² Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde "*Bartın nehri azim bir nehirdir. Buğday ve mısır gemileri yükleyip giderler...*"⁶³ "*Canik Sancağı ile Bartın, Sinop, Amasra, Ereğli şehirlerine Kocaeli livasına, İzmit Kemerler tarafında olan 125 pare kazalara mutemedün'ayelh Kapıcıbaşılar kereste iştirasına gittiler. 300 kadar kadirga inşası için Tersane-i Ami-reye keresteler celbe...*"⁶⁴ "*Bartın ormanlarından hayli kereste kat olunup bir miktarı Tersane-i Ami-reye alınır...*"⁶⁵ "*Karadeniz sahilinde şehri Bartın ile Akçasar arasındaki Bartın Ereğlisi ticareten namdar olup adı çok duyulmaktadır.*"⁶⁶ demiştir. Eserdeki ifadelerden Bartın ormanlarının geçmişte de ticaret üzerindeki etkisini görülmektedir.

⁶¹ Mecdi Emiroğlu, "Bartın'da Nüfus ve Ekonomik Faaliyetler", *A.Ü.D.T.C. Fakültesi Dergisi*, Cilt XXXIII, Ankara 1967, S.4-9, s.155-170.

⁶² Bartın Kent Tarihi Müzesi, 2018

⁶³ Evliya Çelebi, *Seyahatname*, Üçdal Neşriyat, İstanbul 1986, Cilt II, s.71.

⁶⁴ Evliya Çelebi, a.g.e., s.144

⁶⁵ Evliya Çelebi, a.g.e., s.1190

⁶⁶ Evliya Çelebi, a.g.e., Cilt III, s.28.

2.1.8. Ulaşım

2.1.8.1. Karayolu Ulaşımı

Kentte şehirlerarası ulaşımı sağlayan karayolu; batıda Çaycuma-Devrek (Zonguldak)-Mengen-Yeniçağa (Bolu), güneyde Safranbolu (Karabük)-Gerede- (Bolu) üzerinden E-80 otoyolu ile E-5 Karayoluna ulaşmakta, doğuda Cide (Kastamonu) ve güneyde de yine Safranbolu (Karabük) üzerinden Orta ve Doğu Karadeniz ile İç Anadolu'ya açılmaktadır. (www.bartin.gov.tr)

2.1.8.2. Denizyolu Ulaşımı

Bartın ili sınırları içerisinde Bartın, Amasra ve Kurucasıle'de olmak üzere 3 adet liman bulunmaktadır. **Bartın Limanı**, 1965 yılında inşa edilerek 10.06.1966 tarih ve 6/6548 karar sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile askeri hizmetlere ayrılan bölümleri dışında kalan kısımlarının kullanımı Bartın Belediyesi tarafından işletilmektedir. 15.05.1995 tarih ve 2136 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla da yabancı gemilerin girişine açılmıştır. Halen 2004 yılında yürürlüğe giren ISPS (Uluslararası Gemi ve Liman Tesisi Güvenlik Kodu) kod çerçevesinde güvenlik seviyesi 1 olan liman, gerekli sertifikasyonu yapılmış olarak mevcut haliyle;

- Feribot (Ferry) / Yolcu (Passenger)
- Genel Kargo Gemisi (General Cargo Ship)
- Dökme Yük Gemisi (Bulk Carrier)
- Konteyner Gemisi (Container) cins gemileri için uluslararası deniz trafiğine açıktır.

Yük ve yolcu taşımacılığında uluslararası liman olarak hizmet veren Bartın Limanı aynı zamanda yük ve yolcu giriş-çıkış gümrük kapısıdır. 480 m rıhtım uzunluğuna sahip Bartın Limanı'nın su derinliği 6-8 metredir. Rıhtıma aynı anda 2 adet 5-6 bin tonluk gemi veya 6 adet 200-500 tonluk motor yanaşabilmektedir.

Şekil 2. Bartın Limanı Uydu Görüntüsü

(Kaynak:<http://maps.google.com>)

Bartın Limanı'ndan daha çok; profil, demir, narenciye, diatomit madeni (toprak), alçı, çimento, inşaat malzemeleri, katran gibi ihraç yükleri ve kütük, demir, tomruk, kömür, kağıt hamuru gibi de ithal yük elleçlenmektedir. İldeki Amasra ve Kurucaşile limanları ile Tekkeönü Balıkçı Barınağı ulusal ticari liman statüsündedir.

Amasra Limanı, liman inşaatının tamamlanmasının ardından 1984 yılında DLH tarafından Belediye Başkanlığına geçici devir tutanağı ile teslim edilmiştir. Ana ve tali mendireklerle korunan deniz alanı içerisinde 210 metre uzunluğa sahip rıhtım hüviyetinde yanaşma yeri mevcuttur. 30.11.2011 tarihi itibarıyla başlanılan Amasra Limanı Yolcu İskelesi ve Küçük Tekne Yanaşma Yeri inşası 2013 yılı Ağustos ayında tamamlanarak hizmete açılmıştır. Liman faaliyetlerini genel olarak liman sefer bölgesinde günübirlik yolcu taşımacılığı yapan yolcu motorları, ticari taşıtlar ve özel tekneler ile balık avlama gemileri oluşturmaktadır. Amasra Limanı'na 31.12.2015 tarihi itibarıyla 414 gemi ve 837 gemi adamı kayıtlıdır. Ayrıca Askeri İskele, askeri gemilerin Sahil Güvenlik botlarının ve tesislere akaryakıt getiren gemilerin istifadelerine açıktır.

Kurucaşile Balıkçı Barınağı, liman inşaatının tamamlanmasının ardından 1990 yılında DLH (Demiryollar Limanlar ve Hava Meydanları İnşaatı Genel Müdürlüğü) tarafından Belediye Başkanlığına geçici devir tutanağı ile teslim edilmiştir. Balık avlama gemileri ile Kabotaj hattında çalışan ticari gemiler limandan yararlanmaktadır.

Akkonak Limanı, Alkan Madencilik isimli özel şirket tarafından liman merkezine 20 km mesafedeki Akkonak Köyü'nde yaptırılan 112 metrelik rıhtımın tamamı bitirilerek 06.06.2010 tarihinde gemi trafiğine açılmış olup Ambarlı ve Ünye limanlarına blok mermer yükleme yapılmaktadır.

Tarlaağzı Balıkçı Barınağı, Amasra merkeze 7 km mesafede bulunmaktadır. Yapımına 1995 yılında başlanılmış 2005 yılı Ekim ayında tamamlanmıştır. 2007 yılında Tarlaağzı Su Ürünleri Kooperatifi'ne kiralanmıştır. Barınaktan; balık avlama gemileri, yatlar ve yolcu motorları istifade etmektedir.

Tekkeönü Balıkçı Barınağı, liman merkezine 38 km mesafede bulunmaktadır. Köy Tüzel Kişiliği tarafından işletilmektedir. Balık avlama gemileri yararlanmaktadır.

2.1.8.3. Hava ve Demiryolu Ulaşımı

Kente en yakın havalimanı 38 km uzaklıktaki Saltukova (Zonguldak) beldesindedir. Ankara-Zonguldak demiryolu hattı da yine Saltukova'da son bulmaktadır.⁶⁷

⁶⁷ Bartın Kent Tarihi Müzesi

2.1.9. Kültürel ve Doğal Varlıklar-Koruma

Türkiye’de korunması gerekli kültür ve tabiat varlıkları Anayasa ile Devletin sorumluluğu altında olup korumaya yönelik her türlü düzenlemenin merkezi hükümet öncülüğü ve denetimindedir. Devlet bu görevini 2863 (Değişik:5226) Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve ona bağlı olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı aracılığı ile yerine getirmektedir. Bakanlığa bağlı olarak çalışan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu aldığı ilke ve kararları ile koruma politikasını yönlendirmekte, korunacak alan ve yapılarla ilgili temel koruma ölçeklerini belirlemektedir.⁶⁸

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunun amacı; *“korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tanımları belirlemek, yapılacak işlem ve faaliyetleri düzenlemek, bu konuda gerekli ilke ve uygulama kararlarını alacak teşkilatın kuruluş ve görevlerini tespit etmektir.”*⁶⁹

*“Kendi başlarına anıt olmayan, fakat bir arada tarihi, geleneksel, görsel değerler taşıyan kasabaların, kentlerin kendilerine özgü karakterlerini yaratan tüm değerlerin bir arada değerlendirilmesi”*⁷⁰ olarak tanımlanan tarihi çevrelerin korunması kültür varlıklarının gelecek nesillere aktarılması ve yok olmaması için gerekli tedbirlerin alınmasına yönelik uygulamaları kapsar.

2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun⁷¹ 3. Maddesinde *“tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz*

⁶⁸ Nuran Zeren Gülersoy, Koruma Amaçlı İmar Planı Yapım ve Uygulama Sorunları, İ.T.Ü., Çevre ve Şehircilik Uygulama-Araştırma Merkezi, İstanbul 1991, Proje No:71/20

⁶⁹ 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, Sayı:18113, 23/07/1983 Madde 1.(<http://www.mevzuat.gov.tr>.)

⁷⁰ Dilek Çelik-Murat Ertuğrul Yazgan, “Kentsel Peysaj Tasarım Kapsamında Tarihi Çevre Korumaya Yönelik Yasa ve Yönetmeliklerin İrdelenmesi”, *ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, Cilt 9, S.11, 2007, s.2.

⁷¹ 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, Sayı:18113, 23/07/1983 Madde 3 (<http://www.mevzuat.gov.tr>)

varlıklar” olarak tanımlanmıştır. Tabiat varlıkları ise “jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan değerler” şeklinde açıklanmış yine aynı maddedeki sit tanımı ise, “tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlardır.” şeklinde belirtilmiştir.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu Tarafından sitlerin türleri, tanımlamaları ve derecelendirmeleri yapılmış böylece kentsel, arkeolojik, tarihi, kentsel, arkeolojik ve doğal sit olarak beş farklı sit tanımı oluşturulmuştur. Buna göre kentsel sitler; *“mimari, mahalli, tarihsel, estetik ve sanat özelliği bulunan ve bir arada bulunmaları sebebiyle teker teker taşıdıkları kıymetten daha fazla kıymeti olan kültürel ve tabii çevre elemanlarının (yapılar, bahçeler, bitki örtüleri, yerleşim dokuları, duvarlar) birlikte bulundukları alanlar”*⁷² olarak belirtilmiştir.

Arkeolojik sit ise; *“insanlığın varoluşundan günümüze kadar ulaşan eski uygarlıkların yer altında, yer üstünde ve su altındaki ürünlerini, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerini yansıtan her türlü kültür varlığının yer aldığı yerleşmeler ve alanlar”*⁷³ olarak açıklanmıştır.

Tarihi sitler; *“milli tarihimizin ve askeri harp tarihi açısından önemli tarihi olayların cereyan ettiği ve doğal yapısıyla birlikte korunması gerekli alanlar”*⁷⁴ olarak tanımlanmıştır.

⁷² Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu 720 Nolu İkle Kararı, Sayı:720, 04/10/2006 (<http://teftis.kulturturizm.gov.tr>)

⁷³ Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu 658 Nolu İlke Kararı, Sayı:658, 05/11/2009 (<http://teftis.kulturturizm.gov.tr>)

⁷⁴ Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu 421 Nolu İlke Kararı, Sayı:421, 19/04/1996 (<http://teftis.kulturturizm.gov.tr>)

Kentsel arkeolojik sitler; “*arkeolojik sit alanları ile birlikte korunması gerekli kentsel dokuları içeren ve bu özellikleri ile bütünlük arz eden korumaya yönelik özel planlama gerektiren alanlar*”⁷⁵ olarak ifade edilmiştir.

Doğal sitler ise; “*jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup, ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından bulunması gerekli yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan korunması gerekli alanlar*”⁷⁶ olarak belirtilmiştir.

Buna göre ülkemizdeki arkeolojik sit alanı 13.947, kentsel sit alanı 267, tarihi sit alanı 159, kentsel arkeolojik sit alanı 32, karma sit alanı 77, çakışan sit alanı (doğal sit alanı ile) 358 olup toplam 14.840 adettir.⁷⁷

2.1.9.1. Bartın’ın Sit Alanları ve Taşınmaz Kültür Varlıkları⁷⁸

2.1.9.1.1. Arkeolojik Sit Alanları

Bartın Merkez İlçe

- Fırınlı Kalesi (Fırınlı Köyü)
- Çeştepe Höyüğü (Çeştepe Köyü)

⁷⁵ Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu 702 Nolu İlke Kararı. Sayı:702, 15/04/2005 (<http://teftis.kulturturizm.gov.tr>)

⁷⁶ Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu 728 Nolu İlke Kararı. Sayı:728, 19/06/2007 (<http://teftis.kulturturizm.gov.tr>)

⁷⁷ <http://www.kulturvarliklari.gov.tr>

⁷⁸ T.C. Bartın Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Haz: Ayşegül Yaylı-Yeşim Ozan-Hüseyin Boran, *Bartın Kültür Envanteri*, Bartın Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından basılmıştır, Bartın 2011, s.7-11.

- Manastırtepe Tümülüsü I. ve III. Derece (Akgöz ve Kocareis Köyleri arası Durnuk Mevkii)
- Durnuk Kaya Mezarları I. derece (3 adet) (Durnuk Mevkii)
- Manastırtepe Nekropol Alanı I. derece (Durnuk Mevkii)
- Deveciler Tümülüsü I. derece (Kayadibi Çavuş Köyü)
- Sivritepe Tümülüsü (Kayadibi Köyü, Çavuş İlit Sivritepe Mevkii)
- Güzelcehisar Suuçuran Mevkii I. derece
- Arıt Kaya Odaları ve Su Sarnıcı (Ceneviz, M.S. 13.yy. Arıt Dağı Üzeri)

Amasra İlçesi

- Boztepe Ada Kütlesinin üst kısmı I. derece
- Boztepe Mahallesi, III. derece
- Kaleiçi Mahallesi, III. derece
- Bedesten Mevkii, II. derece
- Tavşan Adası I. derece
- Tekketepe Mevkii III. derece
- Nekropol Alanı (T.T.K Lojmanları altı- Amasra Mezarlığı sınırına kadar) III.derece
- Direklikaya III. derece
- Küçük Liman Antik Rıhtım II. derece
- Belediye Lojmanlarının bulunduğu alan II. derece

2.1.9.1.2. Doğal Sit Alanları

Kent merkezi

- Irmak kenarı boyunca (iki kenardan 50'şer metre) I. Derece
- Güzelcehisar Köyü Suuçuran Mevkii ile Güzelcehisar Burnu arasındaki kıyı bandı I. Derece

Amasra İlçesi

- Tavşan Adası I. derece
- Boztepe Ada kütlesinin üst kısmı I. derece
- Çakraz Göçkündemirci Köyü kıyı şeridi ve köy yerleşmesinin 1 km kuzeyinde Yalı Mevkiindeki Koy I. derece
- Çakraz Bozköy kıyı şeridi I. derece
- Çakrazşeyhler Köyü kıyı şeridi II. Derece
- Gürcüoluk Mağrası

Şekil 3. Tavşan Adası

Ulus İlçesi

- Ulukaya Köyü
- Hasandede Türbesi çevresi I. derece

2.1.9.1.3. Kentsel Sit Alanları

Bartın Kent Merkezi

-İtfaiye binasından itibaren Kemer Köprüye kadar olan (Orta Mahalle, Kırtepe Mahallesi, Demirciler Mahallesi, Kemer Köprü Mahallesi)

2.1.9.1.4. Taşınmaz Kültür Varlıkları (Tek Yapı Ölçeğinde)

Bartın Merkez İlçe

- Askeri Yapılar

-Merkez İlçe sınırları içindeki Güzelcehisar Şarköy ve Fırınlı Köylerinde, Cenevizlilerden kalma kale kalıntılarına rastlanmaktadır.

- Dinsel ve Kültürel Yapılar

- Halilbey Cami (yukarı)
- İbrahim Paşa Cami (orta)
- Merkez Cami (aşağı)
- Hacı Mehmet Camii
- İkramiye Camii
- Taş Han
- Dervişoğlu Hanı (Okur Han)
- Eski Kilise (Kültür Evi)
- İstiklal İlkokulu Binası
- Kütüphane Binası
- Belediye Binası
- Şadırvan
- Hamam
- Çeşme
- Orduyeri Köprüsü
- Kemer Köprü
- Eski Rum Okulu (İstiklal İlköğretim Okulu)

- Sivil Mimarlık Örnekleri

Bartın Merkez İlçe sınırları içerisinde 258 adet tescilli ahşap konut bulunmaktadır.

Amasra İlçesi

- Askeri Yapılar

- Sit kapsamındaki askeri yapı, Amasra Kalesi'dir.
- Boztepe Mahallesi Sormagir bölümünde; doğu-kuzeydoğu ile güney sur ve teras duvarları, duvar kalıntıları, 12 adet kale burcu.
- Zindan Mahallesiindeki Zindan bölümünde; kuzey sur duvarları, hisardibi iç ve dış kale sur duvarları, hisardibi sur duvarları, duvar kalıntısı ve kapı ile dış kale üzerinde kale burcu.

Şekil 4. Amasra Kemere Köprüsü

- Dinsel Kültürel Yapılar

- Manastır Kalıntısı (Tavşan Adası)
- Mabet Kalıntısı (Boztepe Mahallesi)
- Kilise Yapı Kalıntısı (Boztepe Mahallesi)
- Kaymakamlık Lojmanı (Zindan Mahallesi)
- Fatih Camii (Eski Kilise- Zindan Mahallesi)
- Sanat Evi (Küçük Kilise- Kuledibi)
- Bahriye Mektebi (Müze Binası)
- Kemerli Yapı (Bartın Şosesi yakınında)
- Tiyatro Kalıntısı (Mezarlık Mevkii)

- Gymnasium (Bedesten)
- Roma Dönemi Köprüsü (Bedesten Mevkii)
- Roma Dönemi Su Kemerli (Cevizlik Vadisi)
- Kuşkayası Yol Anıtı (Askersuyu Mevkii)
- Şehir Hamamı (Kum Mahallesi)
- Hamam (İskele Caddesi Hamam Sokak)
 - Sivil Mimari Örnekleri
- Amasra İlçesinde 13 adet tescilli ahşap ve taş bina bulunmaktadır.

Kurucaşile İlçesi

- Askeri, Dinsel ve Kültürel Yapılar
- Tekkeönü Köyü, Ceneviz kalesi kalıntıları
- Tekkeönü Köyü, kale içinden denize kadar uzanan dehliz ve kaya kuyuları (7 adet)

Ulus İlçesi

- Sivil Mimarlık Örnekleri
- Bartın'da bulunan eşzamanlı ve benzerlik taşıyan 12 adet tescilli ahşap konut bulunmaktadır.
- Kozcağız Konağı
 - Dinsel Kültürel Yapılar
- Hasandede Türbesi- Camii (Ulus Merkez)
- Şimşirli Baba Camii, yanındaki Şimşirli Babanın mezarı, Akşemseddin'in babası Hamza Efendinin mezarı ve Akşemseddin Çeşmesi (Kalecik Köyü)
- Ulupınar Değirmeni (Abdipaşa Ulupınar Mahallesi-Yedi Ocaklı)
 - Höyükler
- Mirzaşah Höyüğü (Ağa Köyü- Mirzaşah Mahallesi)
- Karahasan Höyüğü (Karaaslan Köyü)
- Kırtepler Höyüğü (Abdipaşa Kırtepler Mevkii)

2.1.10. Müzeler

Amasra Müzesi (Amasra) 1955 yılında, antik bir yerleşim merkezi olan Amasra ve çevresinde sık sık ortaya çıkan taşınabilir arkeolojik ve etnoğrafik eski eserler, Belediye binasında küçük bir salonda sergilenmeye başlamıştır. 1976 yılında Kültür Bakanlığı'nca müze binası arayışları sürerken 1884 yılında Denizcilik Okulu Olarak Yapımına başlanan ancak bitirilemeyen bina satın alınarak restore edilmiş ve 1982 yılında tamamlanmıştır.

1982 yılından beri bugünkü tarihi binasında hizmet veren ve dört teşhir salonundan oluşan Amasra Müzesi'nde; Helenistik, Roma ve Bizans, Ceneviz ve Osmanlı Dönemlerine ait eserler sergilenmektedir.

Kemal Samancıoğlu Etneografya Müzesi (Bartın) Bartın'da 24 yıl belediye başkanlığı yapan Kemal Samancıoğlu'nun doğup yaşadığı Orta Mahalle, Kemal Samancıoğlu Sokak No:22'deki "Tarihi Ahşap Ev", vasiyeti üzerine 2004 yılında ailesi tarafından Bartın Belediyesi'ne bağışlanmış; aynı yıl başlayan restorasyon çalışmaları 2007 yılında tamamlanarak "Etnografya Müzesi" olarak hizmete hazırlanmıştır.

Etnografya Müzesi, üç katta toplam sekiz oda ve salondan oluşmakta; birinci ve ikinci katlarda Kemal Samancıoğlu'nun günlük yaşam odası ve çalışma odası yer almaktadır. Giriş katta yönetim odası ve mutfak, birinci katta Bartın kadınlarının üretkenliğini yansıtan el sanatları ürünlerinin sergilendiği oda ve salon, ikinci katta gelin odası ve Osmanlı dönemlerine ait etnografik eserlerin sergilendiği salon bulunmaktadır. Müzede Kemal Samancıoğlu'nun eşyalarının yanı sıra Bartın'da bulunan ailelerin bağışladığı yaklaşık 700 etnografik eser barındırılmaktadır.⁷⁹

⁷⁹ T.C. Bartın Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Haz: Ayşegül Yaylı-Yeşim Ozan-Hüseyin Boran, *Bartın Kültür Envanteri*, Bartın Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından basılmıştır, Bartın 2011, s.12.

Bartın Kent Tarihi Müzesi, Bartın merkezinde 2018 yılında Eski Belediye Binasında ziyaretçilerine açılan müze, tarihi yapı içerisinde toplam iki kattan oluşmaktadır. Müzede kente kimliğini veren bütün imgeler yaratıcı ve çağdaş bilgi aktarımlarıyla sergilenmektedir.

2.1.11. Bartın'ın Tarihçesi

2.1.11.1. Bartın Adının Kaynağı

Bartın adının nereden geldiği ile ilgili çeşitli araştırmacı ve yazarlar tarafından öne sürülen birçok fikir olmasına karşın, ana kaynaklarda yer alan bilgiler kentin adının menşei hakkında ortak kabule dayanmaktadır.

“Parthenia”dan Bartın’a dönüşen adın kaynağı “Parthenios”dur. Bartın Irmağı’nın antik çağlardaki adı olan Parthenios; Yunan mitolojisinde, Tanrıların Babası Okenaus’un çocukları olan yüzlerce tanrıdan birisi ve “Sular Tanrısı”dır. “Sular İlahı ve Muhteşem Akan Su” anlamlarına gelir. Bir başka anlamı da tanrıça Athena’nın bir sıfatı olan “Genç Bakire” veya “Genç Kızlar İçin Koro Türküleri”dir. Antik çağda, Parthenios adı verilen Bartın Irmağı’nın kenarında kurulan Bartın kentinin Parthenia adıyla anıldığı ve zaman içerisinde Bartın’a dönüştüğü yazılı kaynaklardan anlaşılmaktadır.⁸⁰

Kente adını veren Parthenios kelimesinin geçtiği ilk önemli kaynaklardan biri, ünlü ozan Homeros’un kaleme aldığı İlyada adlı eseridir. Homeros’un MÖ. VII. yüzyılda ya da VIII. yüzyılda yazdığı düşünülen destanda Truva savaşları anlatılmaktadır. Karadeniz kıyıları ile ilgili ayrıntılı bilgilere yer verilen eserde savaş için Parthenios Irmağı’nın suladığı ülkeden yiğitlerin katıldığından bahsedilir ve ırmağın adı şu şekilde yer alır:

⁸⁰ Bartın Ticaret ve Sanayi Odası’nın Yüzüncü Yılı (1906-2006), Bartın Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Bartın 2006, s.15.

*“Erkek yürekli Pylaimenes komuta eder Paplagonialılara,
Gelmişler yaban katırlarıyla ünlü Enetlerin yurdundan,
Kytoros'ta, Sesamos'ta otururlar,
Parthenios Irmağı çevresinde kurmuşlardır ünlü saraylarını,
Kentleri Kromna, Aigialas, yüksek Erythinoi'dir.”⁸¹*

Burada sözü edilen antik kentlerden Sesamos Amasra, Kromna Kurucaşile, Erythinoi Çakraz yakınlarında bir bölge ve Parthenios Irmağı kıyısında sarayların kurulduğu yer ise günümüzdeki Bartın'ın yer aldığı alanlardır.

M.Ö. 63/64- MS. 24 tarihleri arasında yaşadığı kabul edilen Amasyalı coğrafyacı Strabon Geographika adlı eserinde “...sonra Parthenios Irmağı gelir ki bu ırmak çiçekli bölgelerden geçtiği için bu ismi almıştır. Kaynakları Paplagonia'dadır.”⁸² şeklinde ırmak ile ilgili ifadelerle yer vermiş ve Parthenios ile bağlantılı Parthenia adını “Samos adası etrafında gezi altı yüz stadiondur. En eski zamanlarda Karia'lılar oturmazken Parthenia adını taşırdı; sonra Anthemos daha sonra Melammpyllos en sonra da yerli bir kahramanın isminden dolayı ya da birisinin Ithake ve Kephallania'dan gelerek adayı kolonize etmesiyle Sesamos adını almıştır.”⁸³ şeklinde kullanmıştır. Buradan kentin adına kaynaklık eden Parthenios Irmağı'nın milattan önceki dönemlerden itibaren anılmış olduğunu görmekteyiz.

2.1.11.2. Eski Çağlarda Bartın

M.Ö. 3000-2400 yılları arasında Akaların Ege'de Miken Medeniyetini kurmadan önce uzun süre Batı Anadolu (Samsun, Sinop ve Amasra) kıyılarında dolaştıkları, buraları işgalle Bakır Devri Medeniyetini yerli halka öğrettikleri, iç

⁸¹ Homeros , *İlyada*, Çev: Azra Erhat-A.Kadir, Can Yayınları, İstanbul 2011, II 854.

⁸² Strabon, Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika:XII-XIII-XIV) Çev: Adnan Pekman, Kanaat Basımevi, İstanbul 2000, s.118.

⁸³ Strabon, a.g.e., s.15.

kesimlerde de Kaskalar'ın ve Hititler'in bölgenin hakimi olduğu ve yine Bakır Medeniyetini yaşadıkları savunulmuştur.

İlk sahiplerinin, M.Ö. 14. yüzyılda Gaskalar ve 13. yüzyılda Hititler olduğu kabul edilen Bartın ve çevresi; 13.yüzyıl sonlarında Bitinyalılar ve Paflagonyalıların, 12. yüzyılda Friglerin, 7. yüzyıl sonlarında Kimmerlerin, 6. yüzyılda Lidyalıların, 547 yılında Perslerin, 334 yılında Makedonya Krallığı'nın, 279 yılında da Pontus krallığının egemenliğinde kalmıştır.⁸⁴

2.1.11.3. Bizans Döneminde Bartın

M.Ö. 70 yılında Anadolu'ya giren Romalılar, Pontus Krallığının egemenliğine son vererek yöreye sahip oldular. M.S. 395 yılında Roma-Bizans bölünmesi üzerine bölge Bizans'ın payına düştü.

Roma döneminde, Bitinya ile Pontus'un Paflagonya'daki bölümü Bitinya-Pontus Eyaleti olarak satraplıkla yönetildi. Amasra da bu Eyaletin Pontus bölümü başkenti oldu.⁸⁵

2.1.11.4. Selçuklu ve Osmanlı Döneminde Bartın

Bartın ve çevresi; M.Ö. 390 yıllarında Hazar, Peçenek ve Kumanların, M.S. 798 yıllarında Müslüman Arapların, 800 yıllarında Selçukluların ve 865 yıllarında da Rusların yoğun akınlarına hedef oldu.

1084 yılında, Kutalmışoğlu Süleyman Beyin Komutanlarından Emir Karatigin Sinop, Çankırı, Kastamonu ve Zonguldak'ı alarak yörede Bartın, Ulus,

⁸⁴ T.C. Bartın Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, a.g.e., s.8.

⁸⁵ T.C. Bartın Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, a.g.e., s.8.

Eflani, Safranbolu, ve Devrek'i de kapsayan bir Türk emirliği kurdu. 200 yıllık Selçuklu Döneminden sonra 1326'da Kastamonu yöresine hakim olan Candaroğulları Beyliği ve 1392'den itibaren de Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde yer aldı.

Kastamonu, Sinop ve Bolu tarihleriyle birlikte incelenen Bartın tarihinin IV. Haçlı Seferleri ile 1461 yılları arasındaki dönemine bakıldığında, Bartın ve Ulus'un; Anadolu'da yoğunlaşan nüfuz kavgaları nedeniyle sık sık el ve sınır değiştiren İmparatorluklar ve Beylikler dönemini yaşadıkları, Amasra'nın ise; M.Ö.70-M.S. 1261 yılları arasında Roma ve Bizans'ın, daha sonra Bizans hakimiyetinde Ceneviz Kolonisi olarak kaldığı görülür.

14. yüzyılın ikinci ve 15. yüzyılın ilk yarılarında korsan tacirlerin, baskın ve soygunlarla Sinop ile Ereğli arasındaki kıyı kesiminde bir Ceneviz zulmü yaşattıkları; Gidoros, Kromna ve Tion iskelelerinin bir korsan yatağı olarak barınılmaz duruma geldiği; bu nedenle bölge halkının iç kısımlara çekildiği ve yöreye Türkmen göçlerinin başladığı anlaşılmaktadır. Bu yıllarda Kromna'ya yerleşen Türkmenler, "Demirci" köyünü kurmuşlar, Bartın ve Filyos vadilerinde de kıydan uzak yeni köyler ortaya çıkmıştır.

14. yüzyıl boyunca Bizans'ın terk ettiği Paflagonya topraklarına akan Karaevli, Çepni, Avşar, Dodurga, Bayat, Saltuklu, Artuklu, Bozoklu, Alaplı, Çandarlı, Yörüklü boylarından Türkmenler; Karluk, Kalaç, Çiğil, Kıymak, Uygur, uluslarının kopuntuları ve hatta 12. yüzyılda Ukrayna bozkırlarına yayılmış bulunan ve deniz yolu ile bu tarafa geçen Kıpçak/Kuman Türkleri; kaynaşarak Bartın Ulus, Eflani ve Arıt yöreleri ile diğer terk edilmiş eski Bizans topraklarına yerleşmişlerdir. Bu yıllar Amasra ve yakın çevresi dışında, Kuzeybatı Anadolu'nun Türkleşme sürecinin tamamlandığı yıllardır.

1461 yılına gelindiğinde, Bartın ve çevresi; Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde, Amasra ise; Ceneviz Kolonisi idi. Fatih Sultan Mehmet'in (1451-1481), İstanbul'un fethi esnasında Galata'daki Liguria toplumunun tutarsız duruşundan dolayı gerginleşen Osmanlı-Cenova ilişkileri üzerine; "Ejderi öldürdükten sonra yılanın başını ezmeye" yemin ettiği söylenir.

Fatih Sultan Mehmet Han, Anadolu'da Türk birliğini sağlamak, Cenevizlilerin elinde bulunan Karadeniz ticaretini ve denizyolunu ülkesine kazandırmak amacıyla Kuzey Anadolu seferlerine hazırlanırken ilk hedef olarak Amasra, Kastamonu ve Sinop'u seçti.

1461 yılı Ekim ayında Mahmut Paşa komutasındaki 30 bin bahriye askeri ve 150 parça gemiden oluşan Osmanlı Donanmasını Amasra'ya gönderirken, kendisi kara ordusuyla Bartın'a gelip ordugahını günümüzdeki Orduyeri'ne kurdu. Donanmanın Amasra'da görüldüğünü haber alınca Amasra üzerine yürüyen ve Ceneviz Senyörü'nden kalenin teslimini isteyen Fatih, kan dökülmeden Amasra'yı teslim aldı.

Bartın, Osmanlı Döneminin 1461-1692 yılları arasında Bolu sancağına bağlandı ve daha sonra 1692-1811 yılları arasında Voyvodalıkla yönetildi. 1811 yılından itibaren tekrar Bolu Başmutasarrıflığı içinde yer aldı. 1867'de ise ilçe oldu ve 1876 yılında Belediye Teşkilatı kuruldu.⁸⁶

2.1.11.5. Cumhuriyet Döneminde Bartın

1924 yılında Zonguldak'ın ilçesi olan şehir, 1991'de il statüsüne kavuştuktan sonra belde ve köyleri ile birlikte birçok değerini koruyarak gelişimini sürdürmektedir.

⁸⁶ T.C. Bartın Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, a.g.e., s.9.

2.2. BARTIN'IN KENTSEL İMGELERİ

Kentin tarihi, sosyo-kültürel, ekonomik, coğrafi, demografik... vb. ölçütlerini ele alarak imgelerinin tespit edilmesinde; İl Kültür ve Turizm Müdürlüğüne hazırlanıp, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yayımlanan kentle ilgili kültür envanterleri ile Bartın Kent Tarihi Müzesi içerisindeki (yazılı-görsel) bilgiler, basında ve sosyal medyada kentin tanıtımında yer alan göstergeler ve de kente dair kendi gözlemlerimiz belirleyici olmuştur.

2.2.1. Bartın TelKırması

XVIII. yüzyıldan günümüze ulaşan bir el sanatı olan telkırmanın işleme tekniğinde kumaş, kasnak, iğne ve madeni tel kullanılır. İşleme yapılırken tel, makas kullanılmadan kıvrılarak koparıldığı için tel kırma ismini almıştır. İlk telkırma işleminin Bartın Asma mahallesinde oturan Katip Kızı lakaplı Hatice Ağaçkiran tarafından yapıldığı sanılmaktadır. Bu nedenle Bartın işi olarak da anılır.

Üretim yapılırken herhangi bir teknolojik araç kullanılmadan tamamen el işçiliği ile ortaya çıkarılan ürünler çeşitli şekillerde işlevsel olarak kullanılmakta, aynı zamanda yöre insanına ekonomik açıdan gelir kazandırmaktadır. Günümüzde Kültür ve Turizm Bakanlığı Eğitim ve Araştırma Genel Müdürlüğü'nce açılan kurslar sonucu üretim daha geniş alanlara yayılıp, ülkemizin farklı yörelerinde işleme faaliyetleri sürdürülmektedir. Bartın işinin (telkırma) iplik kullanılmadan sadece özel iğne ve telle (gümüş, altın, bronz) çalışılması ve artı şeklinde tüm deseni oluşturması onu diğerlerinden farklı kılarak, ayırt edici özelliğini oluşturmaktadır. Bu farklılığı Türk Patent Enstitüsü tarafından Coğrafi İşaret Tescil Belgesi ile onaylanmıştır.

T. C.
TÜRK PATENT ENSTİTÜSÜ

COĞRAFI İŞARET TESCİL BELGESİ

Tescil No	: 125
Başvuru Tarihi	: 18/11/2004
Başvuru No	: C 2004/020
Yayın Tarihi	: 10/03/2009
Coğrafi İşaretin Türü	: Mahreç İşareti
Başvuru Sahibi	: BARTIN İL KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRLÜĞÜ
Başvuru Sahibinin Adresi	: Kırtepe Mahallesi Asma Caddesi Kuyuluyol No: 30 74100 BARTIN
Ürünün Adı	: Telkırma
Coğrafi İşaretin Adı	: Bartın İşi Telkırma
Kullanım Biçimi	: Markalama
Diğer bilgiler	ektedir.

Teknik özellikleri ve denetim biçimi ekte verilen coğrafi işaret; 10.03.2009 tarih ve 27165 sayılı Resmi Gazetede ilan edilmiştir. 555 sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname'nin 12 nci maddesi gereğince 18.11.2004 tarihinden geçerli olmak üzere tescil edilmiştir.

Kurum Başkanı
Enstitü Başkanı
Markalar Dairesi Başkanı

TÜRK PATENT ENSTİTÜSÜ

Şekil 5. Telkırma Tescil Belgesi

(Kaynak: www.tpe.gov.tr)

Telkırma tekniğinde kullanılan desenler genellikle doğadan esinlenerek oluşturulmuştur. Bitkiler ve geometrik desenli bezemeler yoğunlukla kullanılmakla birlikte, günümüzde ise eskiden kalmış telkırma işi ürünler müzeler, koleksiyonlar vb. desenlerden faydalanılmaktadır. Bitkisel bezemelerde; gül, lale, karanfil, vb. çiçek motifleri, nesnel bezemelerde; sinek, bal arısı, kelebek, örümcek vb. hayvansal

figürlü motifler, geometrik bezemelerde; baklava, üçgen, dörtgen, yıldız vb. formlu motifler çoğunlukla tercih edilmektedir.⁸⁷

Şekil 6. Telkırma Tekniği İle Yapılan Örtüler

2.2.2. Bartın Yazması (Kaba Yazma)

Bartın yazması kadınların geçmiş dönemlerde başörtüsü olarak kullandıkları desenlendirilmiş ince pamuklu kumaşlardır. Genellikle dikdörtgen formda olan bu kumaşlar 600'e yakın desen ile şekillendirilmiştir. Bu desenler arasında en sık rastlanan 5-6 tane sayıdaki yörede yetişen çiçeklerle bezeli olanlardır. Desenleme işlemi el ile kağıt üzerine çizilen motiflerin kumaş üzerine doğrudan kopyalanarak veya el ile motiflerin belirlenip, tahta kalıpların oyulması ile yapılır. O dönemlerde yazmacılıkta kullanılan üç ana teknik vardır. Bunlar “Kalem İşi”, “Kalıp Kalem İşi”, ve “Kalıp İşi”dir. En makbul yazmalar “Kalem İşi” ile yapılmış olanlardır. Bu tekniklerle yapılan yazmalara günümüzde kalmamış, eskiden kalma örnekleri de azalmıştır.

Yazmacılık sanatında kullanılan kalıplar için özellikle dayanıklılığı ve kolay oyulması sebebiyle ıhlamur ağacından tahtalar tercih edilmiştir. Oyulan ana desenler

⁸⁷ www.tpe.gov.tr

kentte yetişen bitkilerden gül, karanfil ve bahar dalıdır. Desenlerden her birinin serhoş sokağı, komşu kavgası vb. isimleri vardır. Ayırt edici özelliğini tamamen el işçiliğinden alan orijinal yazmalarda tamamen kök boya kullanılmış, bunun için ayva çekirdeği (kırmızı renk), ceviz kabuğu (yeşil), demir küfü (taba-kahverengi), limon küfü (yeşil ve tonları), yılan yastığı böceği (mor ve tonları-cam göbeği ve tonları), dana dişi böceği vb. (yavru ağzı- kavun içi tonları) ile akramin (siyah) adlı boya ana malzeme olarak seçilmiştir. Deseni ve rengi verilen bu yazmalar daha sonra renklerinin kalıcılığını sağlamak ve birbirine karışmasını önlemek amaçlı deniz suyunda kaynatılmıştır. Yüz elli sene öncesinde yapılan bu uygulamalar 1940'lara kadar devam etmiştir.

Kişinin sosyal statüsünü ortaya koyan yazmalardan siyah renkli olanları evli ve orta yaş üstü kadınlar, beyaz renkli olanları ise bekar kadınlar 1950 yıllarına kadar başörtüsü olarak kullanmıştır. 1980 ve sonrasında ise bu gelenek değişmiş, yazmalar daha çok aksesuar amaçlı tercih edilmiştir.

1890 yılında Trabzon'dan gelen Dursun Dede tarafından başlatılan yazmacılık sanatı o yıllarda köy nüfusunun yoğun olması ve köyde yaşayanların bu yazmayı tercih etmesi sebebiyle uzun yıllar rağbet görmüştür. Bu ilgi kente çeşitli ustaların gelmesini de sağlamış böylece bu el sanatı ürünler günümüze kadar taşınmıştır. Yazmacılığı Trabzon'da yaşayan bir Ermeni'den öğrenen Dursun Dede kentteki yazmacılık alanındaki uğraşını on yıl kadar sürdürmüş, ileriki yıllarda yaşlılığı sebebiyle bırakmıştır. Daha sonra İstanbul'dan Bartın'a gelen Kirkor Usta ve David Usta ile Sayın Ersöz ve Turan Arabacı yazmacılık sanatını gelecek nesillere aktarıp gelişmesini sağlayan ustalar olmuşlardır.

Sayın Ersöz, 1946 yılında Bartın'a gelen David Ustanın 3 yıl çıraklığını yapmıştır. Bu sanatı 23 yıl ağaç baskı, 3 yıl da serigrofi baskı tekniği ile 26 yıl sürdürmüştür. Ersöz yazmacılık sanatının son temsilcisidir. 1966 yılında İstanbul

Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okuluna baskı teknikleri konusunda seminerler vermiş, bilgi ve birikimini sanatçı adaylarına aktarmıştır.⁸⁸

Şekil 7. Bartın Yazması (Kaba Yazma)

Şekil 8. Makine Baskısı (Soldaki Örnek), El Baskısı (Sağdaki Örnek)
(Kaynak: Servet Çınçın)

⁸⁸ Kaynak Kişi, Servet Çınçın, 1959 Bartın

Şekil 9.El Oyması Baskı Kalıpları

(Kaynak: Servet Çınçın)

2.2.3. Kadınlar Pazarı (Galla Bazarı)

Günümüzde kent merkezinde Salı ve Cuma günleri kurulan ve köylü kadınların ürettiği sebze, meyve gibi çoğunlukla gıda maddelerini satışa sundukları halk pazarının adı buradaki ürünleri üretip, pazarcılık yapanların neredeyse tamamının kadın olmasından dolayı Kadınlar Pazarı (Galla Bazarı) olarak anılmaktadır. 200 yıllık bir geçmişi bulunan pazar, 17. yüzyılın ortalarında Bartın'a yolu düşen Evliya Çelebi'nin eserinde Cumartesi günleri kurulduğuna dair yer edinmiştir. 18. yüzyılda Uluslu İbrahim Hamdi'nin kaleme aldığı Atlas adlı eserde de Cumartesi günleri halk pazarının kurulduğu ve daha sonraki zamanlarda haftanın iki günü (Salı-Cuma) olarak gelenekselleşmiş bir hal aldığı görülmektedir.

Pazarda sattıkları ürünlerden elde ettikleri gelirle çeşitli ihtiyaçlarını karşılayan köylü kadınlar Bartın ticaretindeki hareketliliğin sürdürülmesine de katkı sağlamaktadırlar. Kadınlar, geleneksel kıyafet ve konuşma özellikleri ile ürünlerini tezgahlarda değil küfe, kasa ve leğenlerde sergilemektedirler. Her pazarcı her hafta aynı yerde satış yapmaktadır. Geleneksel dokuyu koruma amaçlı olarak pazardaki ürünler Bartın Belediyesi Zabıta müdürlüğü tarafından sıkı bir denetime tabi tutulup köy dışında başka bir yerden (toptancı hali) getirilen ürünler pazardan

toplanmaktadır. Adil bir rekabet ortamında satış yapılması amacıyla bir pazarcının bir günde bir üründen en fazla 100 kg satış yapmasına izin verilmektedir. Kadınlar pazarındaki yoğunluk ise mevsimsel olarak değişmekte, kış mevsiminde hava şartlarından dolayı ürünlerin azalması pazarcı sayısını azaltmakta, yaz mevsiminde bu durumun tam tersi olarak artış görülmektedir.

Pazardaki satıcıların sosyokültürel ve sosyoekonomik özelliklerine bakıldığında çoğunun okuma-yazma bildiği pazarcılık dışında çiftçilik ve hayvancılıkla ilgilendiği ve başka bir uğraşlarının olmadığını bilmekteyiz. Kentteki erkeklerin çoğunlukla şehir dışına veya yurt dışına işçi olarak gitmeleri sebebi ile pazarcılık kadınlar tarafından yürütülen ana gelir kaynağı değil, ek gelir kaynağıdır. Pazarcılık geleneksel olarak anneden kıza, kayınvalideden geline aktarılan bir iş koluna dönüşmüştür. Kültürel aktarımın bu şekilde devam ettiği pazar ayrıca köylünün ve şehirlinin, yaşlı ve gencin her meslekten insanın kaynaştığı sosyalleşme mekanı olarak dikkat çekmektedir.⁸⁹

Şekil 10. Kadınlar Pazarı 1989

(Kaynak: Yıldırım İncealemdaroğlu)

⁸⁹ Saliha Koday, Şaban Çilikoğlu, “Geleneksel Alışveriş Mekanlarına Bir Örnek: Bartın Kadınlar Pazarı (Galla Bazarı)”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2011, S. 15(2), s.243-162

Şekil 11. Kadınlar Pazarı 2017

2.2.4. Bartın Irmağı

Bartın Irmağı; üzerinde 500 tonluk gemilerle Karadeniz'den kente kadar ulaşım yapılabilen en düzenli akarsudur. Akış hızı 720 m. olup denize her yıl 1.000.000.000 m³ su akıtmaktadır. Şehir merkezinde Gazhane Burnu'nda birleşen Karaçay ve Kocanaz Çayı'nın oluşturduğu ırmak Boğaz mevkinde Karadeniz'e ulaşır. Denizden kentin içerisine 10-15 km kadar ulaşım yapılabilmektedir. Irmak Türkiye'deki tüm akarsular göz önüne alındığında, üzerinde ticari faaliyet yapılabilen, yük alınıp yük boşaltılabilen tek akarsu olması sebebiyle müstesna bir yere sahiptir.⁹⁰

Şekil 12. Bartın Irmağı

⁹⁰ Yenal Ünal, "Bartın Irmağı Üzerinde Gerçekleştirilen Ticari Etkinliklere Genel Bir Bakış", *Tarihi Okul Dergisi (TOD)*, Aralık 2014, Yıl 7, S.XX, s.271-283.

2.2.5. Bartın ve Yöresi Ağzı

Bartın ağzı diğer Anadolu ağzlarındaki ortak genel özellikleri taşımasının yanı sıra, diğerlerinden ayrılan özel yapısal farklılıkları bünyesinde barındırmaktadır. Zeynep Korkmaz Bartın ağzında görülen en belirgin özelliklerin iç ve son seslerde görülen “g>v” ve “n>y” değişimleri olduğunu belirtmiştir. Örneğin: Biliyor musun>biliyo musuy, diyorsun>deyosuy, kendine>kendiye, burnunu>burnuyu, gidi>gidiy, soğan>sovan, gözümün>gözümüy, ağaç>avaç...

Bartın ve yöresi ağız özellikleri yukarıda örneklerinin de verildiği açıdan bakıldığında 13. yüzyıl Kuman metinleri ile büyük ölçüde benzerlikler göstermektedir. Zaman zaman Anadolu Türkçesi’ndeki yerel kurallardan ayrılmakla birlikte 700 yıl önceki Kıpçak-Kuman metinleri ve onun günümüzdeki kullanımı olan Karaim Lehçesi ile kıyaslanabilecek niteliktedir.

Bartın ve çevresi ağız özelliklerinin, kelime ve cümle sonlarına gelen hecelerin yüksek tonlu ve uzatılarak söylenişinden doğan ahenkli konuşma şekli ile Denizli’nin Çivril ve Tavas İlçeleri ağız özelliklerinin benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Bartın ağzı karakter olarak kelime ve hece başlarındaki ince yuvarlak ünlüler önündeki değişimler (g>ğ, g>k) ve bunların geliştirdiği orta boğumlu ünlüler (o>u) yönüyle Çankırı; hal kipi eki olan (-yor)’da ve üçüncü şahıslar için kullanılan (r)’li hecelerden birinin yutulması, Bolu ve Kastamonu ağzlarını andırmaktadır.

Bartın ağzındaki karakteristik ses değişmelerinden bir diğeri ise şimdiki zaman eki -yor’un -ya şekline dönüşmesidir. Örneğin: Gidiyorlar>gidiyalağ, duruyor>duruya...

Standart Türkiye Türkçesinde “koşuverin” örneğinde olduğu gibi tezlik fiili büyük ünlü uyumuna uymazken bu yapının Bartın ağzında uyduğu görülür. Bazen sondaki r sesi de düşebilir. Örneği: alı**ver**iyor>alı**v**aryağ, olu**ver**di>olu**v**adı, yağdı**ri**ver>yavduru**v**a... Bartın ağzında istisnalar olmakla birlikte önseste k>g değişimi görülür. Örneğin: **K**ızları>**g**ızları, **k**ırı**ver**irim>**g**ırı**v**ağrum... Bartın ağzında içseste bulunan -rl- sesinin -ll- şeklinde değiştiği görülmektedir. Örneğin: Yiyiverir**rl**er>yiivölleğ, **oralarda**>o’**ll**ada...⁹¹

Kentte günümüz yazım ve anlatım dilinin kullanılmasının yanı sıra, günlük hayat içerisinde yöresel ağız ile konuşmayı sürdüren genç-yaşlı, şehirli-köylü birçok kişi bulunmaktadır. Sözlü ve yazılı gelenekte günümüze kadar ulaşmış ve kentte yaşayanlar tarafından bugün de kullanılagelen yöre ağzını yansıtan bazı örnekler:

- Deyimler:
 - Deli öküzüy koşumu iyi olur.
 - Doğrunuy yardımcısı Allah’dır.
 - Dünya malı tüyden tepecüktü.
 - Mamuduy malağı gibi bön bön bakıyosuy.
- Özdeyişler:
 - Ben deyom hallov düzünde atla, sen deynosuy galaycıda gapla.
 - Gaplı gurba gabıynan, herkes erbabıylan.
 - İnsanıy alacası içinde, hayvanıy alacası dışındadu.
 - Partal bacak gibi, cigara somak gibi.
 - İt itine, it de guyruguna buyururmuş.
- Bilmeceler:
 - Ağla dibinde deli garı: Isırgan
 - Helikli, hölüklü, otuz iki delüklü: Kalbur

⁹¹ Geniş ayrıntı için bk., Zeynep Korkmaz, *Bartın ve Yöresi Ağızları*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu (TDK) Yayınları, Ankara 1994, s.1-28

- Dünyayı doyurur, kendi doymaz: Değirmen
- Altı kaval, üstü çuval, bakma bana aval aval: Karamancar
- Ağlama tonton ağlama şimdi kulağını burarlar: Saz
- Beddualar (Kargışlar):
 - Allah ney deyen teneşşür tahtalarına yayıl.
 - Baa yapduyu uşaklarıy da saa yapsın.
 - Yalağına para atanlar bulunsun.
 - Diliy ganiya çekilsin.
 - Gıran giresice.
 - İrinne kus emi!
 - Uyuz ol da kaşınacak dırnak bulama emi!
- İyi Dilekler (Alkışlar):
 - Allah ne muradıy vasa vesin.
 - Allah bir tuttuğuyu bin etsin.
 - Allah uzun ömürler versin.
 - Sula gada ömrüy olsun.
- Tekerlemeler:
 - Eveleme develeme, deveğuşu ayguç guyguç, ipten oluğa, oluk çeker boluğa, zellen sırça çektir çubuğa.
- Maniler:

- Kendirle tutam tutam - Gız sen boyuydan utan - Yangunculuk çeke çeke - Beliy galmış bi tutam	- Dere tepe düz gider - Bir edalı kız gider - Gız yolunu şaşırmış - İnşallah bize gider⁹²
---	---

⁹² Selahattin Çilsüleymanoğlu, *Bartın Halk Kültürü*, Azim Kitabevi, Bartın 1996, Cilt I.

2.2.6. Tarihi Bartın Ahşap Evleri

Geleneksel sivil mimari örnekleri arasında yer alan Bartın evleri, kent merkezindeki kentsel donanımı içine alarak (taş döşeli yollar, kısa ve dar sokaklar...) Roma, Bizans, Ceneviz ve Osmanlı dönemlerinin izlerini taşıyan bir yapıya sahiptir.

M.Ö. 14. yüzyıldan itibaren birçok uygarlığa ev sahipliği yapan kent, tarihi evlerindeki konut dizilişinden, bahçe tipolojisine kadar yakın çevresinde bulunan (Safranbolu Evleri, Yörük Evleri) örneklerine göre farklılık göstermesine rağmen İstanbul'a yakınlığı ve ticari ilişkileri sayesinde Marmara Bölgesi'ndeki 18. yüzyıl sonu 19. yüzyıl başı ahşap konutları ile büyük benzerlik gösterirler.⁹³

1839 Tanzimat Fermanı'nın ilanından sonra uygulanan reformlar, kentteki mekan algısını ve mimari dokuyu etkilemiş; modernleşme süreci, bina yapın yöntemleri, plan şeması, cephe tasarımı ve süsleme açısından batılı düşünceleri yansıtarak devam etmiştir.

Art Nouveau ve Barok sanatlarını yansıtan Bartın evleri, genellikle iki veya üç katlı olup "daraba" denilen ağaç çitlerle çevrili bahçe içindedir.⁹⁴ Ahşap karkas olarak inşa edilen evler su basma seviyesine kadar taştan yapılmış olup, bunun yanında zemin katları da tamamen taş olan yapılar da vardır. Ahşap dikme ve kirişlerin araları ahşap dolgu ile kaplanmış, üzeri bağdadi, rabbitz veya ahşap kaplanmıştır.⁹⁵

⁹³ Kansu Şengerze, *Tanzimat Modernleşmesi Sürecinde Bartın Evleri*, (İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1998, s.26-50.

⁹⁴ Selahattin Çilsüleymanoğlu, a.g.e., Cilt I,II.

⁹⁵ Cahit Kemik, *Bartın Kentsel Değerler ve Sivil Mimari Örnekleri*, (Yıldız Teknik Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1986, s.47

Bartın'ın geleneksel dokusunun önemli bir özelliği geniş bahçelere sahip olmasıdır. Sokaktan eve geçişte bahçe kısmının bitimindeki giriş bölümüne “gulluk” denilmiş ve bahçedeki yürüme alanı kayrak taşlarla kaplanmıştır. Hemen her bahçede taştan yapılmış kuyu bulunmaktadır. Ayrıca her mahallede bir ya da iki evin bahçesinde dibek taşı vardır.

Geleneksel evler mümkün olduğunca çok pencerelidir. Bunlar özgün giyotin pencereler olup, sadece merdiven ve cumbaları aydınlatanlar yuvarlak formudur. Pencereler arasında yer alan ve “kuşluk” adı verilen silmeler tüm yapıyı kuşatmaktadır. Evlerin pencereleri, merdivenleri ve tavanları estetik bir anlayışla süslenmiştir.

Bartın evlerinin en önemli bölümünü oluşturan iç mekanlarıdır. Evlere iki kanatlı bir kapıdan gulluk bölümünden girilir. Bu bölüm, aynı zamanda üst katlara geçişi de sağlayan bir ara mekandır. Evler bir sofa etrafında yer alan odalardan oluşur. Sofaya “dışarı”, odalara ise “içer” denilmektedir. Odalarda işlevsel özelliklere göre gömme olarak yapılmış “yük dolabı”, “hamam”, ve “ocak”, gulluk veya mutfakta ise “hergil dolabı” bulunmaktadır. “Hum içer” denilen ocaklı odaları bulunan evler günümüze ulaşamamıştır.

Konut tipolojisi olarak konutlar sıra, ikiz ve tek konut olarak sınıflandırıldığında özellikleri şu şekilde belirtilmiştir:

Sıra Konutlar: Tanzimat Dönemi'nden sonra gelişen sıra konutlar 4-6 birimden oluşur ve eğimli alanda yer alır. Oturma odaları sokağa bakmaktadır. Ön cephesi sokakla sınırlıdır ve arka bahçe eğimlidir.

İkiz Konutlar: Bartın'da ikiz konut kullanımı Tanzimat Dönemi'nde yaygınlaşmıştır. Bu konutlar genellikle akrabalar tarafından kullanılmaktadır. İkiz konutların ön bahçeleri küçük, arka bahçeleri büyüktür. Birimlerin bahçeleri

sınırlandırılmıştır ve oturma odaları sokağa bakmaktadır. Ahşap çit kullanılarak da sokaktan ayrılmıştır.

Tek Konut: Bartın geleneksel dokusunun önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Genellikle bahçeli ve tek aile için planlanmış olan tek konutlar, günümüzde bölünerek, farklı aileler tarafından kullanılmaktadır. Bu konuların arka ve ön bahçeleri geniştir. Cephedeki mimari öğelerin işçiliği ve özeni dikkat çekicidir.⁹⁶

Kültür ve Turizm Bakanlığınca koruma altına alınmış 260 adet Ahşap Bartın Ev'i bulunmaktadır. 15 Aralık tarihinde 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunun 12. Maddesi uyarınca hazırlanan ve 15.07.2005 tarihli ve 25876 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren “Taşınmaz Kültür Varlıklarının Onarımına Yardım Sağlanmasına Dair Yönetmelik” kapsamında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından tarihi evlere yapılan proje ve uygulama ile 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu Uyarınca Kültür Varlıklarının; bakım, onarım ve restorasyonu için Toplu Konut İdaresi tarafından verilen krediler ile birçok tescilli Ahşap Bartın Ev'i restore edilerek yeniden hayata kazandırılmıştır.

⁹⁶ Sevgi Görmüş Çetinkale-Sebahat Açıksöz, “Kentsel Peyzajda Geleneksel Dokunun Sürdürülebilirliği: Bartın Örneği”, *Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Tarım Bilimleri Dergisi*, Ankara 2007, S.13 (2), s.81-88.

Şekil 13. Tarihi Bartın Ahşap Evleri

2.2.7. Ahşap Tekne Yapımcılığı ve Ağaç Oymacılığı

- Ahşap Tekne Yapımcılığı

Bartın'da dağlar ve ormanlar kentin büyük bir bölümü üzerinde önemli bir yer tutar. Zengin orman ürünlerinden en iyi şekilde yararlanan yöre insanı ahşap malzemeyi sanatla harmanlamış böylece kentin kültürel değerlerinin oluşmasını ve sosyo-ekonomik açıdan zenginleşmesini sağlamıştır.

Coğrafi konumu itibariyle deniz, denizcilik, balıkçılık ve tekne yapımcılığı burada yaşayanlarca oldukça önemsenmiştir. Kentte motorlu araçların yaygın olarak kullanılmadığı dönemde deniz taşıtları yöre insanı tarafından seyahat, ticaret, ulaşım, eğlence vb. amaçlarla yaygın bir şekilde kullanılmış ve böylece günlük yaşamı kolaylaşan halk bu alanda tecrübe kazanarak, ahşap tekne yapımcılığını usta çırak ilişkisi ile yeni nesillere aktarıp geliştirmiştir.

19. yüzyıla kadar Osmanlı donanmasının Karadeniz bölgesindeki gemi yapım merkezlerinden biri olan Bartın'da ahşap tekne ve gemi yapımcılığının ne zaman başladığı kesin olarak bilinmemektedir. Gemi yapımcılığına dair en erken kayıt 16. yüzyılın ikinci yarısına aittir. 1571 yılında Osmanlı donanmasının İnebahtı

savaşında yok edilmesi üzerine İmparatorluk Bartın'da yeni bir donanma inşası oluşturmuş ve burada gemiler yapılmıştır.⁹⁷

Evliya Çelebi Seyahatnamesinde, 17. yüzyılın ikinci yarısında yaptığı Karadeniz gezisinde yörede kalyon tarzında gemiler inşa edildiğini ve ticaret gemileri ile başkente kereste gönderildiğini anlatır.⁹⁸ Uluslu İbrahim Efendi, Atlas isimli esrinde Bartın'da gemilerin yapıldığını ayrıca makaracı ve bükücü gibi sanayi erbabının bulunduğunu Bartın, Amasra ve Kurucaşile (Tekkeönü, Kapısuyu) tersanelerinde yapılan gemilerin mavna, yelkenli, gulet, çektirme, bumbarta ve martiko gibi çeşitlerinin yapıldığını aktarır.⁹⁹

1950 yıllarına kadar Bartın Irmağı kenarında (Tersane Caddesi) Gazhane Burnu ile Orduyeri Köprüsü arasında yıllık 40-50 gemi kapasiteli tersanelerin faaliyet gösterdikleri bilinmektedir.¹⁰⁰ Kentteki ahşap tekne yapımı günümüzde Kurucaşile İlçe Merkezi ile Kurucaşile'ye bağlı Ovatekkeönü ve Kapısuyu köylerinde yer alan işletmelerde devam ettirilmektedir.

Bartın yöresinde yüzyıllardır devam eden ahşap tekne yapımı, kapalı ve açık mekanlarda inşa edilmektedir. Buradaki kapalı mekanlar yöresel olarak “maaza” olarak adlandırılır. Maaza kelimesi Bartınlı ustalar için atölye, tersane veya tezgah anlamına gelir. Bu yapılar denizin birkaç metre uzağında ya da sahilden birkaç yüz metre mesafede bulunur. Ayrıca maazada tekne yapımı için kullanılan çoğu aile yadigarı aletler de muhafaza edilir. Bazı gemiler ise (Çektirme Tipi) kapalı alanlarda inşa edilmeyip denizin kenarında, doğal korumaya tabi tutulan yerlerde yapılır.

⁹⁷ Mustafa Gürbüz Beydiz, XVI. Yüzyıldan XIX. Yüzyıla Osmanlı Gemi Tasvirleri, (Gazi Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2008, s.31.

⁹⁸ Evliya Çelebi, a.g.e., Cilt 3, s. 261.

⁹⁹ Selahattin Çilsüleymanoğlu, a.g.e.

¹⁰⁰ T.C Bartın Valiliği İl Kültür Turizm Müdürlüğü, a.g.e., s.92.

Şekil 14. Ahşap Tekne İskelesi ve Geleneksel Yontma Aleti

1980’li yıllara kadar ustalar tekne yapımını el emeği ve basit aletlerle gerçekleştirmişlerdir. Kayın, Meşe, Çam ve Köknar Bartın tersanelerinde 70’li yıllara kadar inşa edilen teknelerin ve özellikle çekirme tipi gemilerin yapım malzemesini oluşturmuştur. Bunların dışında kullanılan ana malzeme ise dayanıklılığı ve kolay şekil verilebilmesi sebebiyle Kestane olmuştur.

Günümüzde Bartın’da inşa edilen tekneler kullanım alanına göre; balıkçı, gezi ve çeşitli amaçlarla kullanılabilen sandallar olmak üzere üçe ayrılır. Kentte yapılan teknelerin en önemli özelliği Karadeniz’in sert dalgalarına dirençli ve dayanıklı olmaları ile denize kolaylıkla indirilip yine kolaylıkla karaya çekilebilmeleridir. Yörede her yeni yapılan tekneye bir isim verilmektedir. Tekne yapımı büyük ölçüde ustanın el ve göz hesabı ile içgüdü ve tecrübesine dayanır. İnşa edilen gemi “Gemi Atması” olarak adlandırılan bir dizi şenlik ve ritüeller eşliğinde denize indirilir. Teknenin suya indirilmesi ve omurgasının tezgaha oturtulması sırasında bir adak kurban kesilmesi bugün Bartın’da yaşatılan en canlı ritüellerdendir. Eski geleneklerden bir diğeri ise teknenin salı günü dışında herhangi bir gün denize indirilerek yüzdürülmesidir. İş bitiminde tekneyi yapan usta, yaptıran kişi ile helalleşir ve uğur getireceğine inanılan bir takım nesneler (nazar boncuğu,

sarımsak, çeşitli dini yazılar, dualar vb.) teknenin baş kısmına ve baş bodoslamasına görünecek bir şekilde yerleştirilir.¹⁰¹

Şekil 15. Maaza ve Açık Alanda Yapılan Tekneler

- Ağaç Oymacılığı (Çekicilik)

Tarihi, 17. yüzyıla dayanan ağaç oymacılığı, günümüzde Amasra ve köylerinde sürdürülmektedir. Amasra’da Çekiciler Sokağı’nda ıhlamur, şimşir, dişbudak, ceviz, kiraz ve kızılâğaç gibi ağaçlar kullanılarak yapılan çeyiz sandıkları, aynalar, sehpa, masalar, mutfak gereçleri, rahle, tespih, baston, çerez takımları, isimlik, ayet ve güzel sözler yazılı levhalar, tepsi ve leylek, kuş vb. hayvan figürleri gibi eşyalar yapıp satılmaktadır.

Evliya Çelebi Seyahatnamesinde, Amasra halkının dağlardan kestikleri şimşir ve ıhlamur ağaçlarından yaptıkları oyma-işleme ağaç eşyaları satarak geçimlerini sürdürdükleri yazmaktadır.¹⁰²

¹⁰¹ Mahmut Davulcu, “Bartın Yöresinde Ahşap Tekne Yapımcılığı”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Denizcilik Fakültesi Dergisi*, 2013, C. 5, S.1, s.23-52.

¹⁰² T.C. Bartın Valiliği İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü, a.g.e., s.113.

Şekil 16. Ağaç Oyması Ürünler

2.2.8. Bartın Plajları

2.2.8.1. İnkumu Plajı

Bartın'ın, dik ve ormanlık yamaçlarla denize ulaşan 59 km'lik kıyı kesiminin büyük bir kısmı kum plajları ve bitki örtüsünde yer alan çeşitlilikle çoğu bakir koylardan oluşmaktadır.

İnkumu'nda bir Jandarma Karakolu, Hacettepe Üniversitesi Hidroloji Araştırma ve Uygulama Laboratuvarı Tesisi ile piknik alanı, kamp alanı, otel, pansiyon, restoran, kafe, market gibi işletmeler yer almaktadır. Bitki örtüsü açısından oldukça zengin bir yapının hakim olduğu plajda nesli tükenmekte olan kum zambağı da bulunmaktadır.

İnkumu'nun kuzeydoğu istikametinde Bartın Irmağı denize dökülmektedir. Irmak sürekli akan bir akarsu olduğundan taşıdığı her türlü alüvyon Batı Karadeniz'deki kuzey ve kuzeydoğudan esen poyraz, yıldız, yıldız-karayel gibi etkin rüzgarlar ve fırtınalar nedeniyle İnkumu önünde birikmektedir. Bu birikme sonucunda, deniz içerisinde kum tepcikleri, kuyular, sığlıklar oluşmaktadır. Ayrıca

Bartın Irmağı'nın denize döküldüğü yerde yapılmış olan Bartın Limanı da bu akarsuyun denizle dar bir alanda buluşmasını sağlamaktadır.(Sözbir,2010:126)

Şekil 17. İnkumu Plajı

2.2.8.2. Mugada Plajı

Bartın'dan Mugada'ya iki farklı yoldan ulaşım sağlanabilmektedir. Bartın-Gözpınar-Mugada hattı 18 km olup Bartın-Güzelcehisar-Mugada hattı 20 km'dir. Temmuz ve Ağustos aylarında yoğun olarak günübirlik yoğunluk yaşanan plajın uzunluğu 1.5 km'dir. Kullanım alanı ise 203.694 m²'dir.

Koyun her iki ucu kayalardan oluşan iki ufak burunla çevrili olduğundan korunaklıdır. Plajın doğu yönünde; II. Dünya Savaşı esnasında olası bir düşman çıkartmasına karşı koymak üzere uçaksavar bataryalarının yerleştirildiği koruganlar inşa edilmiştir.¹⁰³

¹⁰³ Gökhan Emir, Bartın ve Çevresinin Turizm Envanteri-Sektör Analizi, Bartın Üniversitesi Meslek Yüksek Okulu, Bartın 2011, s.21.

2.2.8.3. Güzelcehisar Plajı

Bartın'a 13 km uzaklıkta olan plajın kullanım alanı 77.547 m²'dir. Ev pansiyonculuğu ve çadır kampı alanının bulunduğu Güzelcehisar, güneybirlik turistin ziyaret ettiği plajdır. Güzelcehisar plajının Bartın'da bulunan diğer plajlardan farkı ise 80 milyon yıllık lav sütunlarının sahil şeridinde bulunmasıdır.¹⁰⁴

Şekil 18. Güzelcehisar Lav Sütunları

2.2.8.4. Amasra Plajı

Bartın'a 17 km uzaklıkta yer alan Amasra plajının uzunluğu 1 km olup, kullanım alanı 15.514 m²'dir. Amasra'nın yazlık olma niteliği 19.yüzyıl ortalarına kadar uzanmaktadır. Karabük Demir-Çelik fabrikasında çalışan işçilerin Amasra'yı sayfiye yeri olarak kullanmasıyla 1940'lı yıllardan itibaren Türkiye'de ilk turizm hareketlerinin başında Amasra yer almıştır. 1960'lardan sonra ekonomik faaliyet olarak maden kömürünün çıkarılmasıyla turizm önemini yitirmiş, 1980'den sonra hükümet politikası olarak turizme önem verilmesi ve 1990'ların başında maden kömürünün önemini yitirmesiyle turizm gelir kaynağı olarak tekrar önem kazanmıştır. Deniz turizmine ilgi duyanlar için, Amasra plajı Büyük Liman ve ilçenin ortasındadır. Zaman zaman Küçük Liman tarafında da denize girmek olasıdır.

¹⁰⁴ T.C Bartın Valiliği İl Kültür Turizm Müdürlüğü, a.g.e., s.145.

Şehir plajının kıyı kesiminde Yelken Kulübü vardır. Konaklama durumu ise turistik ve belediye belgeli otel, pansiyon ve ev pansiyonlarından ibarettir.¹⁰⁵

2.2.8.5. Çakraz Plajı

Bartın'a 34 km, Amasra'ya 17 km uzaklıktadır. Plajın uzunluğu 1,5 km olup kullanım alanı 38.295 m²'dir. Tarihteki adı, kızıl kum anlamına gelen Erythonoi'dir.¹⁰⁶

2.2.8.6. Kızılkum Plajı

Bartın'ın kuzeybatısında ve 27 km uzaklıkta olup, yörenin en büyük plajıdır. Uzunluğu 2.5 km, kullanım alanı 357.106 m²'dir.¹⁰⁷

2.2.8.7. Hatipler Plajı

Bartın'a 25 km uzaklıktadır. Plajın kullanım alanı 250.000 m²'dir.¹⁰⁸

2.2.8.8. Bozköy Plajı

Bartın'a 32 km ve Amasra'ya 15 km uzaklıktadır. Amasra'nın Çakrazboz Köyü'nün Köyaltı mevkiindedir. Plajın uzunluğu 2 km, kullanımı alanı 70.068 m²'dir.¹⁰⁹

¹⁰⁵ Gökhan Emir, a.g.e., s.22.

¹⁰⁶ T.C Bartın Valiliği İl Kültür Turizm Müdürlüğü, a.g.e., s.144

¹⁰⁷ T.C Bartın Valiliği İl Kültür Turizm Müdürlüğü, a.g.e., s.144.

¹⁰⁸ Feride Uğrun Sözbir, a.g.e., s.134.

¹⁰⁹ T.C Bartın Valiliği İl Kültür Turizm Müdürlüğü, a.g.e., s.145.

2.2.8.9. Akkonak (Deliklişile) Plajı

Bartın'a 39 km, Amasra'ya 22 km uzaklıktadır. Plajın kullanım alanı 11.779 m²'dir. Plajın yanındaki kayaların önünde yer alan ve çevresindeki yeşil doku ile otantik bir yapı oluşturan "Sevgi Geçidi", plajı ilgi çekici hale getirmektedir. Bu doğal geçit dolayısıyla yöre Deliklişile olarak anılır. Yörede dargın çift ya da sevgililerin bu geçitten geçtikten sonra birbirlerine olan kırgınlıklarının biteceğine inanılır.¹¹⁰

2.2.8.10. Göçkün Plajı

Bartın'a 37 km, Amasra'ya 20 km uzaklıktadır. Kullanım alanı 55.280 m²'dir. "1/25.000 Sakarya-Bartın Kıyı Kesimi Çevre Planı" olarak UNESCO tarafından desteklenen "23 Nisan Dünya Gençlik Kampı" projesi için uygulama alanı olarak belirlenmiştir.¹¹¹

2.2.8.11. Karaman (Çambu) Plajı

Bartın-Kurucaşile arasında, Bartın'a takriben 50 km, Kurucaşile'ye 11 km uzaklıktadır. Karaman plajının kullanım alanı 16.000 m²'dir. Doğusunda ve batısında yükselen kayalar ilgi çekici olup, plajın boyu 400 metre civarındadır. Doğusunda deniz motorlarıyla gitmenin mümkün olduğu sarp bir kaya sathında doğal yapılı yılanların birbirine dolanışını tasvir eden rölyef vardır. Karaman-Meydan köyleri arasındaki kıyıda bulunan 10X10X10 ebadında kıyı mağarası fok balıklarının üreme yeridir.¹¹²

¹¹⁰ T.C Bartın Valiliği İl Kültür Turizm Müdürlüğü, a.g.e., s.145.

¹¹¹ Feride Uğrun Sözbir, a.g.e., s.131.

¹¹² Feride Uğrun Sözbir, a.g.e., s.132.

2.2.8.12. Tekkeönü Plajı

Bartın-Kurucaşile arasında, Bartın'a 53 km, ilçeye 9 km uzaklıktadır. Plajın kullanım alanı 65.940 m²'dir. Hisar (Tekkeönü) Köyü; plajı, kalesi ile ön plana çıkar. Ahşap yat ve balıkçı teknelerinin yapıldığı tersaneler kıyı boyunca yer alır.¹¹³

Şekil 19. Tekkeönü Plajı

2.2.8.13. Kurucaşile Plajı

Bartın'a 62 km uzaklıktaki Kurucaşile ilçe merkezindedir. Plajın kullanım alanı 14.941 m²'dir. Yörenin eski yerleşim merkezi Kromna Kenti'dir. Osmanlıdan günümüze usta çırak öğretisiyle ulaşan ahşap yat ve tekne yapımcılığı günümüzde yörenin önemli ekonomik girdilerindendir.¹¹⁴

2.2.8.14. Kapısuyu Plajı

Bartın'ı Kastamonu'dan ayıran sınır üzerinde yer alan Kapısuyu Köyü doğal güzellikleri ve gemi yapımcılığı ile ünlüdür. Plajın uzunluğu 1 km, kullanım alanı 30.860 m²'dir.¹¹⁵

¹¹³ www.bartinkulturturizm.gov.tr.

¹¹⁴ Gökhan Emir, a.g.e., s.23.

¹¹⁵ www.bartinkulturturizm.gov.tr

2.2.9. Amasra

Geleneksel tarih kaynaklarında üç bin yıllık bir tarih serüveninden söz edilirken, Sesamos-Amastris-Samastro-Amasra isimlerini alan antik kentin ilk kuruluş yılları ile ilgili çok fazla bilgi bulunmamakla birlikte, kent Strabon’a göre Amazonlar tarafından kurulmuştur.

Yazılı tarih geleneğine göre M.Ö. 14. yüzyılda Gaskalar ve 13. yüzyılda Hititlerden sonra 12. yüzyıl sonlarında Bithynie Bölgesindeki Bartın’a Frigler, Paphlagonie Bölgesindeki Amasra’ya Fenikeliler yerleşmişlerdir. Fenikeliler; Amasra (Sesamos), Ereğli (Heraklia), Sinop (Sinope), ve Tekkeönü’nde (Kromna) ilk Sayda Kolonilerini kurmuşlardır.

M.Ö. 9. yüzyılda Akdeniz’deki güç dengelerinin bozulmasıyla Fenikeliler ve ortakları Karyalılar Amasra ve Kromna’yı terk etmiş, M.Ö. 8. yüzyılda Sesamos şehri İon Kolonizasyonu’na katılmıştır. El tezgahlarında yapılan şimşir ve meşe ağacından eşyalar başlıca ihraç ürünleridir. Karanlık geçen yüzyıllık bir dönemden sonra, 7. yüzyıl başlarında bölgeye bu kez İonlar’ın soyundan gelme Megaralı göçmenlerin yerleştiği görülür. Amasra ve Kromna da diğer Karadeniz siteleri ile birlikte İon (Millet) Kolonilerine dahil olmuşlardır. 7.yüzyıl sonlarında Kimmerler’in, 580 yılında Lidyalılar’ın hakimiyetinden sonra, 547 yılında Persler bölgeye hakim olmuşlardır. 4. yüzyıl sonlarına doğru bir emirname gönderen Persler, Sesamos da aralarında olmak üzere diğer şehirleri otonom bir yapıya dahil etmişlerdir.

Büyük İskender Pers ordularını bozguna uğratması ile başlayan Hellenistik Dönem’de İran-Makedonia ilişkilerini korumak için başta İskender’in şahsı olmak üzere 80 Makedonia’lı komutan ve yüzlerce asker, Pers kadınlar ile evlenmiştir. Gösterişli çadırlarda gerçekleştirilen bu düğüne dokuz bin kişi katılmış ve beş gün beş gece süren şölen sırasında “Tanrıların Şerefine” eğlenilmiştir. Pers Kralı Darius’un (Farsça ‘Daryuş’) kızı ile İskender, yeğeni Amastris ile de General

Krateros evlenirler. Bu evliliği kısa süren Amastris, generalden boşanarak Heraklea (Ereğli) Tiranı Dionysios ile evlenir. Ancak daha sonra tiran Dionysios'un ölmesi üzerine de Trakya Kralı Lysimachos'la evlenir.

Amastris'in, Herakleia (Ereğli) Tiranı Dionysios ile yaptığı bu izdivaçtan ikisi oğlan biri kız üç çocuğu, Trakya Kralı Lysimachos'la olan evliliğinden de dördüncü çocuğu dünyaya gelir. M.Ö. 306'da, ikinci evliliğini yaptığı Herakleia (Ereğli) Tiranı Dionysios'un ölmesi üzerine Herakleia'nın yönetimini iki çocuğuna bırakarak Sesamos'un yönetimini üstlenir. Amastris, ilk iş olarak civar sitelerdeki halkın buraya göç ederek yeni kentin nüfusunu bir çeşit synoikismos (yerleşimlerin birleştirilmesi) ile gerçekleştirir. Kısa sürede mahalleler, akropol, kutsal alanlar, tapınaklar, rıhtımlar, şehir surları ve agorayı tamamlayarak görkemli bir site oluşturur. Bundan böyle şehrin Sesamos olan adı Amastris olarak anılmaya başlanır.

Kraliçe Amastris; 16 yıllık iktidarında (M.Ö.302–286), Amasra'da Tion (Filyos-Hisarönü), Kromna (Tekkeönü-Hisar) ve Kytoros (Gideros) sitelerinden oluşan bir şehir devleti (synoikismos: siteler birliği) kurmuş, M.Ö. 295 yılında bağımsızlığını duyurarak adına paralar bastırmış, kenti sanatsal ağırlıklı yapılarla donatmıştır. M.Ö. 286'ya gelindiğinde Herakleia'yı yöneten iki oğlu, aynı yelkenlide ilerlerken anneleri Amastris'i Karadeniz'in soğuk sularına atarak boğmuşlar ve bir dönemi noktalamışlardır.

Bartın çevresi ve Amasra yöredeki savaşlar neticesinde M.Ö. 279 yılında Pontus Krallığı'nın idaresine geçmiştir. 200 yıl bu toprakların sahibi olan Pontus İmparatorluğu döneminde balıkçılık ve salamuracılık önde gelen ticari metallerden olmuştur. Nitekim Roma'da bir varil Pontus balık salamurası 300 Drahmi'ye kadar alıcı bulur hale gelmiştir. Yörede M.Ö. 70 yıllarında Roma İmparatorluğu'nun egemenliğine girerek Büyük Pompey tarafından Paphlagonia'da Bithynia ile Pontus'un 11 şehri birleştirilerek "Pontus-Bithynia Eyaleti" (prokonsullük) kurulur. Amastris ise bu zamanda yeni Pontus-Bithynia Eyaleti'nin başkentidir. M.S. 1.yy.da Amastris'in Nikomedia (İzmit) ile Amaseia arasındaki Roma karayoluna bağ-

lanması maksadıyla Amastris-Gerede karayolu ile Kuşkayası Anıtı'nın yapımına izin verilmiştir. Burada kısım kısım orman içerisinde takip edilebilen Roma lejyonu tarafından yapılan yolun eni yer yer 5 m'yi bulmaktadır. Zemininde yıllarca demir tekerlekli at arabalarının kullanımdan dolayı oluşmuş teker izleri bugün dahi rahatlıkla görülebilmektedir. Söz konusu Roma yolunun yer yer izlenebilen bölümlerinde dağ yamacının 40-50 m yüksekliğe kadar insan eliyle düzeltildiği kesilen kayaların üzerindeki alet izlerinden anlaşılmaktadır. Kentte İmparator Traianus Dönemi'nde (M.S. 98-117) imar çalışmaları daha da hızlanmış forum, bouleuterion, arter (şeref yolu), tiyatro, akropol, tapınaklar, cadde ve lağım şebekeleri yapılarak planlı bir kent görünümü sağlanmıştır. Ayrıca Roma Dönemi'nde çok tanrılı dinlerden Hristiyanlığa geçişin partiler arası kanlı çekişmeleri de bilinmektedir. M.S. 395 yılında Doğu-Batı (Roma-Bizans) ayrımı gerçekleşir. Doğu Roma sınırları içerisinde kalan Amastris'te bin yıllık Bizans Dönemi başlamış olur.

Uzun yıllar Bizans yönetiminde kalan Amastris için M.S. 8. yüzyıl en iyi dönemlerden birisidir. Amastris Kaleleri ve Roma Dönemine ait yol şebekesi onarılmış, sanatta ve ticarete önemli gelişmeler yaşanmıştır. Gemi yapımıcılığı, esir ticareti, şimşir ve kereste ihracatı ile balık salamuraçılığı depolama ve pazarlaması sayesinde Amastris büyük bir refaha kavuşmuş ve çehresi değişmiştir. M.S. 9. yüzyılda Amastris'i gören Paphlagonia'lı yazar Niketas "Burası Paphlagonia'nın, belki de dünyanın gözbebeğidir" benzetmesini yapar.

M.S. 880–1080 tarihleri arası ise Amastris için karanlık bir dönemdir. 11. yüzyıldaki Haçlı Seferleri, Bizans yönetiminin eyaletlerle olan bağıını yok denecek seviyede azaltmıştır. Malazgirt (Manzikert) Savaşı'ndan (1071) sonra, Anadolu'nun etnik çehresi değişirken, ilk Türkleşme ve yerleşik düzene geçiş şeyhlerin, dervişlerin ve babaların öncülüğünde buralarda da görülür. 11. yüzyılın sonlarına doğru Ulus ve Eflani yoğun Türkmen göçlerine tanık olur. Bizans'ın iyice zayıfladığı dönemde (1261–1282) İmparator Mihail Palaiologos, karşılaştığı güçlükleri göğüslemek için Cenovalılardan yardım talebinde bulunur ve onların İstanbul

Galata’da bir ticaret üssü kurmalarına izin verir. 1263 yılında ise, ödünler karşılığında Amastris’i de Cenovalılara kiralar. 1270 yıllarına doğru Cenovalı tüccar ve gemiciler Amasra’ya yerleşmeye başlarlar. Cenova döneminde Amasra’da sarnıçlar ve bir de konsolos sarayı yapılır. Cenovalılar için Amasra’da en karlı iş esir ticareti olur ve Kefe’de toplanan köleler önce Amasra’ya götürülür, buradan da başka pazarlara aktarılırdı. Vücudunda hiçbir özürlü olmayan bir erkek kölenin satış fiyatı 50 dirhemdir.

1348 yılında Venedikliler Bizans-Cenova ittifakına karşı “Galata Savaşı”nı başlattılar. Bunun üzerine Bizans hükümeti, artık güven duymadığı Cenovalılarla ittifakı bozarak ‘Venedik Cumhuriyeti’ne yöneldi. Karadeniz müstemlekelerini yitirmenin Akdeniz’de de yenik düşmeyi getireceğini hesaplayan Cenovalılar ise Bizans-Venedik ittifakına karşı Osmanlılarla uzlaştılar. Bu olay Osmanlılar açısından Anadolu Türklerinin Avrupa Hristiyanları ile yaptıkları ilk anlaşmadır. Mora seferinden ağustos ayında dönen Fatih Sultan Mehmet, Amasra’ya yönelmekte tereddüt etmemiş, 1460 yılında Amasra’ya gelip şehri savaşız teslim almış ve Bakacak Tepesi’nden Amasra’yı izlerken, Lala’sına “Lala, Lala! Çeşm-i Cihan Bura mı ola?” diyerek şehrin güzelliği karşısındaki beğenisini ifade etmiştir.¹¹⁶

Şekil 20. Amasra

¹¹⁶ T.C. Bartın Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Amasra UNESCO Dünya Miras Yolunda Amasra Stratejik Eylem Planı, Bartın İl Kültür Turizm Müdürlüğü, Bartın 2013, s.13-15.

2.2.9.1. Amasra'yı İmgeleştiren Unsurlar

Amasra Müzesi: 1955 yılında, antik bir yerleşim merkezi olan Amasra ve çevresinde sık sık ortaya çıkan taşınabilir arkeolojik ve etnoğrafik eski eserler belediye binasında küçük bir salonda sergilenmeye başlanmıştır. 1976 yılında Kültür Bakanlığı'nca müze binası arayışları sürerken, 1884 yılında Bahriye Mektebi (Denizcilik Okulu) olarak yapımına başlanan ancak bitirilemeyen bina satın alınarak restore edilmiş ve 1982 yılında tamamlanmıştır. 1982 yılından beri bugünkü tarihi binasında hizmet veren ve dört teşhir salonundan oluşan Amasra Müzesi'nde Hellenistik, Roma, Bizans, Ceneviz ve Osmanlı Dönemlerine ait eserler sergilenmektedir. (www.muze.gov.tr)

Amasra Kalesi: Bizans Dönemi'ne ait olan Amasra Kalesi, özellikle Ceneviz Dönemi'nde değişikliklere uğramış ve 14. yüzyılda Ceneviz ve Osmanlı Dönemlerinde de onarımlar görmüştür. Kale, iki ana kütleden oluşmaktadır. Birincisi, o zaman ada olan ve “Kemere” denilen bir köprüyle Amasra'ya bağlanan Boztepe'deki Sormagir Kalesi, diğeri Amasra'daki ‘Zindan Kalesi’dir. Kuzeydoğu ucunda Büyükliman kapısı, batısında Küçükliman (Antik) Kapısı ve güneyinde Zindan Kapısı bulunmaktadır. Sormagir Kalesine, Kemere Köprü'ye bitişik “Karanlık Yer” denilen tonozlu ana kapıdan girildikten sonra Antik Liman ve Hacı Denizi yönlerinde iki tali kapıdan çıkılır. Amasra Kalesi'nin kuzeydoğu-güneydoğu arasındaki doğu surlarının uzunluğu 65 m, üzerinde 8 adet burç bulunan güney surlarının uzunluğu 300 m ve Kemere Köprü'den itibaren de büyük bölümü yıkılan kuzey surlarının uzunluğu 200 m kadardır.

Sormagir Kalesi'nin kuzey ve kuzeybatısı denize çok dik bir yar halinde indiğinden buraya sur yapılmamıştır. Doğu, kuzeydoğu ve batısını çevreleyen surlardan çoğu yıkılmış, kapıya bitişik batı surlarının 50 metrelik bir kısmı ayakta. Amasra Kaleleri, yer yer kule boşlukları, iç taksimatlar, belirli yerlere yerleştirilen Cenova Armaları, eros, medusa, kartal, öküzbaşı gibi Roma Dönemi'ne ait figürlerin

yer aldığı blok taşlarla günümüzde bile bir orta çağ havası vermektedir. (Amasra UNESCO Dünya Miras Yolunda Amasra Stratejik Eylem Planı, s.17-18)

Şekil 21. Amasra Kalesi

Cenova Armaları: 13. yüzyılda Cenovalıların Samastro, Sakız Adası, Foça, Galata, Samsun, Kefe ve daha birçok doğu kolonileri vardı. Cenovalılar (İtalyanlar) ele geçirdikleri kolonilerdeki kale duvarlarına kendi amblemlerini yerleştiriyorlardı. Bu düşüncenin amacı, yerel halka geçmişe ait her şeyin Cenevizliler tarafından yapıldığını anlatmaktır. 1261–1460 yılları arasında Samastro adıyla anılan Amasra’da hükümlerliklerini sürdüren Cenovalılar, bu dönemde Amasra yöneticilerinden konsolosları Cenova’dan, memurları ise Pera’dan (Galata) atamışlardır. F.W.Hasluck’un tespitlerine göre Galata ve Kefe armalarında, Podesta ve Tatar Hanı blazonlarına yer verilirken, Amasra’da “Doc-Cenova-Konsolos” blazonlarını içeren taş armalara yer verilmiştir.

Blazonlar, üç figürden oluşan bir settir. Bunlardan ortadaki genellikle Cenova şehrini sembolize eden “haç”tan ibaret olup bunun sağında Cenova’yı yöneten doc’un (dük, dux, doge, duce) aile amblemi, sol tarafında ise Amasra’da Cenova yönetiminin temsilcisi olan konsolosun aile arması yer alır. Bir Cenova dükü (dux) olan Simone Boccanegra’ya ait ve iki ayrı dönemi içeren (1339–1344 ve 1361–1363) Cenova Arması ile birlikte iki blazonluk bir arma oluşturan taş, iç kalede olup,

Amasra armalarının en eskisi olarak kabul edilir. Samastro armaları arasında Cenova'yı işgal eden Milano Dukası Visconti'nin yılanlı armaları ile ünlü D'auria ailesini temsil eden kartallı blazonlar da görülür. Bazı amblemlerde kazınma işlemi vardır. Bu durum F.W. Hasluck'un söylediği gibi "Türklük Duygusu"ndan değil, Cenova'nın Fransızlar tarafından 1393–1413 yılları arasındaki işgaline bir tepkiden kaynaklanmıştır.

Armalarda, Cenova yönetiminde bulunan Adorno, Fregoso, Poggio Doc aile blazonları ile Amasra'da konsolosluk yapan Gazano, Luxardo, De Zoagli, De Montenegro, De Ghizolfi, Malaspina, Boccanegra, D'auria ailelerinin blazonları bulunmaktadır. Bunlardan Simone Boccanegro amblemi 1360'lı yılları işaret ettiği halde, diğerleri 15. yüzyıl muhtelif tarihleri gösterir. (Amasra UNESCO Dünya Miras Yolunda Amasra Stratejik Eylem Planı, s.19.)

Şekil 22. Cenova Arması

Fatih Camisi (Eski Kilise): 9. yüzyılda Amasra Kalesi içinde yapılmış eski bir Bizans Kilisesidir. Amasra'nın 1460 yılında, Fatih Sultan Mehmed tarafından fethi sırasında camiye çevrilmiştir. Dönemin tüm yapı özelliklerini taşıyan yapının narthex (ilk cemaat) bölümü ile ambon (apsis) çıkıntısı sonradan mekâna katılmıştır. 19x11 m boyutlarındaki caminin, 1887 yılında dört duvarı dışında mekânı örten ve yer yer yıkılma tehlikesi gösteren beşik tonoz çatısı kaldırılmış, yerine ahşap tavan ve çatı yapılarak büyük bir onarımdan geçirilmiştir. Türkiye'de ve diğer İslam

lkelerinde rastlanılmayan “cuma hutbesinin kılıç çekilerek okunması” geleneği günümüzde Fatih Camii’nde yaşıatılmaktadır. Bilindiği gibi Hz. Muhammed’in savaşı kıyafetleriyle gittiği Mekke’de cuma hutbesini kılıcını kınından çıkararak okuması; yıllarca “sünnet” kabul edilerek bütün camilerde uygulanmaya başlamıştı. Geçen 1400 yıllık sürede bu gelenek zamanla unutulmuş olsa da Amasra Fatih Camii’nde hala sürdürülmekte ve hayli ilgi çekmektedir. (Amasra UNESCO Dünya Miras Yolunda Amasra Stratejik Eylem Planı, s.19.)

şekil 23. Fatih Camii

Kuşkayası Yol Anıtı: Amasra-Bartın karayolu üzerinde, Amasra’ya 4 km uzaklıktaki Kuşkayası Mevkiindedir. Doğu Eyaletleri İna Ordusu Komutanlığı yaptıktan sonra yaşam boyu Bitinya-Pontus Valiliğine atanan Gaius Julius Aquilla tarafından Roma İmparatoru Germanicus Claudius’un zamanında M.S. 41–54 yıllarında yaptırılmıştır. Roma yol ağının bir parçası olan ve imparatorun anısına yaptırılan bu anıt, yufka kabartma tekniğiyle kayalara oyulmuş komutan kabartması, Roma imparatorluk kartalı ile birbirini tamamlayan iki kitabe, oturma sedirleri ve kaya nişlerini kapsamaktadır. Anıta ait komutan kabartması ve hakimiyet kartalının başları tahrip olmuştur. Birisi komutan figürünü çevreleyen nişin üstünde, diğeri kabartmalardan uzakta ve batıda bulunan birbirini tamamlayan kitabelerde; “Devletlerarası barışın ve dostluğun anısına, İmparator Germanicus’un yüceliği için Gaius Julius Aquilla dağı yardı ve bu dinlenme yerini kendi özel deneği ile yaptırdı” ifadeleri bulunmaktadır. Eni 5 m’yi bulan Roma karayolunun son izleri bu

anıtın önünde, yüzyıllarca kullanımın aşınmışlığı görülürken, anıtın muhtemelen bir anıtsal çeşmeyi (Nymphaion) de kapsadığı, zamanla bu çeşmenin yıkıldığı kalıntılardan anlaşılmaktadır. Ayrıca Amasra'ya hakim Savrankaya Tepesi'nde de Roma Dönemine ait aynı mahiyette fakat çok sade bir anıtın izleri de bulunmaktadır. (Amasra UNESCO Dünya Miras Yolunda Amasra Stratejik Eylem Planı, s.20.)

Şekil 24. Kuş Kayası Yol Anıtı

Bedesten: Amasra'nın güneyinde, sahile yaklaşık 1.5 km uzaklıktadır. Bazilika planlı olup 5 adet sahnalı (nefli) ve 18x45 m'lik boyutlarıyla büyük bir yapıdır. MS. 1. yy. sonları ve 2. yy. başlarında bir nevi kapalı agora olarak ticari amaçlarla kullanıldığından “Bedesten” adını aldığı sanılmaktadır. Spor Salonu veya Roma Hamamı olabileceği de tartışılmaktadır. (Amasra UNESCO Dünya Miras Yolunda Amasra Stratejik Eylem Planı, s.20.)

Amasra Salatası: Amasra'da bulunan balık restoranlarının hepsinde balığın yanında en az 21 çeşit malzeme ile hazırlanan salata yer almaktadır. Salatanın içerisine ne kadar malzeme konulursa o kadar kıymetlidir. Kullanılan sebzeler mevsimine göre farklılık göstermektedir. Sunum için sebzeler belli bir diziliş sırasına göre hazırlanır ve en üst kısım süslenerek servis edilir.

Şekil 25. Amasra Salatası

Çekiciler Çarşısı: Amasra'nın merkezinde dar ve uzun bir sokağın içerisinde yer alan çarşıdaki dükkanlarda çarşı sakinlerinin ürettiği ya da Amasra köylerinden (Ahatlar, İnpiri) satın aldıkları ürünleri satışa sunmaktadır. Geleneksel ahşap el yapımı ürünlerin yanı sıra hediyelik eşyaların, giysilerin, takıların vb. bulunduğu çarşı bu sayede renkli görüntüsü ile ilgi çekmektedir.

Şekil 26. Çekiciler Çarşısı

2.2.10. Bartın'ın Yöresel Yemekleri

Coğrafi açıdan Batı Karadeniz'de bulunan kentin yeme içme alışkanlıkları büyük ölçüde iklim koşullarının el verdiği oranda yetişen bitki örtüsündeki çeşitlilikle şekillenmiştir. Kentte sebze yemekleri, hamur işleri ve balık ürünleri

mevsimine göre farklı sunumlarla tüketilmektedir. Özel günlerde (düğün, bayram...) davet sofralarında ikram edilen su böreği, tavuklu börek, beyaz baklava, gözleme, gelin teli, mancar (kara lahana) dolması gibi tatlar yöresel mutfakta daha çok tercih edilen yemeklerdir. Bunların dışında yöre mutfağına ait 58 çeşit yemek tespit edilmiştir.¹¹⁷

Bartın Gözlemesi: Yapılacak gözleme adedine göre malzeme miktarının azaltılıp arttırılabileceği hamur işi yemeğin ana malzemesi un, su, tuz, sıvı yağ, süt ve fesleğenden oluşur.

Şekil 27. Bartın Gözlemesi

Tavuklu Börek: El açması kuru yufkalar tavuk suyu ile ıslanarak tepsiye üst üste dizilir. Tepsinin en üstüne haşanmış tavuk konulur ve sunuma hazır hale getirilir.

¹¹⁷ Zonguldak İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Bartın İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Bartın Yemekleri, Post Matbaacılık ve Yayıncılık, Ankara 2014, s. 15.

Şekil 28. Tavuklu Börek

Beyaz Baklava: Şerbetli ve hamur işi bir tatlıdır. Daha çok düğün ve bayramlarda yapılan tatlı ince ince açılan hamur katlarının arasına ceviz konulması ve piştikten sonra bile renginin beyaz olması ile diğerlerinden farklıdır.

Şekil 29. Beyaz Baklava

Su Böreği: Büyük davetlerin kanıksanmış yemekleri arasındadır. Elde açılan yufkaların tuzlu suda haşlandıktan sonra çıkartılarak tepsiye üst üste yerleştirilmesi ve aralarına maydanozlu peynir harcının yerleştirilip közde pişirilmesi ile sunuma hazır hale gelir.

Şekil 30. Su Böreği

Mancar (Kara Lahana) Dolması: Kara lahana yapraklarının tek tek haşlanıp, yaprakların içine pirinçli baharatlı harcın konularak sarılması ve pişirilmesi ile ikrama hazır hale gelir.

Şekil 31. Mançar Dolması

Bartın mutfağında geleneksel olarak hamur işi, sebze yemekleri ve balık beslenmenin temel ürünlerini oluşturmaktadır. Coğrafi konumu ve bitki örtüsünün yanı sıra gelenek ve görenekler ile dini inanç yemek çeşitliliğini oluşturmuş, kırsal

alanın ve yaşayanların fazla olduğu kentte yöresel yemekler doğallığı bozulmadan günümüze ulaşmıştır. Kış hazırlıkları olarak yiyecek yapımı ve saklama-muhafaza etme yöntemlerine dayalı kendine özgü ürünleriyle sayısız mamuller elde edilmiştir. Yemeklerde kullanılan ev yapımı manda kaymağı, lor peyniri, yoğurt gibi süt ürünleri yöre mutfağında önemlidir. Lor peyniri ile yapılan maydanozlu su böreğı, balıktan sonra ballı, cevizli ve kaymaklı manda yoğurdu ikramı bunlara örnek yiyeceklerdir. Bartın mutfağında fındık, ceviz ve mısırın ayrı bir yeri vardır. Cevizli beyaz baklava, fındık kullanarak yapılan börek ve tatlılar, mısır unu ile geleneksel usullerle yapılan ekmekler kentin mutfak kültürünü meydan getiren tatlardır. Yöresel tatlar açısından zengin bir yelpazeye sahip olmasına karşın kent, kendine has en az bir veya daha fazla özelliğı ile sınırları belli bir yöreye ya da ülkeye özgü ürünü adı geçen saha ile marka (etiket, işaret) haline getirmedeki bir dizi süreci ifade eden coğrafi işaretler kapsamında yer alan yöresel yemeğı bulunmamaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BARTIN'IN KENTSEL İMGELERİNİN KENT KİMLİĞİ OLUŞUMUNA ETKİLERİ

3.1. Coğrafi Çevre Bileşenlerinin Meydana Getirdiği İmgelerin Bartın Kent Kimliğine Etkisi

Kentin doğal çevrede, insanın doğaya eklediği eserlerinden oluşan organize bir yerleşim birimi olması sebebi ile farklılığını ortaya çıkartan, yerleştiği alanın doğal ve toplumsal (beşeri) çevre bileşenleridir. Çevre bileşenlerinin birbirini tamamlayıcı unsurlarından doğan coğrafi peyzaj ile bunun kent kültürüne yansımaları ise kentin kimliğini ortaya koyan etkenlerdendir. Kentsel imge, izleyicinin kentin görüntüsüne yönelik algılanması ile oluşan zihinsel bir süreçtir. “*Kent kimliği ise kentin kişilere gösterdiği sosyal, kültürel ve mekansal öykünün kendisidir.*”¹¹⁸ Kentte yer alan (doğal, yapay, coğrafi, folklorik) ve kentle özdeşleşmiş hale gelen bilindik her imgenin görsel olarak algılanmasının ardından kişide yorumlama ve üzerinde düşünme hissini meydana getiren hikayesinin oluşu imgenin; kentin kimlik yapısındaki etkisinin göstergesidir.

Kentin kimlik değerlerini, yalnızca mimari ve doğal-yapay çevrelerdeki özelliklere bakarak anlamlandırmaya çalışmak, kent içerisinde yaşayanların yaşamsal deneyimlerini göz ardı etmek demektir. Kentin kimliği, bir bütün olarak kültürel değerleri de içine alır. Bu nedenle köyden beldeye ve kentin merkezine kadar insan faaliyetlerinin devam ettiği ve geleneksel olarak sürdürüldüğü etkinliklerin kent sınırları içerisindeki her ayırıcı (imgesel) kimlik elemanı o şehrin kimliğine konu olur. Diğer bir deyişle çevresel kimlik unsurları, toplumsal kimlik elemanları

¹¹⁸ Kadriye Deniz Topçu, “Kent Kimliği Üzerine Bir Araştırma: Konya Örneği”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, c.8, S. 2, 2011, s.1052.

olmadan değerlendirilemez. Çevresel kimlik elemanları kent için doğal çevre bileşenlerinin ortaya çıkardığı yapıdır. Bu yapı beşeri ve kültürel çevre bileşenlerinin oluşturduğu değerler ile tamamlanarak kentin kimlik kazanımındaki yaratımları (imgeleri) oluşturur. Buraya kadar ifade edilenlerden yola çıkılarak değerlendirme yapıldığında Bartın kentinde coğrafi çevre bileşenlerinin meydana getirdiği kentsel imgeler: Bartın Irmağı, Bartın Plajları ve Amasra olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.1.1. Bartın Irmağı, Bartın Plajları, Amasra

Bartın Irmağı, ülkemizde düzenli su yolu ulaşımına olanak sağlayan ender akarsulardan biri olma özelliğine sahip olmasının yanında, kentteki yerleşmenin meydana gelişine kaynaklık etmiş ekolojik, biyolojik zenginlikleri ve kültürel değerlerin oluşumuna etki eden, bu sayede I. derecede sit alanı kapsamına alınan doğal bir oluşumdur. Kentin ortasından geçip birçok köye kadar uzanarak denize ulaşan ırmak, kent ve kıy arasında ulaşımdan kültürel aktarıma, ekonomik dinamiklerin oluşumuna kadar önemli bir köprü vazifesi görmektedir. Bu bakımdan ırmak, Bartın için hareketin kaynağı ve kentin can suyudur. Tarım, balıkçılık, avcılık, kültürel ritüellerin gerçekleştirilmesi gibi şehrin sosyal hayatını ayakta tutan etkinlikler ve uğraşlar bu akarsuyun etrafında meydana gelmektedir.

Su, geçmişten günümüze insanların hayatını sürdürme şekillerine yön veren toplumsal halk inanışlarının da merkezidir. Eski Türk inanç sisteminde yer alan su kültüründe akarsuların kendilerine ait iyi ruhları olduğuna inanılmaktadır.¹¹⁹ Türkler kendilerine bolluk ve bereketi sağlayan, besleyen, barındıran ırmakları kutsal saymış ve ilah olarak kabul etmişlerdir. Bartın Irmağı ile ilgili sözlü gelenekte yaşayan “su perisi, su kızı, sarı kız” gibi anlatılarda akarsuya atfedilen kutsallık bu inanışın göstergesi olarak günümüze yansımaktadır. Su ile bağlantılı hikayesi bilinen Hızır-İlyas inancında akarsu ve çevresi buluşmanın, arınmanın yeridir. Hıdrellez günü yani 5 Mayıs’ı 6 Mayıs’a bağlayan zaman diliminde Hızır’la İlyas’ın buluşacağına ve

¹¹⁹ Kadriye Türkan, “Türk Dünyası Masallarında Su Kültü”, *Milli Folklor*, Sayı 93, Ankara 2012, s.135-138.

tabiatın canlanıp bolluk ve bereketin artıp şifa saçılacağına inanılır. Baharın gelişini kutlamak amacıyla çeşitli hazırlıkların yapıldığı Hıdrellez, halk takvimine göre mevsimlik geçiş bayramıdır.¹²⁰

Yaşatıldığı topluluğun sosyal bağlarını güçlendirip Türk-İslam geleneğinin ve Eski Türk inançlarının harmanlanması ile oluşan Hızır-İlyas motifleri, yer-su kültü ve Türk mitolojisindeki “hayat suyu”¹²¹ ile ilgili ritüeller Anadolu toprakları üzerinde yöresel birikimlerle zenginleşerek devamlılığını sürdürmüştür. Bartın’da ise Hıdrellez etkinliklerinin merkezi uzun seneler boyunca Irmağın kıyısında bulunan Yirmibeşkuyusu mevki olup Kaynarca ve Boğaz boyunca geniş bir alana yayılmıştır. Sandal sefalarının, müzik ve eğlencenin, yarenliklerin ve söyleşilerin bütün gün sürdüğü, sağlık ve afiyet getireceği; vücudu arındıracağı inancıyla ateşlerin yakılıp üzerinden atıldığı, çevre illerden gelen misafirlerin ağırlandığı 6 Mayıs günü sosyal hareketliliğin arttığı özel kutlama günü olarak uzun bir süre Irmak etrafında devam etmiş ve günümüzde bu canlılığın yeniden gerçekleşmesi için ırmak boyunca ıslah çalışmaları yapılmıştır.

Şekil 32. Bartın Irmağı Kıyısında Hıdrellez Kutlaması

(Kaynak: Bartın Kent Tarihi Müzesi)

¹²⁰ Erman Artun, “Türk Halk Kültüründe Hıdrellez”, turkoloji.cu.edu.tr/erartun/makaleler.htm, s. 1-3.

¹²¹ Geniş ayrıntı için bkz.: Bahaeddin Ögel, Türk Mitolojisi, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih kurumu Yayınları, Cilt 1, Ankara 2003, s.106-107.

Hıdrellez kutlamaları ile birlikte ırmağın çevresinde düzenli olarak yapılan etkinlik bu akarsuya imgesel bir nitelik kazandırmıştır. İmgelerin ifade edildiği ve bu sayede kimlik kazandığı yer olan kentsel ekolojinin işlevsel olarak diğer yerlerde gerçekleşen kutlama etkinliklerinden farklılaşması, mekansal form açısından oraya özgü olma durumunu oluşturmaktadır. Bartın Irmağı boyunca yapılan hıdrellez kutlamaları sırasında yöresel ağızla söylenen maniler ve türküler, sandallarla yapılan gezintiler, geçmişte önemli ulaşım ve geçim kaynağı olan mandaların boynuzlarının boyanıp süslenmesi, yumurta kırma yarışmalarının yapılması kente özgü özel anlam ve çağrışımlarla doludur. Burada yapılan ritüeller ırmağı yalnızca bir akarsu olma özelliğinin dışına çıkartmaktadır.

Kentin merkezinden geçen akarsu sosyalleşmenin, paylaşımın, eğlenmenin, kutlamanın yeridir. Bu durum ırmağı dil, söylem ve sunumlarla birlikte çevresinde meydana gelen etkinliklerin süreklilik arz etmesiyle ve estetik değerlerle birleşmesiyle kendiliğinden, doğal süreç içerisinde imge haline dönüştürmüş ve böylece kentte yaşayanların dışında başka yerlerden gelen ziyaretçilerin de ırmağa kolayca anlam yükleyebilmesini sağlamıştır.

Kentsel bir imgenin çevresi ile uyumu, fiziksel yapısının kolay algılanabilmesi, canlılığı, çevresel düzenlemeleri onu kullanışlı hale getirir. Temel sembol durumundaki ırmak çevresinde Bartın'ı temsil eden yeni, albenisi yüksek düzenlemeler yapılmış ve akarsu bu sayede imgesel boyutuyla güçlendirilerek daha etkileyici duruma gelmiştir. Fatih Sultan Mehmet'in ordusu ile ırmağa yakın bir alanda konaklaması ve daha sonra buraya Orduyeri adının verilerek bunu temsilen Fatih Sultan Mehmet heykelinin yapılması onu, ırmak çevresindeki mekan içerisinde imge şahsiyet haline getirmiştir. Yine ırmak bölgesinde geçmişte gemilerin suya mandalar ile indirilmesini temsil eden heykel, kente sanatçılar tarafından sonradan eklenmiş ve doğal ekolojik imge olan ırmak, yaratıcı sanatçılar tarafından şahsın oluşturduğu yan imgeler ile desteklenmiştir. Akarsuyun bir diğer yan imgesi ise Gazhane Kültür Parkı'dır. Bu park ziyaretçilerin gezip dolaşabileceği ve hoş vakit geçirebileceği bir yer olmasının yanı sıra kent için önemli olan tarihi yapıların

(Şadırvan, Su Terazisi, Eski Bartın Evleri, Ahşap Tekne...) maketlerinin sergilendiği mekandır. Kent mobilyası niteliğindeki bu fiziksel donatılar, kentsel estetiğin geleneksel doku ile bütünlük oluşturduğu yapılardır. Bu nedenle buradaki kent öğeleri “*kente yerleştirilen mobilya; toplumun (mekandan aldıklarının ve beklentilerinin sonucu olarak) mekana atfettiği kimlik ile tezat oluşturmamalı, bireyin kafasında yarattığı imgeyi destekler nitelikte olmalıdır.*”¹²² anlayışına uygun olarak kentin yaşam tarzını yansıtan ve belleğinde var olan yapıyı kuvvetlendiren şehir peyzajının doğru şekillendiği değerlerdir. Bartın Irmağı üzerinde yer alan diğer tamamlayıcı imgeler ise Kemer Köprü, Orduyeri Köprüsü ve Asma Köprü’dür.

Kentin en eski köprüsü 1787 yılında Çalıköğlu İbrahim Ağa tarafından yaptırılan Kemer Köprü’dür. Köprü’nün iki kitabesi vardır. Kitabede “Sahib-ül hayrat vel hasenat Çalıkzade İbrahim Ağa sene 1787” yazılıdır. Kacanazçayı üzerinde, kesme taştan harçla yapılan üç ayak ve iki sivri kemer üzerine kurulmuştur. Boyu 42 metre genişliği 8.5 metredir. Yapımında kullanılan malzemenin daha güçlü olması için binlerce yumurta akı kullanıldığı söylenegelmektedir.

Şekil 33. Kemer Köprü (Eski)

(Kaynak: Bartın Kent Tarihi Müzesi)

¹²² Neslihan Göncü, *Kent Öğelerinin Kent Kimliği Üzerindeki etkileri*, (Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Endüstri Ürünleri Tasarımı Anasanat Dalı Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2007, s.52.

Orduyeri Köprüsü, 1887 yılında Bolu Mutasarrıfı İsmail Kemal Bey öncülüğünde ve kentte yaşayanların katkılarıyla yapılmıştır. Kocaçay’da kesme taş ve beş ayak üzerine kurulmuş, 98 metre boyunda 7.3 metre genişliğindedir. Ahşap olan üst kısmı 1957 yılında beton olarak yeniden yapılmıştır. Köprü’nün ikinci ayağının güneye bakan kısmında bir kitabe ile dördüncü ayağın kuzeye bakan kısmında bir kurt bulunduğu; başı kuzeye doğru, ön ayakları dik, arka ayakları ve kuyruğu üzerine oturmuş durumdaki kurt heykelinin 1980’li yıllarda çalındığı söylenmektedir.

Şekil 34. Orduyeri Köprüsü (Eski)

(Kaynak: Bartın Kent Tarihi Müzesi)

Asma Köprü 1889 yılında Hacı Osman Paşa tarafından yapılmıştır. Kitabesinde “Ebniyeyi-i Müdür-i esbak Bahriye Mirlavalarından ve eshab-ı hayırdan Osman Paşa’nın 1322 yılında yaptırdığını Belediye’nin eski yıllar kararlarında yazılıdır.” diye yazmaktadır. 2002 yılında restorasyon yapılan köprü şimdiki görünümünü almıştır.¹²³

¹²³ Kaynak Kişi, Çetin Asma, bartinhalkgazetesi.com.tr

Şekil 35. Asma Köprü (Eski)

(Kaynak: Bartın Kent Tarihi Müzesi)

Irmağın yan imgeleri durumundaki bu yapılar beynimizin zihin haritalarını oluşturan mekansal şemalardır. Gözlemcinin dikkatini çeken ilgi çekici unsurlar burada depolanıp şekillenir. Zihinde yer alan kodlama işlemi sayesinde algılanan semboller bireyin değer ölçümlerine ve bu alandaki bilgisine göre kişiden kişiye değişkenlik gösterir. Kodlama işlemi bazen sadece bir görsel ile olabileceği gibi bazen de imgenin hikayesi ile olmaktadır. Bu nedenle imgelerin hikayeleri ile bilinmesi ve zihinde bu şekilde yer alması sosyal temsil niteliğindedir. Kişi imgeyi unutsa bile hikayesinden dolayı hatırlayabilir.

İrmak çevresinde bulunan bir çok yan imgenin birer hikayesi vardır. Kemer Köprü'nün yumurta akı ile inşa edilmesi, Orduyeri Köprüsü'nde bulunduğu varsayılan kitabe ve kurt heykeli, Asma Köprü'nün manilerde dahi yer alan buluşma yeri olarak bilinmesi, gemi atma töreninde kullanılan mandalar, Fatih Sultan Mehmet heykeli ve ırmak boyunca düzenlenen gezi alanlarının birer hikayesi mevcuttur. Bütün bunların gözlemci tarafından bilinmesi için kolayca erişebileceği sunum ve bilgilere ihtiyacı vardır.

Dünyada akarsu olarak imge haline dönüşmüş ve bulunduğu kente kimlik kazandırmış olan Venedik kanalları, Bartın Irmağı gibi üzerinde düzenli su yolu ulaşımının yapıldığı en bilindik yerlerdendir. Venedik'te yer alan kanalların

üzerindeki siyah gondollar, köprüler ilgi çekici hikayeleri ile de tanınırlar. Böylece mekansal algının yanı sıra ona eklenen hikayeler ile tüm şehir imaj kazanır.

Kentsel kimlik ve imaj markalaşmayı da içermektedir. Kentin markalaşmasında doğal kültür imgelerinin, günümüz özgün fikirlerle desteklenerek bütünlük oluşturması ve bu şekilde daha etkileyici hale gelmesi mümkündür. Örneğin; Venedik'i marka haline getiren en önemli unsurlardan biri meşhurlaşmış su yolu imgesidir. Su yolu ve onun çevresinde oluşan yan imgelerin (Venedik festivali, maskeler, köprü üzerindeki alışveriş alanları) meşhurlaşmasına katkıda bulunan ve uluslararası düzeyde tanınmasını sağlayan etkenlerden bir tanesi de kent kültürü ile ilgili küresel pazardaki reklam ve pazarlama faaliyetlerinin başarılı şekilde yürütülmesidir.

Bir şehrin imgesi, slogan haline geliyor ve başka kentlere örnek teşkil ediyor ise bu o yerin kentsel kimliğinin sağlam temellere dayanarak marka haline geldiğinin göstergesidir. Nitekim Bartın'da yerel yönetimin başında bulunan yöneticilerin zaman zaman yaptığı açıklamalarda: “Bartın Türkiye'nin Venedik'i olacak”¹²⁴ ifadesi yer almaktadır. Kentin adına kaynaklık ederek kimlik oluşumuna etki eden Parthenios Irmağı'nı marka haline getirmek ve rehber aldığı benzer marka kentlerin eşdeğerinde tanınırlığını sağlayıp onlarla rekabet edebilecek cazibe merkezine dönüştürme arzusu, bu tür söylemlerin amacını oluşturmaktadır. Çünkü kentin güçlü ve belirgin yönlerini temsil eden imgeler o yerin karakteristik özelliklerinin ön plana çıkartarak marka yaratımında öncülük etmektedir.

Kent ve bölge markalaşması tanım, içerik ve izlenilen yöntem bakımından ürün ve hizmet markalaşmasından farklıdır. Bir durağın markalaşması; yöreye özgü ve tutarlı unsurlar, özellikler karması oluşturarak o durağı diğerlerinden farklı kılan ve ona kimlik kazandıran bir yapı ile olumlu bir imaj inşa edilmesidir.¹²⁵ Bu imajın

¹²⁴ 24 Ağustos 2014 tarihli Milliyet gazetesinin bu haberi, ekte yer almaktadır.

¹²⁵ Caber Meltem-Tahir Albayrak, “Markalaşma Yolunda Side/ Manavgat Müşteri Analizi 2007”, Ticaret ve Sanayi Odası Bülteni, Yıl.4, S.13, s.24-25.

inşası kentsel imgenin tarihi, coğrafi, kültürel ve ekonomik olarak kente sağladığı katkının bilindik hale gelmesiyle oluşmaktadır. Böylece imge, imajı sayesinde sosyal kimliği de yansıtır duruma gelmektedir.

“Kentlerin işlevsel özellikleriyle birlikte oluşan gelişim süreçlerinin gelişen ekonomik dinamiklere ve güçlü aktörlere bağlı olması ve bu mantığa göre gelişim göstermesi kentsel imgeleri de büyük ölçüde farklılaştırmakta ve değiştirmektedir.” (Ulu ve Karakoç, 2004:63) Bu açıdan bakıldığında, üzerinde ticari faaliyet gerçekleştirilebilen sayılı akarsulardan biri olan Bartın Irmağı yüksek tonajlı gemilerin akarsu üzerinde rahat manevra yapabilmesi ve geçmiş yıllarda liman inşa edilmeden önce dahi şehrin merkezinden Karadeniz’e kadar olan kesimde çeşitli büyüklükte deniz taşıtlarının iç kesimlere kadar sokulmasına olanak sağlayan coğrafi yapısı sayesinde ve özellikle liman yapıldıktan sonra ülkemizin önemli nehir limanlarından biri haline gelmiştir.

“Kent çevresinde kurulduğu ırmağın tarihçesiyle bağlantılı olarak yaklaşık 3500 yıllık bir geçmişe sahiptir. Ticarete elverişli doğal yapısı kenti aynı zamanda ekonomik hareketlilik bakımından stratejik noktalardan biri yapmıştır. Irmak üzerinde taşımacılık yapılması sadece Bartın’a değil, çevre yörelerin ekonomilerine de hayat vermiştir. Bartın 20. yüzyılın ortalarına kadar Safranbolu, Eflani, Araç, Ulus, Çaycuma, Devrek, Çerkeş, Daday, Gerede, Çankırı ve Ankara’yı içine alan geniş bir coğrafyanın hinterland pazarı olmuştur. Yüzyıllar boyunca kereste, gemi, kayık, mavna, sandal, filika, kendir bezi, meyve-sebze, yumurta, halat, ip, kiremit, tuğla ve ağaçla ilgili parçalar ırmak vasıtasıyla Karadeniz’e ulaşmış, buradan daha büyük gemilere yüklenerek başka şehirlere ihraç edilmiştir. Şehrin ihtiyacı olan mallar ise yine ırmak yolu ile şehre taşınmıştır. 1965 yıllarından sonra ırmak üzerinde süren ticari etkinlikler büyük oranda liman kanalı ile yapılmaya başlanmıştır. Günümüzde ise akarsu üzerinde küçük çaplı taşımacılık faaliyetleriyle gemi ve yat işletmeleri varlığını devam ettirmektedir.”¹²⁶

¹²⁶ Yenal Ünal, a.g.e., s. 272-218.

Gerek iç gerekse dış pazara gönderilen ürünler ticari hareketlilikle birlikte nereden geldiği merak edilen, menşei sorgulanan hatta zamanla o yer ile birlikte anılan bir hal almaktadır. (İsviçre Çakısı, İran Halısı, İtalyan Modası...) Ürünün pazarlanması ile birlikte ortaya çıkan bu güçlü algı bazen o ürünün kaynağı olan merkezin kendiliğinden markalaşmasını sağlayabilecek etkiyi oluşturabilir. Bu durumda şehrin markasının en büyük getirisi olan ekonomik girdiler sayesinde bu merkezlerin ürün ve hizmetleri diğer şehirlere oranla daha çok talep görebilmektedir. Böylece kalite ve orijinallik algısı kuvvetlenerek bir yerin herhangi bir ürünü sayesinde olumlu imaj kazanması mümkün olmaktadır.

Irmak üzerindeki ticari faaliyetlerin uzun zamandan bu yana aktif olarak devam etmesi (Osmanlı döneminden itibaren payitahta ve donanmaya katılmak üzere gemilerin gönderilmesi, 1906 ve 1907 yılları ile başlayan başta Almanya olmak üzere çeşitli Avrupa ülkelerine yumurta vb. ürünlerin ihraç edilmesi ve akarsuyun 1930'lu yıllardan itibaren çevre illerin ithal ve ihraç iskelesi olması, yakın tarihte Liman'ın kurumlar vergisinde yüksek beyanda bulunan beş mükellef arasına girmesi), ve aynı ürünlerin daimi olarak talep görmesi sosyo-ekonomik hareketliliğin yanı sıra kent için etkileyici ve olumlu imaj yaratmanın yolunu açmıştır. Özellikle son yıllarda fuarlar aracılığı ile daha az sürede geniş kitlelere ulaşılmış böylece kent ve ürün birlikte anılarak tanınırlığı artmış hatta ürün aracılığı ile kültürün küreselleşmesi sağlanmıştır.

Kentsel imge merkezli imaj oluşumu ve marka yaratımı anlayışında imgenin salt sembol olmaktan çıkıp içinde olduğu kentin insanlarının yüklediği anlam ve onun tanınırlığını sağlayan merak uyandırıcı öğeleri ile kentin dışındaki ziyaretçilerine sunumunda kentsel ürüne dönüşüp kendi oluşturdukları markalarını tanıtmaya, değerini anlatmaya ve meşhurlaştırma algısına uygun olarak pazarlanabilir. Bunu en kolay sağlayan kitle iletişim araçlarının gücü olmaktadır. İkna edici etkisi sayesinde doğru yapılan (ulusal ve yerel gazetelerin kültür sayfalarında, radyo ve televizyon programlarında, sosyal medyada) yönlendirmeler, kültür ekonomisi

kapsamında kentin kimliğini oluşturan imgenin üretim ve yönetiminin önemini ortaya koymaktadır.

Bartın’a gelen çeşitli kanalların gezi programlarında ve sosyal medyada şehir adına açılmış çeşitli sayfalarda ırmak üzerinde tekne turu yapıldığı ve akarsuyu “Kente Adını Veren Meşhur Bartın Irmağı” olarak tanıttıkları görülmektedir. İletişim teknolojileri mekan algısını yönlendiren güçlü bir etkidir. Bu iletişim araçlarıyla servis edilen yalnızca mekan değil aynı zamanda kişinin zihin haritasının yapılanasını sağlayan ve mekana karşı yaklaşımını oluşturan kentin imaj algısıdır. Bu algı özellikle sunumunda görsel ve işitsel malzemeyi barındıran televizyon ve internet aracılığı ile geniş kitlelere kadar ulaşabilmekte, insanlar bir yeri ziyaret etmeden de orası ile ilgili fikir sahibi olabilmektedir. Kentlerin imajını oluşturabilen bu fikir insan zihninde kalıcı olarak da yer edinmektedir.

İmaj bazen imge ile bazen insanların yaşam şekilleri ile örülebilir ve olumlu olmak yerine bazen olumsuz olarak da diğerlerinden farklılaşarak çok fazla bilindik hale gelip şekillenebilir. Örneğin; “Hint Fakiri” tabiri Hindistan için bir koddur ve olumsuz gibi gözüксе de ülke imajını ortaya koyan ve diğerlerinden farklılaşıp bilindik hale gelmesini sağlayan, olumsuz bir algının (merak uyandıran cazibesiyle) olumlu hale dönüşmesinin göstergesidir. Fakat kendi içinde tutarlı olan her negatif kent algısından çoğu zaman bu yönde pozitif bir sonuç elde edilemez. Bu nedenle kentlerin marka imajına zarar vermeyecek yöntemler ile tanıtılması gerekmektedir. Kitle iletişim aracı kullanan herhangi birinin Bartın ile ilgili bilgi edinmek için internette araştırma yapması halinde ırmakta meydana gelen sel olaylarına rastlaması yüksek ihtimaldir. Gelişen iletişim aracılığıyla kısa zamanda geniş kitlelere ulaşan ve sürekli olumsuz haberler ile anılan kent imajı bu durumda negatif çağrışım oluşturmaktadır. Bu tür bir algının zihinlerde kodlanmaması için Bartın’daki yetkililer taşkın ihtimallerini azaltacak çalışmalar yapmaktadır. Çünkü olumlu bir imajın yaratılması ve tanıtılması kadar onun gerçeklerle uyuşarak korunması da önemlidir.

Bartın'ın kent kimliğinin oluşmasında etkili olan ırmak, kenti ortadan ikiye bölen bir akarsu olmanın dışında akarsuyun kent ile bütünleşmesini sağlayan yapıdadır. Kıyı boyunca yüksek taş duvarların örülmediği ve insanların su ile temasının kolayca sağlanabildiği doğal yapısının korunması bu bütünleşmeyi sağlayan en önemli etkidir. Irmak boyunca tekne turlarının, park, bahçe ve kafelerin yapılması sınırlı bir alanı kapladığı için yeterli görülmemekte ırmağın tamamen kullanılması için ıslah çalışmaları yapılmaktadır. Akarsu üzerine yapılması planlanan yeni köprüler ve su sporlarının yapılabilmesi için hazırlanan sunumlar bu ıslah çalışmalarının birer parçasıdır.

Amaçlanan yenilikler ihtiyaç ve talep doğrultusunda kent kimliğinin dinamik ve değişken yapısına uygun olarak, sürdürülebilir kültür politikaları öncülüğünde, kültürel değerlerin korunup yerel kimlik unsurlarının ön plana çıktığı düzenlemelerle yapıldığında, kent kimliğini ırmak üzerinden oluşturan Bartın için bu imgeyi kuvvetlendirecek ve su ögesini de kent için daha canlı hale getirecek düzeydedir.

Kentin kimliğini meydana getiren somut miras unsurlarından bir diğeri **Bartın Plajları'dır**. Kentin kuzeyini çevreleyen yaklaşık 59 km'lik sahil şeridi deniz turizmine elverişli doğal yapısı sayesinde eko turizmine uygun alanları oluşturmaktadır. Kentte yaşayanların ve çevre illerden gelen ziyaretçilerin yaz aylarında kıyı turizmine bağlı olarak oluşturduğu yoğunluk ekolojik değerlerin doğa turizmine olan katkısını arttırmaktadır.

Kent imgesi, kentin kültürünü yansıtan tabii bir vasıta olmakla birlikte kentin kültürel mirasını oluşturan ürünlerin ekonomik değer kazanmasına da katkı sağlamaktadır. Kentleri kimlikli yapan sembollerin ekonomi ve endüstri ile bağlantıları kültürün bir parçasıdır. Kültürün çok farklı alanlarla ilişkisinin bulunması ve geleneksel olarak var olan malzemenin işlevsel hale dönüşmesinde ekonomik boyutunun olması bu durumu oluşturan kuvvetli bir unsurdur. Bartın için plajlarının imge olması doğrudan kültürün disiplinler arası ilişkisinden kaynaklanan turizm

yönünü ortaya koymaktadır. Kentin coğrafi konum özelliklerinden dolayı doğa turizmine uygun yapısı bulunmaktadır.

Kentlerin kültürel ekonomik yapılarının temelini ortaya koyan kültür turizmi Bartın kenti için plaj imgesi ile sürdürülebilir kalkınmanın önemli bir parçası olmuştur. Bartın “Ankara’nın Denizi” olarak anılmakta, başkente ve İç Anadolu’daki diğer illere yakın mesafede bulunmasından dolayı yaz aylarında yerli turistlerin deniz, kum, güneş talebini karşılamaktadır.

Kentsel imgeler, kenti birden fazla nedenden dolayı ziyaret edebilecekleri zenginlikleridir. Her imgenin bütünlüğünü sağlayan yan imgeleri vardır. Bartın plajları insanların deniz, kum, güneş isteğini karşılamakla birlikte, onları farklı aktivite ve doğanın oluşturduğu görsellerle tanışmasına olanak sağlamaktadır. Kentin en kalabalık plajı olan İnkumu’nda, onu diğer plajlardan ayıran ve imgesel anlamda dikkat çekmesini sağlayan “kum zambağı” yetişmektedir. Son yıllarda koruma altına alınan bu endemik bitki türüne dikkat çekmek ve bulunduğu yeri tanıtmak amaçlı Kum Zambağı Festivali yapılmaktadır. Bu durum plajların sosyal ilişkiler açısından anlamlı, işlevli aynı zamanda kentin tarihi ile güçlenen bir yapısının olmasını sağlamaktadır. Diğer bir değişle kutlamalar, şenlikler ve festivaller kentin toplumsal belleğinde var olan kültürel etkinliğin icra edilmesinde etkisi bulunan bireyin ve kentin kimliğinde sosyo-kültürel yapıyı güçlendiren yaşatılma, aktarılma ve geliştirme ortamlarını oluşturan vesilelerdir.

Şekil 36. Kum Zambağı

Adını girişinde bulunan inlerden alan İnkumu sayfiye yerleşmesi, Bartınlılarca 1960’larda Bartın Belediyesi öncülüğünde kurulmuş ve günümüzde doğal çevre koşullarının bozulmaması için yeni yapılaşmaya izin verilmeyen¹²⁷ bir plajdır. Bu özelliklerinin yanında İnkumu’nu kentte bulunan diğer plajlardan daha dikkat çekici hale getiren Bartın Belediyesinin özel işaret olarak seçtiği logoda sahilinde bulunan Aslan Kaya’nın olmasıdır. Şehrin idaresini sağlayan kurumlardan olan Belediyenin şehrin imajını ve karakterini sergileyen, şehri tanıtan logosunda İnkumu’ndan bir sembol seçmesi plaj imgesinin kentin kimlik oluşumundaki önemini ortaya koymaktadır.

Şekil 37. Bartın Belediyesi Logosu

(Kaynak: <http://bartin.bel.tr>)

¹²⁷ Vedat Karadeniz-Şaban Çelikoğlu-M. Samet Altınbilek, “Turistik Özellikleri Yönünden İnkumu Rekreasyon Alanı ve Çakraz Tatil Köyü (Bartın)”, *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 12, S. 1, 2010, s.175.

Kamusal iletişim olgusunun parçası olan logo, kentin kurumsal kimliğini yansıtan ve kamuoyuna sunan imaj konumlandırma çalışmasıdır. Bu açıdan “*kentsel logolar kent yönetimlerinin kartvizitleridir, aynı zamanda hedef kitlenin arzu ettiği kalite ve güvenilirlik sözünü veren güven işaretleridir. Bir görsel kimlik ögesi olarak kurumların sundukları hizmetleri temsil edebilme gücü ve yeteneğine de sahiptirler.*”¹²⁸

Bartın Belediyesi Logosu’na bakıldığında oluşan izlenim mavi ve yeşilin birleştiği bir durak olduğu ve turistik beldeyi ifade ettiğiidir. Yerel yönetimin plaj imgesine logo aracılığıyla görsel iletişim unsurlarını kullanarak vurgu yapması ve kentin yaşam biçimini yansıtan görsel mesajı vermesi, kentin kimliğini oluşturan bileşenin anlamını ortaya koymaktadır. Çünkü “*kentlilerin sahip oldukları kültür ve yaşama biçimleri, kentin sahip olduğu geçmişi, kentlilerin kentle kurdukları ilişki düzeyi, kent ve mekanlarına yükledikleri anlamları, kentin sanayisi, ekonomisi, yerel yönetimler ve politik kararları, gelenekleri ve görenekleri, kentin kimliğinin ortaya çıkmasında etkili durumlardır.*”¹²⁹

Kentte bulunan ekolojik değerlerden olan ve doğa turizmine olanak sağlayan diğer bir plaj ise tarihi Cenovalılar dönemine uzanan kıyısında 80 milyon yıllık lav sütunlarının bulunduğu ve bu sayede I. Derecede doğal sit alanı sayılan Güzelcehisar plajıdır.¹³⁰ Diğer plajlardan farklı olmasına olanak tanıyarak burayı çekici kılan, lav sütunlarının yakın mesafeden görülebilme özelliği ve dünyadaki örneklerinin az olmasıdır. (Kuzey İrlanda’da bulunan Giants Causeway, İskoçya’da Fingals Cave, Kaliforniya’daki Devils Postpile, Wyoming’deki Devil Tower...)

¹²⁸ Mete Çamdereli-Murat Varlı-Zeynep Varlı-Mert Gürer, “Kentsel Kimlik Göstergesi Olarak Kent Logoları”, Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi, II. Ulusal Halkla İlişkiler Sempozyumu, 2016, s.238.

¹²⁹ Evren İlgar, *Kent Kimliği ve Kentsel Değişimin Kent Kimliği Boyutu: Eskişehir Örneği*, (Anadolu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), 2008, s.10.

¹³⁰ Fatma Bağdatlı Çam, “Paphlagonia’da Antik Bir Yerleşim: Güzelcehisar”, *Bartın Üniversitesi Çeşm-i Cihan: Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları E Dergisi*, 2017, Cilt 4, S.1, s. 2-15, dergipark.gov.tr

Kentteki Akkonak (Deliklişile) Plajı ise, sahilin yakınlarında bulunan ve kayaların doğal geçit oluşturması sonucunda meydana gelen “Sevgi Geçidi” adı ile anılan coğrafi oluşumu bünyesinde barındırmaktadır. Sevgi Geçidi’nden geçen dargın çiftlerin barışacağı ve dileklerin kabul olunacağı inancı ile hikayesi bu plajı farklılaştırmaktadır.

“Bir rivayete göre dönemin kralı Petrounius’un Shilla adında bir kızı vardır. Shilla kralın tek çocuğudur. O kadar güzeldir ki bir bakan bir daha bakmakta gözünü ondan alamamaktadır. Güzelliği diyardan diyara yayılmakta herkes onun güzelliğini konuşmaktadır.

Köyün demirci ustasının oğlu olan Delkianus o kadar yakışıklıdır ki kralın kızı Shilla’yı bile kendisine aşık etmiştir. Ama kral Petrounius bu aşka karşı çıkmakta ve kızı Shilla’nın Delkianusla beraber olmasını istememektedir.

Bunu duyan Delkianus Kralla konuşmaya karar verir ve Kral Petrounis’in karşısına çıkar. Krala kızı Shillayı çok sevdiğini ve aşkından yapamayacağını olmadığını söyler. Kral Delkianus’un öldürülmesini istemektedir ama kızını da çok sevdiği için bunu yapmamaktadır. Kral Petrounis kızına bakar aklına bir fikir gelir. Kral Delkianus’a döner ve :

-“Madem ki kızımı çok seviyorsun madem ki onun için yapamayacağın şey yok o zaman bana kayaların arasından su geçir ve o kayaların arasından bana güneşi göster”der.

Zavallı Delkianus böyle bir şeyi beklememektedir. Şaşkına dönen Dekianus ne yapacağını düşünürken Kral sözlerine devam eder.

-“Eğer bunu başarırsan sana kızım Shilla’yı veririm ” diyerek şart koşar.

Delkianus sarayı terk eder. Vakit kaybetmeden babasının demirci dükkanına gider ve kendisine en keskin taşı bile kesebilen bıçaklar yapar. Kayayı bulur. Gece gündüz demeden yorulmak nedir bilmeden yemek bile yemeden kayayı kısa sürede deler ve Krala bitirdiğini söylemek için saraya koşar. Kral şaşırır çünkü böyle bir şeyin olamayacağını düşünmektedir. Kral yerinden kalkar ve Delkianus'un aşkı uğruna yaptıklarını görmeye gider ve gördüğünün karşısında şaşkına dönen Kral Dekianus'un kızını çok sevdiğine inanır ve kızı Shilla'nın Delkianusla evlenmesine izin verir.

Günümüzde Delikli Şili adıyla bilinen köyün ismi Delkianus ve Shilla isimlerinin birleşmesiyle "Delikli Şili" adıyla anılmaktadır. Delkianus'un bir aşk eseri olan Delikli Kaya'ya da günümüzde Sevgi Geçidi adı verilmektedir."¹³¹

Nebi Özdemir'e göre efsaneler, mitler, menkıbeler, destanlar, hikayeler, masallar, yeni ve etkili imgelerin yaratılması için uygun kaynaklardır. Çağrışımlar bakımından zengin dolayısıyla etkili imgeler düşlerin ürünüdür. İnsanları hayal kurdurabilen imgeler başarılıdır. (Özdemir, 2012:115) Akkonak Plajı ile ilgili anlatı ve bunun sonucunda oluşan inancın ritüelleşerek icra edilmesi, insanların burayı diğer plajlardan farklı olarak değerlendirmelerinde ve anlamlandırmalarında belirleyici olmaktadır. Dünyada pek çok kentte hikayeleri ile tanınan ve dilek dileme ritüeli gerçekleştirilen, o yerin başlı başına imgesi haline gelmiş bilindik mekanları vardır. (Bunlardan en tanınmış olanlarından biri Roma'da aşk çeşmesi olarak anılan Trevi Çeşmesidir. İtalya'nın en turistik noktalarından biri olan meydandaki çeşme pek çok filme de sahne olmuştur. (When in Rome, Rome With Love, Eat Pray Love...) İmgeyi tanıtmaya ve kentin kimliğine etki ederken aynı zamanda ondan ekonomik değer olarak faydalanma açısından gösterilebilecek örneklerden olan Aşk Çeşmesi, hikayesi ve dilek dileme inancıyla ülkeye her yıl onlarca ziyaretçiyi çekebilen ve kentin imajını sergileyerek markalaşmasını sağlayan sembol yapıdır.) Ayrıca Mugada, Amasra, Çakraz gibi diğer plajlarda balıkçılık, ahşap tekne ve gemi yapımı gibi kentin kimliğine etki eden diğer faaliyetler devam etmektedir.

¹³¹ Feride Uğrun Sözbir, a.g.e., s.134-135.

Plajların kıyı turizmine olanak sağlamasının ve bu açıdan kente ekonomik girdi elde edilmesinin yanı sıra balıkçılık ve ticari faaliyetlerin sürdürülmesi işlevlerini görmesi, kentte yaşayanların belleğindeki plaj algısı ile ziyaret edenlerdeki algı ortaklığını oluşturabilecek düzeyde bilinen hikaye ve ayırt edici özelliklerinin olması, imgeler bütünüünün oluşturduğu kentin kimlikli yapısını meydana getirmektedir diyebiliriz.

Bartın için coğrafi çevre bileşenlerinin oluşturduğu bir diğer imge **Amasra'dır**. Eski bir yerleşim alanı olan ilçe *“1940’lı yıllardan beri ev pansiyonculuğu ve çadır kampçılığının öncü kenti ve ülkemizde turizmin başladığı yer olarak bilinir. Türkiye’nin ilk turizm beldelerinden olma özelliğini; kültür, deniz, doğa ve mağara turizmi olanakları ile panoramik güzelliği yanında balık pişirme, ve salata yapma teknikleriyle bugün de sürdürmektedir. Cenovalılar’ın “Çiçekli Kale”, Plinius’un “Zarif ve Güzel” dediği Amasra’yı; Niketas “Dünyanın Gözüne”, Diojen “Bir Denge”ye benzetmiştir.”*¹³¹ Helenistik, Arkaik, Klasik, Roma, Bizans, Ceneviz, Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerine ait pek çok tarihi eserin yer aldığı Amasra üç bin yıllık geçmişindeki birikimleri sonucunda oluşan kültürel değerleri ile Bartın’ın tarihi açıdan ayırt edici kimlik kazanımını kolaylaştırmıştır. Amasra’da bulunan Cenevizliler dönemine ait kalenin UNESCO’nun (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü) Dünya Miras Geçici Listesi’ne eklenmesi¹³² bunun en açık kanıtıdır. *“Bütün insanlığın ortak mirası olarak kabul edilen evrensel değerlere sahip kültürel ve doğal varlıkları dünyaya tanıtmak, toplumda söz konusu evrensel mirasa sahip çıkacak bilinci oluşturmak ve çeşitli sebeplerle bozulan, yok olan kültürel ve doğal değerlerin yaşatılması için gerekli işbirliğini sağlamak amacıyla UNESCO’nun 17 Ekim-21 Kasım 1972 tarihleri arasında Paris’te toplanan 17. Genel Konferansı Kapsamında, 16 Kasım 1972 tarihinde “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme” kabul edilmiştir. Uluslararası önem taşıyan ve bu nedenle takdire ve korumaya değer doğal oluşumlara, anıtlara ve sitlere “Dünya Mirası” statüsü tanınmaktadır.”* (www.kulturvarliklari.gov.tr.)

¹³¹ Kültür ve Turizm Envanteri, a.g.e., s.120.

¹³² Ceneviz Ticaret Yolu’nda Akdeniz’den Karadeniz’e Kadar Kale ve Surlu Yerleşmeleri, 2013, (www.kulturvarliklari.gov.tr)

Dünya üzerindeki kültürel çeşitliliği ve onun oluşturduğu mirasın korunmasını hedefleyen böylece belleğin kültür unsurlarının küresele taşınması için tektürleşmenin önüne geçmeye çalışan UNESCO'da Amasra'nın yer alması kimlik değerini meydana getiren özgün ve farklı sayılan kültür aktarıcısı durumundaki kent imgesinin önemini ortaya koymaktadır. Bu nedenle Amasra'nın Dünya Miras Listesinde kalıcı olarak yer alması için gerekli kurum ve kuruluşlar kısa, orta ve uzun vadede yapılması gereken eylem planı hazırlamışlardır.

Amasra'nın coğrafi konumundan kaynaklı olarak oluşan etkileyciliğinin yanı sıra, burada yaşayanların kente eklediği kültürel ve tarihi değerler bu doğal oluşumu daha ilgi çekici hale getirmiş, beslemiştir. İlçede bulunan Çekiciler Pazarı, Kemere Köprüsü, Kale ve içindeki evler, Cenova Armaları, Fatih Camisi, Kuşkayası Yol Anıtı, Bedesten, Amasra Salatası, Küp Dibi Geleneği¹³³, Tavşan Adası, Yıkık Kilise, Chopel (Küçük Kilise), Necropol(antik mezarlık), Akrapol (eski yerleşim yeri), yağlı direk şenlikleri gibi yan imgeleri ile Amasra bir bütün oluşturup kentte kültür turizminin canlı hale gelmesini sağlamaktadır. Amasra imgesi Bartın için kültür turizminin dolayısıyla kültür ekonomisinin öncüsü durumundandır. Kente gelen turistlerinin çoğunun Amasra'yı tercih etmeleri ve birçok çekicinin (tarihi ve kültürel miras güzergahı olması, doğa, gastronomi...) aynı mekan içerisinde bulunması bu destinasyonu çoğu zaman Bartın adının önüne geçirmektedir. Bu sebeple Amasra başlı başına imge merkezli kent markasını oluşturmaktadır.

Kültür turizmine en yatkın alanlar olan festivallerin, kültürel etkinliklerin, panayırların şenliklerin ve el sanatlarının sergilendiği bir yer olması Amasra'nın fonksiyonel bir destinasyon olmasını ve marka değerinin oluşmasını sağlamış; ayrıca

¹³³ Küp Dibi Geleneği Amasra 'ya özgüdür. Genç kızlar Hıdrellez'den bir gün önce içinde çeşitli eşyalarının (küpe, kolye, yüzük vb.) bulunduğu küpü gül ağacının dibine gömerler. Ertesi sabah erken saatte küpün başına gelirler. Henüz ergenlik döneminde olan bir kız küpün içindeki eşyaları karıştırır ve tek tek çekilişi yapar. Eşyası ilk çıkanın dileğinin kabul olunacağına kesin gözüyle bakılır. Niyetlerin gerçekleşme inancı küpün sonlarına doğru azalır. Küpün dibinde en son eşyası kalanın o sene şansının açılmayacağına inanılır. Bu nedenle o kişi bir sene boyunca Küp Dibi olarak anılır. Küpü bir sonraki seneye kadar saklama görevi de ona düşer.

yatırım, istihdam, çevre, turizm, kültürü koruma gibi sosyo-ekonomik açıdan da farklı gruplara hitap etmeyi başararak adını duyurabilmiştir.

İnsanların tecrübeleri ile şekillenen ve suya atılan bir taşın halkaları gibi yayılarak büyüyen kent markalaşması özellikle tavsiye usulü reklam aracılığıyla geniş kitlelere ulaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Marka, kültür turizmi ve kimlik, birbiriyle ilişkili kavramlardır. Kentin özgün özelliklerinin dikkat çekmesini sağlamakta ve bu özgün unsurlar da bilindik rotaları ortaya çıkarmaktadır. Geniş kitleler tarafından tanınan bu rotalardaki *“çevre ve içinde yer alan yaşam biçimi ile bir bütün oluşturarak toplumsal olarak yeniden üretilen, sürekli değişim ve gelişim halinde olan toplumsal ilişkiler, kent kimliğinin yeniden tanımlanmasına neden olmaktadır. Toplumsal deneyimler, görüşler, inançlar, davranışlar toplumun sosyo-kültürel yapısını oluşturmakta; kişinin toplumsal davranışlarını yönlendiren bu öğeler kentsel kimliğin oluşmasında da etkin rol oynamaktadır.”*¹³⁴ Kente kimlik kazandıran öğelere (imgeler) zaman içinde ortaya çıkan sosyal, kültürel, fiziksel ve ekonomik değişimlere paralel olarak bir yenisi eklenebilmektedir.

Nebi Özdemir’e göre *“kentlerin kamusal ve özel alanları kültürel imgelerin temel gösterim alanlarıdır. Meydanlar, binalar, odalar, parklar, bahçeler, sokaklar, çeşmeler, köprüler, duvarlar, kente rengini veren kültürel imgelerden oluşur.”* (Özdemir, 2012:119) Bu durumda kent mobilyası niteliği gören heykel ve büstler de birer aktarıcıdır. Amasra’da doğup büyüyen ve 4 Temmuz 2007’de vefat eden şarkıcı Barış Akarsu, meydana heykeli yapılan, adına anma festivalleri düzenlenen imge şahsiyet durumundadır. İnsanların Barış Akarsu’nun memleketi olarak hatırladığı Amasra onunla özdeşleşerek ilçeye eklenen yeni bir imgedir. Oluşan yeni imgeler kenti yeniden tanımlamaya yardımcı olan onu içerisindeki öykü ile bütünleştiren sürekliliğin parçalarıdır. Bu parçalar zamanla insanların değer ölçümlerine göre şekil alır ve ortak algının oluşturduğu toplumsal bellekteki kabulleri ile kente kimlik kazandırır. İlhan Tekeli’ye göre *“kişiler yaşadıkları mekana değerler yükledikleri,*

¹³⁴ Bozkurt Güvenç, “Kentlerin Kimliği ve Antalya Üzerine Notlar, Öneriler, Örnekler”, *Mimarlık Dergisi*, 1991, Sayı.1, s.19-20

oraya bağlandıkları, bu değerler için bazı fedakarlıklarda bulunmaya başladıkları zaman o mekan kimliğe kavuşacaktır. Başka bir deyişle kent kimliği toplum tarafından üretilir.” (Tekeli 1991)

Bir sürecin içinde kendini bulan kent kimliğine Amasra'daki imge şahsiyet olarak diğer örnek ise Fatih Sultan Mehmet'tir. Cenevizlilerden savaşmadan alınan Amasra'nın coğrafi etkileyciliği Fatih Sultan Mehmet'in Bakacak mevkiinde Amasra'ya bakarak “Lala Lala Çeşm-i Cihan (dünyanın gözbebeği) bu mu ola?” sözlerini söylediği yerde günümüzde ziyaretçileri bilgilendirme amaçlı bir yazı ile hatırlatılmaktadır. Amasra'ya panoramik şekilde bakılabilen bu alanda insanların Amasra'yı dünyanın gözbebeği olarak hatırlamaları ve bu şekilde belleklerinde yer edindirmeleri, kentle ilgili zirve şahsiyetlerin söylediği sözlerin imgenin etkileyciliğini arttırabileceğini ve zihinlerdeki çağrışımlarının diğerlerinden ayrıştırılabilecek bir kod gibi simgeleşebileceğini göstermektedir. Bunun yanı sıra Nebi Özdemir'e göre “*kentsel imgeler doğal, tarihi, ve kültürel kent belleğinden beslenilerek tasarlanan yeni somut ya da soyut görüntülerdir.*” (Özdemir, 2011;41-53) Fatih Sultan Mehmet'in Amasra tarihinde önemli bir yer edinerek onu imgeleştiren ve kentin sloganı haline gelen sözü söylediği yerde sadece tabelaya yazılmış bir yazı ile insanlara bilgi aktarımı yapılması (heykelin bu mekanda değil de müze yakınlarında konumlandırılması) imgenin etkileyciliğini artırma açısından görsel ürüne göre yetersiz kalmaktadır. Öcal Oğuz halkbiliminin sözel ürünlerinin küresele kazandırılmasını görselleştirme çalışmalarının başarısına bağlamıştır. (Oğuz, 2013;99) Temel ve etkili imgelerin yaratılması ve geliştirilmesi için çağrışımlar bakımından zengin, insanlara hayal kurdurabilen yaratıcılığı ile farkını belli eden imgeler başarılı sayılmıştır.

Bakacak mevkiinde bu tarihi olayın etkileyciliğini arttırabilecek görsellerin yapılması ziyaretçilerin zihinlerinde mekanın oluşturduğu yan imgenin kalıcılığını arttıracaktır. Berger'e göre, “*görme konuşmadan önce gelmiştir.*” Ona göre görme edinimi sözcüklerden önce gelir ve her imge yeniden üretilmiş bir görünüm dolayısıyla görme biçimidir. (Berger, 2014:7-10) Bu durumda insanların

çevresindekileri önce görerek algılayıp anlamlandırmaya çalışması imgeyi meydana getiren ürünlerin sözel veya yazılı anlatılarının yanı sıra somut yaratımlarla desteklenerek sunulması belleklerdeki yerlerini sağlamlaştırma açısından önemlidir.

Tarihi, mimari, arkeolojik, anıtsal, değerleri ile bütünlük gösteren dokuların oluşturduğu yerleşmelerden biri olan tarihi kent değerindeki Bartın'ın Amasra ilçesi geçmişe ait ekonomik toplumsal, kültürel vb. verileri ile o dönemdeki duygu, düşünce, sosyal yaşam, deneyim ve birikimlerini bugüne taşıyan tarihi çevre dokusunu korumuş mimarlık üsluplarının görülebildiği, yerel el sanatlarının devam edip sergilendiği fiziksel ve sosyal yapısı ile önemli bir imgesi, dolayısıyla çekim noktasıdır.

Doğal çevre faktörlerinin farklılığı oranında birbirinden ayrılıp özgünlük kazanan kentler, doğal faktörlere eklenen değer yargıları, gelenek ve görenekler, kenti anlama ve yaşam biçimi gibi sosyolojik faktörlerle doğa ve uygarlık tarihinin birleşimi ile biçimlenmiş türevleridir. Amasra da Bartın için böyle bir türevin kente kimlik kazandıran imgesi durumundadır diyebiliriz.

3.2. Beşeri-Toplumsal Çevre Bileşenlerinin Meydana Getirdiği İmgelerin Bartın Kent Kimliğine Etkisi

Örer, Doxiadis'in çevre sınıflandırmasına dayanarak kentsel kimlik elemanlarının: çevresel kimlik ve toplumsal kimlik şeklinde, birbirini tamamlayan iki ana öğeden oluştuğunu belirtmiştir.(Örer, Güçlü 1993) Çevresel kimlik, kentin mekan organizasyonuna ait bir kimlik olup bu kimlik doğal çevre bileşenlerinin etkileri olarak değerlendirilebilir. Kentsel kimliğin ikinci ögesi, kentin sosyo-ekonomik yapısından kaynaklanan beşeri ve kültürel çevre bileşenleridir. Kültürel bileşenler kent toplumunun kültürel ve sosyal geçmişi ile gelişim düzeyi bağlamında, nüfusunun demografik profili, ekonomik yapı ve gereksinimleri, gelenek, görenek ve inanç sistemlerini kapsar. (Karadağ, Koçman 2007:6) Bu durumda Bartın için beşeri

ve toplumsal çevre bileşenlerinin oluşturduğu imgeler; Telkırma- Bartın Yazması, Bartın ve Yöresi Ağzı, Kadınlar Pazarı (Galla Bazarı), Ahşap Tekne Yapımcılığı ve Ağaç Oymacılığı, Tarihi Bartın Ahşap Evleri, Bartın Yöresel Yemekleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.2.1. Bartın Telkırması- Bartın Yazması (Kaba-Gaba Yazma), Bartın ve Yöresi Ağzı, Kadınlar Pazarı (Galla Bazarı), Ahşap Tekne Yapımcılığı ve Ağaç Oymacılığı (Çekicilik), Tarihi Bartın Ahşap Evleri, Bartın Yöresel Yemekleri

Toplumların sanat anlayışını, duygularını, estetik algısını, yaratıcılığını dolayısıyla kültürel değerlerini yansıtan el sanatları, tarih boyunca kültürel birikimlerle, kuşaktan kuşağa aktarılacak devamlılığını sürdürmüştür. Geleneksel işleme teknikleri arasında yer alan **Bartın Telkırması** da bu ürünlerden bir tanesidir.

Ülkemizde yalnız Bartın’a özgü olan telkırma ilk yapıldığı yıllarda önce bez üzerine sonra tülbent üzerine ve daha sonra keten tül, ipek ve polyester tül üzerine işlenen 250 yıllık bir geçmişe sahiptir. Kent için değeri olan telkırma imgesini ortaya çıktığı coğrafyanın türkülerinde de görmek mümkündür. 1986 yılında Mücteba Şivet’ten derlenen “Çıkar çıkar yükseklerden bakarsın” adlı Bartın halk türküsünde bu ürünün geleneksel olarak yaygın şekilde kullanıldığı anlaşılmaktadır. (Mallıoğlu, Rabia 2004:109-112)

*“Çıkar çıkar yükseklerden bakarsın
Coşkun sular gibi anam çağlar akarsın
Pencereye çıkınca canlar yakarsın
Engel yarım engel konaklarıdan
Eğil bir yol öpeyim yanaklarıdan

Irmak kenarına gemi yanaşır*

*Kızlar bayram yapar evler dolaşır
Tel Kırma başında ne de yakışır”*

Bartınlıların yaşam tarzını yansıtan ve tül üzerine ince yassı iğneye geçirilmiş gümüş, altın, bronz renklerdeki parlak teller ile yapılan telkırma işinde doğadaki bitki ve cisimlerden, dantellerden alınan motiflerin her birinin isimleri vardır. Çark-ı Felek, Değirmen Taşı, Kemer Köprü, Bağ Yaprağı, Kaymak Tabağı, Sarhoş Sokağı, Yıldız, Baklavalı Yıldız, Karanfil, Ağır Karanfil, Gül, Ağır Gül, Lale, Lale Su, Halı Deseni, Tektel, Süper Lale, Kilim Deseni vb. bunlardan bazılarıdır. (Çilsüleymanoğlu, Salahattin 1996)

Bartın Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu Müdürlüğü gibi resmi bir kurum tarafından açılan kurslar ile bu geleneğin devamlılığı sürdürülürken kentin bu önemli imgesi bir başka resmi kurum olan Türk Patent Enstitüsü tarafından Bartın İşi Telkırma ibaresi ile Bartın İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından “Mahreç” (Bartın çıkışlı bir nakış türü olmakla birlikte Türkiye’de başka yörelerde de üretilmektedir.) işaretli olarak C2004/0020 başvuru numaralı ve 125 tescil numarası ile 18.11.2004 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere Coğrafi İşaret Belgesi ile tescillenmiştir.

Coğrafi işaretler 1995 yılından itibaren Türkiye’de 555 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Türk Patent Enstitüsü tarafından tescil edilerek korunmaktadır. Coğrafi işaretler belli bir bölgeden kaynaklanan bir ürünü tanımlayan, kökenini gösteren veya kullanılan bir unsur, madde, motif, malzeme, ya da usul sebebiyle bir alana, yöreye, yahut ülkeye gönderme yaparak o ürüne istek ve güven duyulmasını sağlayan, ünü veya belirgin özellikleri itibarıyla coğrafi kaynağına atfedilebilen bir bölgeyi işaret eden fikri mülkiyet hakları olduğundan ürünün kalitesini ortaya çıkaran ad veya işarettir. “Yerelliğin Dünya İle Buluşması” sloganıyla tanıtılan coğrafi işaretlerin ülkemizdeki tek temsilcisi Türk Patent Enstitüsü’dür. Coğrafi işaretler “Menşe Adı” ve “Mahreç İşaret” olarak ikiye ayrılmaktadır. “Menşe İşareti” sadece ortaya çıktığı yöre, havza, kasaba, ülke veya

bölge ile ifade edilen ürünlerdir. Bütünüyle belli bir yere özgü olan ve başka bir yerde bulunmayan veya temin edilmeyen ürünleri ifade etmektedir. (Eskişehir Lületaş, Malatya Kayısı gibi...) “Mahreç İşareti” ürün sınırları belli bir yöre, havza, şehir veya ülkeye özgü olmasının yanı sıra belirgin en az bir özelliği, ünü veya o ürünü tanıtıcı herhangi bir yönünün söz konusu mekandan kaynaklanmasıyla ilgilidir. (Hereke Halısı, İngöl Köfte gibi...) (Şahin, Güven 2013:23-37)

Ürünün standardını koruyup, geleneksel üretim metoduna uygun olarak üretilmesini sağlayan coğrafi işaretler, ürünlerin üzerinde yörenin adının kullanılması ile o ürünün özgünlüğünü tüketiciye aktaran, kalitesini, coğrafi kaynağını belirtip bunlar arasındaki iletişimi ve bağı kuvvetlendirerek belli bir saygınlığın oluşmasını sağlayan güvencedir.

Yerel ürünlerin yerelden ulusala tanıtılmasını ve taşınmasını hedefleyen coğrafi işaretler kültür ekonomisinin ve kültür turizminin de bir koludur. Bu anlayışla benzeşen ve halk kültürü ürünlerini değerlendirilmesi konusunda 19. yüzyılda bir disiplin olarak ortaya çıkan halkbiliminin bir alanı olan uygulamalı halk bilimi Öcal Oğuz’un tanımına göre *“seçkinlerin yarattığı ve uyguladığı yaklaşımlarla ortaya çıkan kamusal yararsızlıktan daha doğrusu denenilen kuramların yararsız sonuçlarından kurtararak uygulanabilir yararlılığa yönlendirme, yerel renkleri küresele yeni yorumlamalar katma amacı güden ve bir anlamda kuramlardan sıkılmışlığın kuramı”* (Oğuz, 2013:42) olarak açıklanmıştır. Halk bilimi ürünlerini yaşatmak için korumak ve saklamak yerine onların yaşayabilmesi için yaymak düşüncesinden hareketle ürünlerin verilerini tespit edip, derleyip, arşivlemek yeterli bulunmamış, küresel açıdan ses getirebilmesi için uygulamalı halk biliminin yöntemleriyle birlikte sunulması ve geleneksel özellikleri kaybolmadan, çağın ihtiyaçlarına göre yaratıcı tekniklerle yeniden üretilebileceği anlayışı benimsenmiştir. Bu açıdan değerlendirildiğinde geleneksel yöntemlerle üretilen verileri tespit edilip tescillenen ürün olarak telkırma eskiden daha çok yerel kadın kıyafetinin tamamlayıcısı (başörtüsü) durumundayken, günümüzde yeni özgün tasarımlarla başta Fransa olmak üzere Amerika, İngiltere, İran ve Suudi Arabistan gibi birçok ülkeye

ihraç edilmektedir. Bu sayede kentin kimliğinin öne çıkmasını sağlayarak ulusal ve uluslararası mecralara taşıyıp markaya dönüştüren telkırma imgesi, uygulamalı halk bilimi yaklaşımını da yansıtmaktadır. Kentsel imgelerin yerelden ulusala yayılarak ürüne dönüşmesini Metin Ekici, halk bilimi araştırmalarının üçüncü boyutu olarak nitelendirmektedir. Ekici, üçüncü boyutun temsil ve sunumla ilgili olduğunu, halkbilgisi yaratmalarının temsilinden ve sunumundan sonra yerelden küresele ulaşacak bir kültür değeri haline getirilmesi gerektiğini ifade eder. (Ekici, 2003:72-77)

Bartın için kültür endüstrisinin bir parçası haline gelen ve kente kimliğini kazandıran telkırma imgesi kültürler arası rekabetin arttığı 21. yüzyılda halk kültürü ürünlerinin içi boşaltılıp değersiz bir metaya dönüşmeden sosyal hayatın içindeki kuşaktan kuşağa aktarım aşamasında eğitiminden, kültür turizmine ve sanata kadar farklı alanlarda yeniden işlev kazanmasını sağlamış, somut yaratım unsurlarıyla da kimlik değerini oluşturmuş ve kent için özgün değerini koruyabilmiştir.

Kentle birlikte özdeşleşen diğer el sanatı ürünü ise **Bartın Yazması** (Gaba Yazma) dır. Desenlerinin büyüklüğü, aralıklı yerleştirilmesi, dikdörtgen biçimindeki yapısı ve kumaşının kalınlığı nedeniyle Kaba Yazma (Gaba Yazma) olarak da adlandırılmaktadır. Kumaş üzerine elle resmedilerek veya tahta kalıplarla basılarak desenlendirilen kumaşlara verilen isim olan yazma önceleri Bartın'da yalnızca kadın başörtüsü olarak kullanılırken günümüzde aksesuar ve giyim eşyası olarak birçok alanda karşımıza çıkmaktadır. Eski kullanımının yerine farklı amaçlarla değerlendirilen yazma ona atfedilen değerini yitirmiştir. Kadınların sosyal statüsünü aktaran yazmalar genç kızların ve yeni evlilerin daha canlı renkleri tercih ettiği, yaşlı kadınların da koyu yazmaları örttüğü kültürel kod niteliği de taşımaktaydı. Geçmişte özellikle Kadınlar Pazarında satış yapan kadınların tamamının kullandığı bu yazmalar renkleri ve desenlerine göre anlamlandırılmasıyla görsel iletişimin bir parçası da olmuşlardır. Kaba yazma günümüzde yaşam biçimlerinin değişmesi ile başörtüsü yerine işlevi değişen bir imge haline gelmiştir.

Yaratılan ya da belirlenen imgelerin tanıtım ve gösterimi konusunda koordinasyon oluşturan kamu kurumları kentin kimliğine etki eden kültür ürünlerini korumak ve yaymak için ulusal ve uluslararası düzeyde geçerliliği olan kurumlara başvurmaktadır. Bu kurumlardan bir tanesi de kültür ürünlerinin kendi bağlamlarında korunması, aktarılması, sürdürülebilirliğinin sağlanması konusunda çalışmalar yaparak kültürel ifade çeşitliliğini yansıtan, uluslararası düzeyde geçerliliği ile faaliyet gösteren ve Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi'nin imzalanmasını sağlayan UNESCO'dur.

UNESCO 17 Ekim 2003 tarihinde Paris'te düzenlenen 32. Genel Konferansında, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'ni kabul etmiştir. Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) UNESCO tarafından, toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekanlar (www.unesco.org.tr) biçiminde tanımlanmaktadır. Kuşaktan kuşağa aktarılan bu miras, toplulukların ve grupların çevreleriyle, doğayla ve tarihiyle etkileşimlerine bağlı olarak, sürekli biçimde yeniden yaratılır ve bu onlara kimlik ve devamlılık duygusu verir; böylece kültürel çeşitliliğe ve insan yaratıcılığına duyulan saygıya katkıda bulunur.

Sözleşmeye göre; her taraf devlet, korumak için tespit amacıyla kendi toprağı üzerindeki Somut Olmayan Kültürel Miras envanterlerini, kendi durumuna uygun olacak biçimde hazırlamak ve güncelleştirmekle yükümlüdür. Ülkemizde somut olmayan kültürel miras envanter çalışmaları illerde İl Kültür ve Turizm Müdürlüklerinin yönetiminde yürütülmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü talimatları doğrultusunda Valilik Makamı Olurları ile Bartın'da oluşturulan İl Tespit Kurulu olarak 2008 yılından itibaren kentteki kültürel miras unsurları ile ilgili yapılan çalışmalar sonucunda somut olmayan kültürel miras unsurları ile ilgili sekiz unsur bakanlığa sunulmuştur. Telkırma, Telsarma, Bayram Kutlamaları, Ahşap Tekne Yapımcılığı, Bartın Düğünleri başlıklı dosyalar SOKÜM il envanterine; Küp Dibi, Çekicilik konuları ise

hem il envanterine hem de ulusal envanterine kabul edilmiştir. Bartın Yazması (Gaba Yazma) başlığı ile önerilen dosya, unsurun günümüzde geleneksel yollarla üretilmiyor olmasından dolayı envantere alınmamıştır.

Buradan da anlaşılacağı gibi imgelerin kullanım amaçları değişse de üretim aşamasında orijinalliği korunmadığı sürece değer kaybına uğraması söz konusudur. Buna rağmen Kaba Yazma Bartın'ı diğerlerinden farklı kılan ve kente anlam ve değer katan bir unsurdur. Tekeli, kent kimliğinin oluşumunu tarihsel bir olgu olarak görmekte ve kent kimliğinin zaman içinde farklı katmanların uyumlu ve anlamlı bir bütün oluşturmasıyla gerçekleşeceğini belirtmektedir. (Tekeli, 1991:79-89) Bu nedenle kente yeni ve amaçlı imgeler ekleyerek kimlik kazandırmak yerine var olan imgenin orijinalliğini koruyabilecek çözümler aramak, sorunu bütün boyutlarıyla deşifre edip çözüm yolları geliştirmek, özgün kimliğini kuran değerlerini keşfetmek ve bu değerlerin güncel koşullar ve gerekliliklerle bütünleşmesini sağlamak Bartın'ın kent kimliğinin oluşumunda Kaba Yazma üzerinden kurduğu sürekliliğinin devamı açısından uygun bir tutum olacaktır. Çünkü kimlik tarihsel süreç içerisinde sürekliliğe dayanır, kendisinden önceki ve sonraki gelişmelerden bağımsız değildir. Bu nedenle kente kimlik katan Kaba Yazma'nın imge değerinin çeşitli nedenlerle erozyona uğramış olması kente kimlik kazandırma açısından onun yerine yeni üretilen imgenin tutunmasını daha güç kılacaktır. Teknolojik, sosyal, kültürel, fiziksel, ekonomik değişimlere paralel olarak değişim gösteren Kaba Yazma süreç içerisinde kendisini yeniden tanımlayabilir. Bu durumda imgenin kent kimliği üzerindeki kaybı yerine dönüşümünden söz edilebilir.

Bartın'ı tanımlayan imgelerden bir diğeri, kentin imajını etkileyen; kente farklı ölçek ve yorumlarla bakılmasını sağlayıp, kendine özgü niteliklerin bir yansıması olan **Bartın ve Yöresi Ağız** özellikleridir. Bir üst dilin çatısı altındaki yerel konuşma biçimlerini göstermek amacıyla kullanılan ağız terimi içerisinde Bartın ağızı, Türkiye Türkçesi ağız gruplarından “Batı Grubu Ağızları” içerisinde III. alt grupta yer almaktadır. (Karahan, 1996) Bölgedeki etnik yapıdan kaynaklanan karışım ile Bartın ve yöresi ağızlarında belli başlı dil özellikleri, bu özelliklerin

temsil ettiği birbirinden ayrı ağız ve lehçe kollarını ortaya çıkarmıştır. Korkmaz'ın araştırmalarına göre bölgede üç ayrı lehçe ve ağız tabakası bulunmaktadır. Bunlar: Oğuz, Türkmen ve Kıpçak tabakalarıdır. (Korkmaz, 1965:227)

Bölge kurallı olarak devamlılığı sürdürülen nazal n>y ve g>v vb. ses değişimleri bakımından Anadolu ağızlarındaki genel dil yapısından uzaklaşarak 13-14. yüzyıllar Kıpçak Türkçesi ile benzeşen bir ağız özelliği taşımaktadır. Bartın ve yöresi ağızları Oğuz, Kıpçak ve Türkmen lehçe ve ağız tabakasının karışmasından oluşmuştur. Ancak bu karışmadan sonraki gelişmeler sırasında, bölgeyi öteki Anadolu ağızları ile ortaklaştıran Oğuz tabakası nispeten daha zayıf kalmış; buna karşılık Kıpçak ve Türkmen tabakalarının karışıp kaynaşmasından oluşmuş şekiller daha hakim duruma geçerek, bölgeye kendisini öteki Anadolu ağızlarından belirli şekilde ayıran özel bir kişilik ve dil yapısı kazandırmıştır. (Korkmaz, 1965:229)

Bu bilgiler doğrultusunda “*Bartın il merkezinin kuzeydoğusunda bulunan Kurucaşile ile ilçesi ve köylerinde Kıpçak unsurları, Bartın’ın güneydoğusunda yer alan Ulus ilçesi ve güneybatısında yer alan Kozcağız beldesinde Oğuz unsurları, Bartın’ın doğusunda yer alan Arıt beldesi ve bağlı köylerinde ise Türkmen unsurlarının daha yaygın kullanıldığı söylenebilir.*”¹³⁵ Bartınlıların konuşma üslubunu yansıtan yöresel ağız özellikleri, kültürlerin somut olmayan alanına giren yerel ifade zenginliklerinden biridir. Kentte yaşayanların “Bartınlıca konuşma” olarak adlandırdığı bu yerel üslupla konuşma ve iletişimi sürdürme şekli, günümüz yazım ve anlatım dilinin bilinmesine rağmen sıklıkla tercih edilerek benimsenmiştir. Bartın’da yaşayanların yöresel ağız özelliklerini yansıtan üslubu teknolojinin yaygın şekilde kullanılmasıyla elektronik ortamda da yerini almıştır. Çeşitli sosyal ağlarda (Facebook, Youtube, Instagram vb.) Bartınlıca Gönüşalım; Gönüşturalım, Bartın Caps gibi sayfalar açılmış, popüler kültürde yaygın olan sinema-dizi gibi görsel ve işitsel veriler üzerine Bartın ağız ile seslendirmeler yapılmış ve karikatür olarak katılımcılarının beğeni ve yorumlarına sunulmuştur. Buradaki verilere yapılan

¹³⁵ Gönül Erdem Nas-Zahide Parlar, “Bartın Ağzından Derleme Sözlüğü’ne Katkılar”, *Diyalektolog Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi*, 2016, S. 13, s.50-59.

yorumlarda Bartınlı olup uzakta yaşayanların Bartın ağız ile gönderdiği iletiler dilin içinde olduğu kültürü yansıtan ve insanda aidiyet hissini uyandıran özelliğini ortaya koymaktadır. Bu durum teknolojik gelişmelere paralel olarak kültürel mirasın aktarım yöntemi ve mekanları değişmekte olsa da insanda uyandırdığı bir gruba veya topluluğa ait olma duygusu “*dil ile birlikte insan topluluklarını bir yığın veya kitle olmaktan kurtararak, aralarındaki duygu ve düşünce birliği olan bir cemiyet haline getirir.*”¹³⁶ düşüncesini desteklemektedir.

Bir milleti var eden maddi manevi değerlerin bütünü olarak ortaya çıkan kültürün değerlerinin korunup kayda geçirilmesi ve kuşaklararası aktarımında dil önemli bir işlev görmektedir. Dil ve kültür birbirinden ayrı düşünülemez iç içe geçmiş birbirini tamamlayan bir bütünün parçalarıdır. Dil kültürün taşıyıcısıyken kültür de dile kaynaklık eden rezerv alanıdır. “*Toplunun hiçbir alanı dilden bağımsız değildir. İnsanın varlığı dil ile mümkün olduğu gibi, toplumların varlığı da ancak dil ile mümkün olmaktadır. Dil yoksa toplum da yoktur. Dil toplumun kültür kimliğidir.*”¹³⁷ Bu durumda dil toplumun algı, ilgi ve kültürel değerleri üzerinden somut ürünler aracılığıyla yaşam biçimlerini yansıtan araçtır. Dolayısıyla kent içerisinde konuşmalara konu olan her şey kültürün dil aracılığı ile sosyal hayata aktarılmasından doğmaktadır. Bartın manilerinde, türkülerinde, atasözü ve deyimlerinde kısacası sözlü ve yazılı gelenekte yaşayan bütün kültür ürünlerinde bu aktarımı görmek mümkündür.

Köksal Alver’ e göre kentler kimlikli yapılardır; her kent kendi yapısına özgü bir kimlik, kişilik, imaj ve yaşam giyinir. Her kent bir dil ve gramer geliştirir o kentte yaşamının ona tutunmanın yolu kentin dili ve gramerini çözmekten geçer. (Alver, 2012) Kent kimliği bir aidiyet ortamıdır. Kentin kültürel değerleriyle özgünlüğünü ve biricikliğini yansıtan Bartınlıyım ifadesi kenti tüm yönüyle anlama açısından onları diğerlerinden ayıştıran aidiyet ortamını oluşturan kodlarla örülüdür.

¹³⁶ Mehmet Kaplan, *Kültür ve Dil*, Dergah Yayınları, İstanbul 2010, s.39.

¹³⁷ Şükrü Ünalın, *Dil ve Kültür*, Nobel Yayınevi, Ankara 2005, s.14.

Bu kodlardan bir tanesi de yerel ağız unsurlarının meydana getirdiği dilin zenginlikleridir.

Bartınlı olmak kimlik ifadesi bir aidiyet ifadesidir. Şehir bağlamında belli bir kimliği, hayatı ve tasavvuru işaret etmektedir. Sosyal bilim araştırmacıları aidiyeti, bireyin bir sistem ya da çevreye karışma deneyimi olarak tanımlamışlardır, ait olma duygusu kişiler arası ilişkinin temel bileşeni olarak kişinin içinde bulunduğu çevrenin bütüncül bir parçası halinde kendini algılama, çevre ya da bir sistem içinde katılma yaşantısı şeklinde kavramsallaştırılmaktadır. (Erdoğan 2007:85-94) Kimliğin sosyal boyutu, bireyin kendisini ait hissettiği toplumsal grupların idealleri ve değerleriyle olan bütünleşmesiyle oluşmaktadır. (Hakan, 1995:147) Bu bütünleşme ve değerler her kentin kendine ait ruhunu var etmektedir. Oraya özgü olan imgeler ile oluşan bu ruh kente gelen ziyaretçilerin hissedebileceği niteliktedir. Yerel dil imgesi özgün üslup özelliklerinden dolayı yerli ve yabancıyı ayırt etmeyi sağlayan kent kimliğinin süzgeci işlevini görmektedir.

Bartın yerel ağız özelliklerinin kent imgesi olarak tasavvur, inanç ve kültür ile beslenmesi kentin hafıza birimi olan yöresel dilin kentliler tarafından sergilenmesi, kentin tanınması ve okunmasında aynı zamanda ayırt ediciliğinde başat unsurlardan biridir. Yerel dil üslubu kişilerin veya grupların nereli olduğu ile ilgili fikir oluşturabilmektedir. Bu durum kent ile doğrudan bağlantılı olarak fiziki çevrenin öneminin yanı sıra, bütün özelliklere anlam veren, onları toplumsal ve kültürel bir olgu haline getiren, o kentte yaşayanların tarihi geçmişini, hayata bakış açısını ve yaşam felsefesini gösteren yerel ağız ifadelerinin kent kimliği oluşumundaki özgün bileşimini sunmaktadır. Bartın'daki Oğuz, Kıpçak ve Türkmen ağızlarının özgün bileşimi de kültür çeşitliliğini dile yansıtmakta bu da Bartın'ı kent olarak özel kılmaktadır.

Bartın'da yerel ağız özelliklerinin en iyi sergilendiği mekan ise 200 yıllık geçmişi bulunan ve satıcılarının tamamının kadın olması sebebiyle **Kadınlar Pazarı** olarak adlandırılan pazaryeridir. Geçmişten günümüze üreticiyle tüketicinin bir araya

geldiği ve kırsaldan gelen üreticinin kolayca kent merkezindeki tüketiciyle buluşmasını sağlayan Kadınlar Pazarı, sadece alışverişin yapıldığı mekan değil Bartınlıların adetlerini ve geleneklerini yansıtan temsil alanı, sosyalleşmenin merkezidir.

Geçmişi çok eskiye dayanan pazarın tarihi, Osmanlı Döneminde işsizlik sebebiyle ormancılık faaliyetleri için erkeklerin evlerinden ayrılıp kadınların ev işlerinin yanı sıra tarla ve bahçe işlerini üstlenmesiyle başlamıştır. 1930’lu yılların sonunda Hükümet tarafından “Mükellefiyetlik” (Madenkeşlik) adında bir uygulama ile köy muhtarlarının belirlediği kişilerin Zonguldak maden ocağında çalışmaya mecbur edilmesiyle köyünden ve evinden ayrı kalan erkeklerin görevini köy kadınlarının üstlenmesiyle pazarcılık faaliyeti kadınlar arasında yeniden aktif hale gelerek sürdürülmüştür. (Çilsüleymanoğlu, 1996:445) Böylece kadınların sosyo-ekonomik hayattaki etkileri Galla Bazarı aracılığıyla artarak günümüze kadar ulaşmıştır.

Bartın’ın kent imgelerinin bir kısmının sergilendiği mekan olan Kadınlar Pazarı kentin kültürel değerlerinin belirginleştiği görünürlük ve tanınırlık kazandığı odak ve düğüm noktasıdır. Kadınların Kaba Yazma gibi imgesel giyim kuşam unsurundan birini kullanarak pazarda bulunması ve yerel konuşma özellikleri ile kendilerini ifade etmeleri Galla Bazarı’nı farklı kılmakta, bu farklılık yerel ve ulusal basın yayın organlarının da dikkatini çekmektedir. Zaman zaman çeşitli belgesellere konu olan Kadınlar Pazarı’nın tanınırlığı arttıkça özellikle yaz aylarında kentin bu nirengi noktası yerli ve yabancı ziyaretçilerin uğrak yeri haline gelmektedir. Kentin fiziksel dış dünyasının insan zihninde yer alan genelleştirilmiş resmi kabul edilen çevresel imajının (Lynch, 2010:7-9) insanların zihin haritalarında işlenebilir bir imge halini almasını sağlayan pazaryeri bu sayede algılandığı dünyada kolayca ayrılabilir bir form oluşturabilmektedir.

Kadınların ürettiği ürünleri satışa sunduğu ticari tüketim yeri olan Kadınlar Pazarı aynı zamanda kültürel ve sosyal konumlanmanın merkezidir. Anneden kıza,

kayınvalideden gelene devam eden pazarcılık geleneğinde kadınlar geleneksel giyim kuşamlarıyla kentin görsel kimliği ve fiziksel yüzünü yansıtmaktadırlar. *“İnsanların görünüşü özellikle kentin ziyaretçileri bakımından önemli ölçüde ayırt edici faktördür.”* (Eraslan,Susar, 2008:48) Kentteki insanların fiziksel özellikleri, giyim-kuşamları, tavır ve davranışları onların kültür taşıyıcısı işlevini görmelerini de sağlamaktadır. Bartın için şehrin özeti niteliğindeki pazaryeri kentteki kadın kimliğinin kendine özgü yönlerinin tek olduğunu alışveriş ortamının sağladığı iletişim yoluyla dış dünyaya aktarabildiği bu sayede kendini algılatması, ileti sunması ve o iletiyi alımlayanlarda bir anlam oluşturabildiği kent kimliğini meydana getiren donatılar mekanıdır.

Kadınlar Pazarı, ziyaretçilerin kentin geneli ile ilgili fikir sahibi olabilecekleri o yerin kendilerine ne söylemekte olduğunu anlayabilecekleri, kenti temsil eden imge işaretleriyle doludur. Bu işaretler başka kültür mekanlarında başka kültürel tutumlar içinde olan bireylerin, kültürel mekan olma özelliğini ve etkinliğini koruyan yerlerde korunması amaçlanan kültüre kolaylıkla eklenilebilmesini ve geçici bir süre de olsa bu mekana ait biri gibi davranabilmesini kolaylaştırmaktadır. (Oğuz, 2007:31-32) Nitekim pazara gelenlerin Bartın ağız ile iletişim kurarak satış yapan kadınlardan etkilendiği ve ziyaretçilerin yerel üslupla karşılık vermeye çalıştığı gözlemlenmektedir. Ziyaret ettiği kentin kültürüne aktif olarak katılabilen, ortak olabilen kimseler bu özgün kimlik ifadeleriyle diğerlerinden farklılaşan, ayrılan ve tek başına teşhis edilebilen kültür unsurunu (imgeyi) belleklerinde daha uzun süre yer edindirebilmekte ve tekrar daha kolay hatırlayabilmektedir. *“Kentın imajını olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen, her kentte benzer öğeler taşısa bile kendine özgü yaklaşımları olan, kentin var olmasını sağlayan, yaşayanlarından her daim etkilenen, gelişen, sürekliliği olan ve geçmişin tarihsel, ekonomik, sosyal ve kültürel yapısı ile şekillenmiş, geçmişi yok saymadan bugünün girdileri ile yoluna devam eden ilişkiler sisteminin adı sayılan kent kimliğini”* (Gündüz ve Taner, 2001:43) Bartın’da imgesel boyutu olan pazaryeri aracılığıyla kurulan düzen etrafında gerek sosyo-kültürel gerekse sosyo-ekonomik olarak kentin kültürünü oluşturan

geleneklerin gösterimi, sunumu, ürün ve uygulamalar bileşkesiyle meydana gelen ve kültürü geleceğe taşıyan özgün yaratılar ortamının şekillendirdiğini söyleyebiliriz.

Kentin bir diğer imgesi ise yerleştiği alanın coğrafi yapısal özelliklerine uygun olarak doğal çevre unsurlarına insanın eserlerinin eklenmesi neticesinde ortaya çıkan **Ahşap Tekne Yapımcılığı'dır**. “*Bartın Türkiye kıyılarında ahşap tekne yapımcılığının geleneksel teknik, yöntem ve malzemelerle icra edildiği son merkezlerdendir.*” (Davulcu: 2013:24) Usta çırak ilişkisi içerisinde kuşaktan kuşağa aktarılan tekne yapımcılığı kaynağı değişmeden korunarak günümüze ulaşabilmiş kentin kimliğinde önemli etkisi bulunan imge elemanıdır. Kara ulaşımının yaygın olmadığı dönemlerde deniz taşıtları yöre insanı tarafından seyahat, ticaret, balıkçılık ulaşım ve eğlence vb. amaçlarla yaygın olarak kullanılmıştır. Orman bakımından zengin olması ahşap ürünlerin birçok alanda olduğu gibi tekne yapımcılığında da kullanılmasını sağlamıştır. Orman ürünlerinin özelliklerine göre değerlendirebilme becerisi ve bilgisi yöre insanının kuşaktan kuşağa aktarılan geleneği sahiplenmesiyle elde edilmiştir. Buradan ahşap tekne yapımcılığı imgesinin sürdürülebilirliğini ve yaygınlığını kent insanının coğrafi özellikleri ile bütünleşerek güçlendirmesi sağlamıştır kanısına varabilmekteyiz.

1914 yılına kadar Bartın'da yalnızca yelkenli gemiler inşa edilirken, 1914 yılından itibaren motorlu tekneler de yapılmaya başlamış, yerli gemicilik sektörüne hizmetlerinden dolayı 1947 yılında bir mayın gemisine Bartın adı verilmiştir. (Davulcu: 2013 27-28) Kültürel ve sosyo-ekonomik açıdan deniz, denizcilik, balıkçılık ve tekne yapımcılığı Bartın'da yaşayanların günlük hayatlarına ve folkloruna yansiyarak orijinal ve zengin bir birikim kazandırmıştır.

Özdemir'e göre, “*kültürün, dolayısıyla kültürü oluşturan geleneklerin, ürün ve uygulamaların yaratıldıkları andan itibaren ekonomik değeri, boyutu ve işlevi bulunmaktadır.*” (Özdemir, 2012:219) Bartın'da kent kültürünü meydana getiren unsurlardan bir tanesi olan ahşap tekne yapımcılığı el sanatının sektörün gelişimine paralel olarak ilerlemesini etkilediği faaliyet alanı ticarettir. Zonguldak ve Ereğli gibi

tarımsal çevreye dayanmadan kurulan endüstri şehirleri Bartın'ın tarımsal üretim yoluyla gelişen ekonomisini etkilemiş ve kenti, ürünlerine talebi artan bir Pazar haline getirmiştir. Bu ürünlerin ulaşımı ise özellikle kara yolunun yaygın olmadığı dönemlerde taşıma maliyetinin de ucuz olması sebebiyle Bartın'da üretilen gemi ve teknelerle gerçekleştirilmiştir. Ayrıca gemi ve ahşap tekne yapımcılığı marangoz, burgucu, bıçkıcı, baltacı, kalafatçı, yelkenci, halatçı, demirci, donatıcı, üskübü bükücü gibi ananevi bir zanaat olarak sürdürülegelen zanaat kollarının gelişmesini de sağlamıştır.

Emiroğlu, kentteki gemi ve ahşap tekne yapımcılığının gelişmesini ulaşım elverişli yaz ve kış aylarında akış hızı düzenli Bartın Irmağı'nın mevcudiyeti, şehrin orman mahsulleri pazarı durumunda bulunması ve ahşap tekne yapımı için gereken çeşitli malzemenin çevreden ucuz ve kolay temin edilebilmesi, şehrin geniş bir hinterlanda sahip olması ve kıyıdaki şehir, kasaba ve yerleşim merkezlerinin kara ulaşımalarının birbiriyle bağlantılarının çok zor, bazen imkansız durum almasının gemiciliği teşvik etmesi, Karadeniz'de ani çıkan fırtınalara, dalgalara karşı korunmayı temin edecek doğal barınakların, körfezlerin mevcut olmayışı, Bartın'da bu coğrafi şartların bulunması, kentte gemi yapımından, tamir ve kalafat işlerinden anlayan tecrübeli ustaların-işçilerin bulunması, ırmak çevresinin gemi yapımına elverişli topografik yapıya sahip olması, Bartın Irmağı'nın denize döküldüğü boğaz çevresinde balıkçılığın nispeten gelişmiş bulunuşu şeklinde açıklamıştır. (Emiroğlu, 1945:163)

Bartın'da yapıla ahşap teknelere yurt içi yurt dışı olmak üzere birçok ülke ve şehirden talep olmaktadır. Kraliçe I. Elizabeth devrinin en ünlü İngiliz gemisi Sir Francis Drake'nin gemisi Golden Hind'in eşi Türk Golden Hint, Tekkeönü'nde özel bir tersanede üç yılda tamamlanıp denize indirilerek Amerika'nın 500. Keşif yıldönümü sebebiyle düzenlenen "Amerika 500. Anı Tazeleme Yarışmasında" ülkemizi temsil etmiştir. Bu tür gemilerin yanı sıra Bartın denilince akla gelen tekne

tipi çekirtmedir. Çektirme tipi¹³⁸ gemilerin son örnekleri kıyı turizminin yapıldığı bölgelerde restoran vb. amaçlı olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Bartın'da üretilen ahşap tekne ve gemiler özellikle Amasra'da bulunan Çekiciler Çarşısı'ndaki el yapımı hediyelik eşyalara da yansımaktadır. Minyatür boyutlarda yapılan el yapımı ürünler bir yandan kentin ahşap tekne yapımıcılığında etkin olduğunu gösterirken bir yandan da kentin tanınırlığını artırarak kültürel ekonomik değer sağlamaktadır.

“Kentlerin kimliği, belirginleştirilen, vurgulanan, öne çıkarılan, ekonomik değere, markaya dönüştürülen imgelerden hareketle oluşmaktadır.” (Özdemir, 2012:215) düşüncesinden hareketle ahşap tekne Bartın için kentin imajındaki etken olgulardan bir tanesi ve kültür ekonomisini canlandıran gösterim alanı olarak özgün kimliğini aktaran somut ifade şeklidir diyebiliriz.

Bartın kent kimliğine etki eden gelenekler bileşkesinin kaynağını oluşturan özgün ve farklı diğer imgesi **“Çekicilik”** tir. Geleneksel yöntemlerle ahşap malzemeye şekil verilmesi sonucu ortaya çıkan ve usta çırak ilişkisi ile sürdürülegelen çekicilik yöre insanının estetik algısını yansıtan el sanatlarından bir tanesidir.

Geçmişte geleneksel aletlerle el ve ayaklar kullanılıp çekilerek ahşaba şekil verilmesinden dolayı çekicilik olarak da adlandırılan ağaç oymacılığı çoğunlukla el yapımı ürünlerin yer aldığı Amasra'nın tarihi çarşısının adına kaynaklık etmiştir. Bu alan Çekiciler Çarşısı olarak yerli ve yabancı turistlerin ilgisini en çok çeken mekan olma özelliğini günümüzde de devam ettirmektedir. Amasra Ahatlar Köyü ve Kurucaşile çekiciliğin yoğun olarak yapıldığı yerlerdir.

¹³⁸ Çisüleymanoğlu, a.,g.,e., s.1515.(300 tona yakın taşıma kapasitesi olan çekirtmeler yük taşımak amacıyla kullanılmış olan, her türlü yükü taşımaya uygun hem motorla hem de yelkenle seyrüsefer yapabilen süratli, iki ucu sivri yüksek bordalı ve geniş karınlı gemilerdir. Bartınlı ustalarca inşa edilen teknelerin en büyük özelliği Karadeniz'in sert dalgalarına dayanıklı olmaları ile denize kolaylıkla indirilip bir o kadar kolaylıkla karaya çekilebilmeleridir. Ayrıca her teknenin bir ismi vardır.)

Amasra'nın tarihi özelliğinden dolayı tarihi kent imajının parçası olan Çekiciler Çarşısı'nda ziyaretçilerin beğenisine sunulan el yapımı ağaç oyma ürünlerin (tahta kaşık, oyuncak, tepsi, nihale, kase, takı, çerçeve vb.) Çin malı ürünlerle birlikte satışa sunulması çarşının geleneksel ürünler temalı bir mekan olma durumuna tezat oluşturmaktadır. Özgün yapısıyla kentin kimliğini yansıtabilmesini güçleştiren bu durum görünüm açısından ilk bakışta orijinallik algısının zedeleyebilecek ortamı yaratmaktadır. Lynch'a göre, kimlik; imaj parçalarından biridir. İşlenebilir bir imaj ilk olarak öbürlerinden farklılık gösteren bir objeyi tanımlamalı onu ayrı bütün olarak belirtmelidir. (Lynch, 2010) Bu nedenle ağaç oymacılığı gibi imgesel el sanatlarının gösterim mekanı olan Çekiciler Çarşısı imgenin mekan ve imaj bütünleşmesinin gerçekleşip yayıldığı kent içi alan olarak iyi değerlendirilmelidir.

Ağaç Oymacılığı SOKÜM ulusal envanterine kabul edilmiştir. Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'nde yer alan korunması gereken alanlar:

- Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlev gören dille birlikte sözlü gelenekler ve aktarımlar;
- Gösteri sanatları;
- Toplumsal uygulamalar, ritüeller, şöenler, doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar;
- El sanatları geleneği; (Oğuz, 2009:112)olarak tasnif edilmiştir.

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'nde korunması gereken kültürel miras alanlarını ifade eden bu maddeler kesin sınırlar ile birinden ayrılamayan kültür alanlarıdır. Bu kültür alanları içerisindeki örneklerden biri olan ve geleneksel olarak varlığını sürdüren Çekicilik kültürün ekonomik boyutuyla da bir değere dönüştüğü kentsel imgedir. Amasra gibi turistik bir yerde üretilen ve alıcılara sunulan ahşap oyması ürünler kaynağını kültürden alan kültür turizmi ve bu alanda

oluşan kültür endüstrisinin yaratıcı miras unsurlarının ekonomiyle olan bağlantısını doğrudan göstermektedir.

Deniz, kum, güneş turizminin yetersiz geldiği turizm alanında kültür turizmi UNESCO’da belirtildiği gibi “*diğer halkların kültürüne önem veren algılamayı öne çıkaran turizm türü*” (Pekin, 2011:158) olarak bir yere ait kültürel faaliyetlerin ve karşılaştırmaların yapılabileceği, merkezinde gelenekler bileşkesinin var olduğu yaratıcı unsurlarla yenilenip sürdürülebilir hale gelen bir kültür dinamosudur. UNESCO’nun kültür turizmine yönelik tanımında bu sektör bireylerin belleklerinde var olan kültürel deneyimlere yenilerini ekleyebileceği, karşılaştıkları halkların kültürüne karşı farkındalık uyandırabileceği alanı ifade etmektedir. Bireylerdeki bu farkındalığı oluşturabilecek özgün kültürel miras unsurları ise kentlere kimliklerini ve karakterlerini kazandıran etkili imgelerdir. İmgeler somut ve somut olmayan miras kapsamında “*küreselleşmenin ortaya çıkardığı olgulardan biri olan tek biçimliliğe gidiş karşısında kültür turizminin önemli hareket noktalarından biridir.*” (Oğuz, 2013:81)

Kentsel imgeler, kültür turizminin asıl amacı olan, gelen turistlere kültürel miras unsurlarından yola çıkarak deneyim yaşatabilmeyi sağlayan işlevsel sembollerdir. Bu işlevsel semboller, kültürel mirasın sürdürülebilirliğini artırarak kent imgelerinin etkin olduğu “*yaşanabilir bir dünya için evrensel değeri ortaya çıkarıp uygulamaya koymak ve bunun sürdürülebilirliğinin sağlanmasını garanti altına olmak olan sürdürülebilir kalkınmayı da yükseltecek unsurlardır. Çünkü sürdürülebilir kalkınma kuşaktan kuşağa aktarılabilen insan, doğa ve kültür arasındaki dengeyi gözetken, sosyal çevresi ve ekonomik bir bütünsel kalkınmanın stratejisidir.*” (Özüner, 2014:14-30) Kültürel miras mekanı olan kentler, miras ve mirası yaşatanlar için kültürel oluşum, aktarım, yaratıcılık ve yenilik fırsatlarının oluşabileceği üretme alanlarıdır. Bu nedenle kentler, ziyaretçilerin üzerinde etki yaratmak, yerel ekonomiyi canlandırmak, kent imajını geliştirmek için kültürel mirasını ulusal ve uluslararası geçerliliği olan kurumlar aracılığıyla aracılığı ile sürdürülebilir kalkınmasındaki etki alanını genişletme stratejileri ve

organizasyonlarıyla ilerletmeye çalışmaktadır. Bunların bütünü ile bağlantılı olarak kentlerin yerel kültürel miras öğelerini değerlendirmede başvurduğu kurumlardan bir tanesi UNESCO'nun oluşumunu gerçekleştirdiği kültürel çeşitlilik ideallerini destekleyen Yaratıcı Kentler Ağıdır. Bu ağ “kültür ve kalkınma” ile “sürdürülebilir kalkınma” gibi UNESCO'nun küresel ölçekteki öncelikleri konusunda ağa katılan kentler arasında uluslararası işbirliği yaratarak bu konularda cesaretlendirilmelerini ve yerel aktörler tarafından yürütülen kültürel endüstrilerin yaratıcı, ekonomik, sosyal potansiyellerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Ağa katılan kentler kültürel deneyimlerini küresel platformlara taşıyabilme fırsatı elde etmektedir. Yaratıcı Kentler Ağı; edebiyat, film, müzik, zanaat, ve halk sanatları, tasarım, gastronomi, ve medya sanatları olmak üzere yedi temayı içermektedir. (www.unesco.org) Yaratıcı Kentler Ağı'nın belirlediği yedi kategori üzerinden kentler kültürel miras unsurlarını ön plana çıkararak yaratıcı faaliyetler geliştirebilme ve kendi kendilerine yeter hale gelebilmeyi hedeflemektedir. Amaçlanan sürdürülebilir kalkınmayı sağlamanın en etkili yolu ise kentlere kimliğini veren imgelerle olmaktadır.

Bu ifadelerin bütününe göz önünde bulundurarak kültürel miras için bellek mekanı avantajına sahip olan Amasra merkezine en yakın köylerden Ahatlar Köyünde Çekicilik imgesi kullanılarak böyle bir ağın parçası olunabilir. Köyde yaşayanlar tarafından çekicilik evlerinin altına kurdukları atölyelerde gerçekleşmektedir. Çekicilik imgesi üzerinden bu mekanda kültür köyü oluşturulabilmesi halinde köyde yer alan ustaların ve çırakların icrası ve aralarındaki informal eğitime dair iletişim gelen ziyaretçiler tarafından birebir gözlenebilir ve Kapadokya'ya özgü çömlek yapımında kente gelen bireylerin deneyim yaşayabilmesi gibi, kurulan kültür köyünde de çekicilik ziyaretçiler tarafından deneyimlenebilir duruma getirilmelidir. Böylece kentte yaşayan insanlar hem imge ile bütünleşmiş hem de sosyo-kültürel bellekten yararlanılarak kültür turizmi, yerel sürdürülebilir kalkınma, kültür politikaları, kültür endüstrileri, sürdürülebilir kültürel miras alanlarda gibi içi doldurulmuş planlamalarla hareket edilerek kültürün imge vasıtasıyla gelecek kuşaklara aktarımı sağlanmış olacaktır. Ülkemizde Yaratıcı Kent Ağı yaklaşımına benzer bir yaklaşımla oluşturulan marka kent yaklaşımı kültür

ürünlerinin yaratım, tanıtım, sunum ve tüketimi ile doğrudan bağlantılı olarak kentin kimliği üzerinde etkili olan imgenin kültürel değerini arttırmak için kentlerin varlığını gösterebildiği, hedef kitlenin zihninde benzerlerinden ayrılarak yer edinebilmesini sağlayan amaç ve politikalarla tüketilmesi yolunu gösteren yöntemleri içerir. Bu nedenle ağaç oymacılığı imgesinin marka kent oluşturmadaki ilerleyişi Yaratıcı Kentler Ağına katılabilmesi için örneklediğimiz biçimde gerçekleşebilir.

Kentin kimliğini ahşap oymacılığı imgesinin yaratıcısı olan ve kendini kentin bu miras unsuruyla özdeşleştirmiş buraya ait hisseden sakinlerinin uğraşları belirlemiştir. Lynch, kentte yaşayan insanların kenti sahiplenmesi, ona bir kimlik atfetmesi ve bu kimlikle onu kabullenmelerinin, yine o kenti var eden insanlar ile mümkün olabileceğine vurgu yapmakta ve kentlerin kimliğini kentlilerin ve onların yaşam biçiminin oluşturduğunun altını çizmektedir. (Lynch, 2010)

Kent kimliğinin en önemli göstergelerinden bir diğeri ise sivil mimari örneklerinden olan **Bartın Ahşap Evleri**'dir. Bu yapılar kent estetiğini ve tarihi kent imajını sergileyen imge elemanıdır. Tarihi kent dokusunun parçası haline gelen ahşap evler kent kimliğinin şekillenmesine etki eden kentin coğrafi içeriği, kültürel düzeyi, mimarisi, yerel gelenekleri, yaşam biçimi gibi niteliklerin karışımının uzun zaman içinde kente vermiş olduğu biçimdir.

Kent kimliğini oluşturan temel elemanlar doğal çevre, beşeri çevre ve insan eliyle yapılmış çevreden oluşmaktadır. Bartın Ahşap Evleri doğal çevre unsurlarından ahşabın kullanılarak, barınmak gibi beşeri ihtiyaçları karşılamak için insan eliyle yapılan ve burada yaşayanların estetik duygularının cephe ve form özellikleriyle mekan ve dekoratif niteliklerini yansıtan kentin fiziksel yüzüdür. Bartın için ifade gücü olan yapılar birer işaret olarak içeriğe dolayısıyla da anlama sahiptir.

Kentin görsel kimliğini oluşturan ahşap evler biçimlenişiyle birçok farklı mesaj taşımaktadır. Bu tarihi mimari yapıların geçmişin izlerini ve yaşam biçimini

günümüze taşıyan kültürel değer olarak sosyal işlevi, mimari tasarı ve peyzaj şekillendirme ile yöre insanının estetik bakış açısını sunan işlevi, bunların bütünlük içerisinde algılanmasıyla da imgesel işlevi bulunmaktadır.

Mimari yapılar, bir kimsenin kentin kimliğini algılamasındaki en etkili unsurdur. Fiziksel görünümüyle ilgili kentin tek ve bütüncül bir kimliğe sahip olması ürün hizmet ya da kurumların oluşturabildikleri gibi kolay ve gerçekleştirilebilir değildir. Nispeten küçük ve kasaba kent tipindeki homojen ve eski kentlerde bu noktaya yaklaşabilmek daha olasıdır. (Yayınoglu, Susar, 2008:37-38) Ülkemizin en küçük illerinden birisi olan Bartın, geleneksel yapısını oldukça korumuş ender kentlerimizden bir tanesidir. Eski kent dokusunun ziyaretçileri tarafından hissedildiği kent, ahşap evleriyle kültürel mirasın önemli eserlerini barındıran dokunun korunması ve bu yönde plan kararlarının alınması, kent kimliğinin gelecek kuşaklara aktarılması bakımından öncelik taşımaktadır. Gerek yerel yönetimlerin gerekse sivil toplum kuruluşlarının koruma kullanma dengesini gözeterek gerçekleştirdikleri bilinçli faaliyetler, kent kimliğinin en önemli güvencesi halini almaktadır. (Kaya, Yılmaz, Ateş, Memlük,, 2011:1-10) Bartın yerel yönetiminin koruma öncelikli anlayışla etkinlik göstermek için Belediye tarafından Tarihi Kentler Birliği'ne üye olması bu çalışmalardan bir tanesidir.

Tarihi Kentler Birliği tarihi kent dokularının ve kentsel- kültürel mirasın korunması amacıyla 2000 yılında 52 kentin belediye üyeliği ile başlayıp günümüzde 400 ü aşkın üye sayısına ulaşan ve belediyeler arasında iş birliği deneyim alışverişi sağlayan, koruma, kültür, çevre, imar ve tarihi kent konularıyla ilgili bilgi, belge, mevzuat, kaynak ve eğitime dönük çalışmalar hazırlayan, hibe programlarıyla koruma projelerine mali destek sağlayan bir birliktir. Tarihi Kentler Birliği yerel yönetimler ile meslek ve sivil toplum örgütlerini bir araya getirerek kentlerimizin tarihsel, kültürel ve doğal dokusunun korunmasını, tanıtımını ve bunların gelecek nesillere aktarmasını amaçlamaktadır. (www.tarihiKentlerBirligi.org) ÇEKÜL vakfının (Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı) kuruculuğunda rol oynayan birlik, yıl boyunca farklı kentlerde düzenlenen seminer ve toplantılarda

ÇEKÜL'ün konularını belirlediği ve organizasyonunu yaptığı bu buluşmalarla üye kent belediyeleri “Doğa ve Kültürle Varız” sloganıyla proje ve programlarını en küçük yerleşmeden ülke bütününe yaymaktadır. ÇEKÜL Kültürel dokunun aktarıcısı olarak koruma amaçlı kent planları hazırlanmasını, kentlerin eski mahallelerinde sağaltma çalışmaları, geleneksel evlerde cephe düzenlemesi yapılmasını, tarihi yapıların, çarşıların onarılmasını, kent meydanlarının yeniden düzenlenmesini sağlamaktadır.

Tarihi Kentler Birliği tarafından 2. defa düzenlenen Müze Özendirme yarışmasında kent müzeleri kategorisinde Bartın Kent Tarihi Müzesi ile yaşam kültürü, arşiv/koleksiyon, kent müzesi, milli mücadele, erkeopark ve sanayi müzesi olmak üzere altı kategoride ödül almıştır. Eski Belediye Binası'nda ziyaretçilerine açılan müze, içerisinde vermek istediği mesajı simgeleyen kentsel imgeleriyle görsel, işitsel ve teknolojik malzemelerle desteklenen, kent ve kentli ile ilgili bilgilerin paylaşıldığı somut ve somut olmayan miras unsurlarının bir arada bulunduğu Kültür ve Turizm Bakanlığı Müzeler Genel Müdürlüğü'nün onayı ile kurulup denetlenen kültür mekanıdır. Bu açıdan kent kimliği ile özdeşleşen, tarihi simge durumundadır.

Bartın tarihi ahşap evlerinin maketleri ile sergilendiği ve bilgi verildiği kent müzesi bu bağlamda ahşap evlerin kentlilerin belleğindeki yerini, kimliğini, geçmişini, sürekliliğini canlandırmaktadır. Müzeye girenler kısa bir zamanda Bartın mimari dokusunu görebilmekte ve kent hafızasını geri çağırabilmektedir. Kentin geleneksel konut yapısındaki kimlik unsurlarının bütün olarak algılanabildiği kent müzesi, iletişim ve eğitim işlevi ile koleksiyonlarını görsel malzeme ve anlatılarla destekleyen, dinamik bir merkez olarak yakın tarihi özetleyen tablo niteliğindedir.

Bartın'da 1874 ve 1898 yılları arasında çıkan yangınlar ve meydana gelen sel felaketleri, geleneksel konutların birçoğunun yok olmasına neden olmuştur. Bunun sonucunda kentte mimari ve peyzaj konusunda süregelen doğal ve kültürel değişimler gerçekleşmiştir. Geleneksel ahşap konutlar ile peyzajlarını değerlendirebilmek için tarihi bir bakış açısı gerekmektedir. Bu sebeple kentin

kimliğini oluşturan imge ve mekanların sürekliliğinin sağlanması, arazi formuyla kentin dokusunun ortaya koyduğu silüetlerinin korunması önem taşımaktadır. Taşıdıkları tarihi ve kültürel değer bakımından UNESCO tarafından koruma altına alınan birçok kent bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi Bartın'a yakın konumda bulunan Safranbolu'dur. Safranbolu evlerindeki tarihi dokuya bağlı olarak gelişen görsel mekanın oluşturduğu bütünsellik gibi güçlü bir algı Bartın'daki tarihi ahşap evlerde görülmemektedir. Kentteki tarihi ahşap evler, yaşanan afetler sonucunda meydana gelen dağınık bir görsel izlenim yaratmasına rağmen, günümüze ulaşmış örnekleriyle Osmanlı Dönemi, Tanzimat Dönemi sivil mimari örnekleri ile Art Nouveau ve Barok sanatlarını yansıtarak insanda estetik duygular uyandıran abartılı süsleme ve yoğun bezemelerle örülü geniş bahçe yapısındaki döşemeler ve yolların oluşturduğu uyum sayesinde, iç mekanın yanı sıra dış mekanda bahçe olgusunun da özgünleştiği kentsel çevreyi biçimlendirmiştir.

Kent estetiğinin en önemli parçası olan konutlarda, fiziksel planlama ve tasarım boyutunda temel kabullerin olması gerekmektedir. Bu kabuller arasında geleneksel doku ile uyum sağlayacak doluluk boşluk oranı, yeni bina cephelerinde ve kentsel donatılarda kullanılacak olan malzemelerin renk, doku, form gibi özellikleri vb. bulunmaktadır. (Çelik, Açıkgoz, 2008:57-64) Bartın'da günümüzde özellikle kent merkezinde modern üslupla yapılan binalarda dış cephe olarak ahşap evlerin rengi ve dokusuna yakışan kaplamaların yapıldığı örnekler görülmektedir. Farklı zaman kesitlerinde toplum yapılarının yarattığı kültürel değerler olan ahşap evler, buna bağlı estetik duygular ile mekan kalitelerini anlamak ve bunun çevrelerini oluşturmada rehber olmuştur.

Kent merkezinde ve ırmak boyunca ahşap evlere yapılan ıslah çalışmalarında konutların restorasyonu ile sokakların kültürel ve tarihi dokusunun sürdürülebilirliğini sağlamak da amaçlanmıştır. *“Kentın olumlu algılanmasında fiziksel düzen ve yapılaşma arasındaki genel uyum etkili olmaktadır. Kentin kimliğinin belirlenmesinin yanı sıra, algılanmasına da katkıda bulunan bu fiziksel düzen, kentsel peyzaj olarak da tanımlanmaktadır.”* (Karaman, 1991) Kentsel peyzaj

tarihi çevre için önem kazanmakla birlikte, o yerin kent kimliğinin anlaşılmasını sağlayan kavramlardan biridir. Bu kavram kentsel çevre ile kimlik bütünlüğü ve imge sürekliliğini içermektedir. Yeni kentsel gelişmelerin yerel değerlere uyumlu olarak gelişme göstermesi imge sürekliliği açısından da önem kazanmaktadır. (Çelik, Açıkgöz 2008:57-64)

Bartın’da kentin fiziksel büyümesine paralel olarak değişen görünümünün içerisinde ahşap evler diğerleriyle tezat oluşturarak daha dikkat çekici hale gelmekte ise de nadir de olsa tarihi evlere veya çevresine konumlandırılan levha kirliliği kent estetiği açısından olumsuz görsel kirliliğe neden olmaktadır. Kentin imgesini belli eden ve esas yerel nitelikleri taşıyan bu işaret öğeleri sınırlı bölgelerde veya belirli rotalar üzerinde yer edinse bile gözlemci tarafından ayırt edici mimari şekillenışı ile kent içerisindeki yönsel algılamayı kolaylaştıracak şifreleri meydana getirmektedir. Emin’e göre kentte düzen ve yönlenme imgeler ile yakından ilişkilidir. Bir kent düzeni ve dolayısıyla tayini, estetik ve sembolik değerlerin gerçek anlamda belirlenmesi ile sağlanabilir. Var olan çevre modeli içerisinde, toplumun tüm üyeleri tarafından paylaşılabilecek, yön ve mesafe konusunda ipuçları veren, anlamlarla yüklü imajlar sunmalıdır. (Emin, 2012:42-42) Bartın ahşap evlerinin modern binalar içerisindeki fark edirliliğinin artması sebebiyle düzen ve yön sağlama açısından herhangi bir kimsenin bulunduğu konumu tarif edebileceği açıklıktadır. Bir kimse ırmak boyunca ahşap evlerin sıralandığı alandayım dediğinde veya Asma Köprü civarındaki ahşap evleri görebiliyorum dediğinde kentin hangi bölgesinde olduğu kesin olarak anlaşılabilir netliktedir.

Urry’e göre, kent insanlara ait anıların ve geçmişin ambarıdır; ayrıca kültürel simgeler deposu olarak da işlev görmektedir. Bu anılar, mimarları tarafından amaçlandığından çok farklı bir anlam kazanabilen yapılarda cisimleştirilirler. Kolektif belleği göstermesi sebebiyle sadece bireysel bir yorumlamadan söz edilemeyeceği gibi bu kültürel belleği anlamak için mevcut yorum ve geleneklerin birlikte çözülmesi ya da zayıf yönleri ve çatışan öğelerin bir arada yan yana bulunmasını gerektirmektedir. Bu açıdan günümüz mimari anlayışıyla sıralanmış

yapıların yanındaki metruk binalar bile gözlemci üzerinde iz bırakabilir ve geçmiş dönemlere ilişkin anıları, düşleri ve ümitleri açığa çıkarabilirler. (Urry, 1999:41-42)

Bu ifadeler bütünüyle değerlendirildiğinde Bartın'da bulunan ahşap evlerin, kentin kimliğindeki estetik boyutun göstergeleri olduğunu, kolektif bir sembolü temsil ettiğini, ortak zamanı ve mekanı paylaşan kentlinin kimliğini temsil edip dışa yansıttığını ve insanların birbirinden ad ve soyadlarına göre ayırt edilebildiği gibi gözlemcilerin bu kent imgesini diğerlerinden ayırt edebilecek mimari formdaki çekicilikle kimlikli bir şehir imajı yaratmasına olanak sağladığını söyleyebiliriz.

Yaşamın sürekliliğini sağlayan temel ihtiyaçlarından olan barınmanın yanında yeme-içme insanlığın varoluşundan bu yana büyük önem arz eden bir uğraştır. Bu uğraş kentte yaşayan bireylerin gelişimine, iklimine ve coğrafyasına bağlı olarak çeşitlenip özgünleşmektedir. **Bartın Yöresel Yemekleri** de kentin kültürünü, doğal dokuyu ve gelenek yapısını koruyan yöntemlerle hazırlanan imgesel yiyeceklerden oluşmaktadır.

Yiyecek ve içecekler tüm canlılar için yaşamsal bir zorunluluk olmasının yanında sadece biyolojik bir eylem değil, aynı zamanda yiyeceklerin üretimi, taşınması, depolanması ve tüketimi aşamasında farklı toplumsal birlikteliklerin kurulmasını sağlayarak sosyal, kültürel, psikolojik, tecrübe aktarımı olarak da insanların yaşamında büyük öneme sahiptir.

Bartın'daki mutfak kültürü, burada yaşayanların beslenmesini sağlayan yöresel yiyecek-içecekler ile bunların hazırlanması, pişirilmesi, saklanma yöntemleri, işlenmesi, sunumu ve bu işlemler için kullanılan araç gereçlerin yanı sıra yeme içme adabı ve mutfak çevresinde gelişen gelenekler ve inanışları yansıtmaktadır. İnsan hayatının doğum, evlenme ve ölüm olmak üzere başlıca üç geçiş dönemi vardır. Geçiş dönemlerinin her birinde yer alan birçok inanç gelenek ve görenekler, törenler, ritüeller söz konusu geçişleri bağlı bulundukları kültürün beklentilerine ve kalıp

davranışlarına uygun olarak biçimlendirmekte ve yönetmektedir. (Artun, <http://Türkoloji.cu.edu.tr>)

Bartın kent imgesini oluşturan yöresel yemekler de özel günler ve törenlere göre değişiklikler göstermektedir. Bu özellikler kent mutfağının çeşitliliğini etkilemiş ve doğallığını bozmadan, kendine özgü kalmasını sağlamıştır. Kentin denize kıyısının olmasından dolayı balık yönünden zengin sunuma sahip olması, kırsal alanda yaşayanların büyükbaş ve küçükbaş hayvancılığı sürdürmesi, endemik bitki örtüsü çeşitliliği, semt ve köy pazarlarının taze ürünlere ulaşabilmeyi kolaylaştırması yöre mutfağının diğerlerinden farklı olmasını sağlamıştır. Ayrıca yemeklerin çeşitli pişirme teknikleri de bu özgünlüğün oluşmasında etkilidir. Bartın'ın dağlarındaki kayalardan tek tek yontularak çıkartılan yöreye özgü kara taşın işlenerek yuvarlak forma getirilmesiyle saç yapılması ve odun ateşi ile bu taşın üzerinde pişirilen yemekler ve birçok mahallede bulunarak ortak kullanım alanı oluşturan taş fırınlarda yöre yemeklerinin yapılması, hem imece usulü yardımlaşmanın sürdürülmesiyle bireyler arası sosyalleşmeyi sağlamakta hem de bu yemeklerin lezzetini diğerlerinden ayırmaktadır.

Bartın'ın yöre mutfağının zenginliği turizmin gelişmesinde de etkilidir. Yöresel yiyeceklere önem veren kentte ziyaretçilerin destinasyon tercihlerinde çekici olabilmek için otantik bir ortam olarak Yalı mevkiinde Bartın evlerini temsil eden konutta yöresel yemekler yöresel sunum şekillerine bağlı olarak sunulmaktadır. Kültür ekonomisinin parçası olan yöre mutfağında yemeklerin aslına uygun olarak tüketilmesi bir anlamda yerel kültürü tanıma ve deneyimleme anlamına gelmektedir. Yemek bir toplumun kendisini ve yaşam tarzını ifade şeklidir. Yemek turizmi kentin yemek aracılığıyla kültürel özelliklerinin öğrenilmesine imkan tanımaktadır, böylece yemek turisti aynı zamanda kültür turisti haline gelmektedir. (Yüncü, 2010:29)

Bir yörenin kültürünü dolayısıyla kimliğini diğerlerinden ayıran önemli imgelerden biri olan yöresel yemekler, insanların yaşayış biçimini, adetlerini, göreneklerini içermesinden dolayı kültürel miras içerisinde geçmişten miras kalan

gelenekler, müzik, dans, dil, din, mutfak kültürü ve yemek pişirme tarzları ile festivalleri kapsayan somut olmayan kültürel mirasın (Okuyucu, 2011:37) içinde yer almaktadır. Bu değerler aynı zamanda kültür turizminin çekicilikleri olarak kabul edilmektedir. UNESCO'ya göre nesiller boyunca aktarılan somut olmayan kültürel miras unsurları, toplulukların veya grupların çevreleriyle, doğayla ve tarihleriyle etkileşimlerine bağlı olarak, sürekli biçimde yeniden yaratılır. Bu onlara kimlik ve devamlılık duygusu verir; böylece kültürel çeşitliliğe ve insan yaratıcılığına duyulan saygıya katkıda bulunur. Tüm bu kültürel değerlerin elemanı olarak yemek ise kültürün maddi ögesidir.(Tezcan, 2000:15)

Destinasyonların çekiciliğini arttırabilecek farklı turizm çeşitlerine olan ihtiyaç her geçen gün artmaktadır. Destinasyonlarda sürdürülebilirliğin oluşturulabilmesi için her kent kendine özgü imgelerini ön plana çıkartarak turizmini canlandırmayı amaçlamaktadır. Bu değerlerden biri de bir şehir veya yörede insanların yıllar boyunca birlikte ortak yaşamalarının sonucu olarak, gelenek haline gelmiş, özel günlerde daha fazla sunumu yapılan, genelde bir olay sonucunda kültüre yerleşmiş ve yöre insanı tarafından diğer yemeklerden üstün tutulan yiyecekler olan yöresel yemeklerdir. Bu bağlamda Bartın kültürel ve doğal güzellikleri ile turizm için önemli bir cazibeye sahiptir. Özellikle antik değerlerin en fazla görüldüğü kent konumuyla Amasra kültür ve deniz turizmi kapsamında bir çekim merkezi konumundadır. Son zamanlarda bu çekim merkezine İnkumu ve Çakraz'ın da eklenmesiyle yöre yemekleri kentin kimliğinde önemli bir etki yaratmaktadır. Yeme içme bilimi anlamına gelen gastronomi son dönemlerde özel ilgi turizmi içerisinde kültür turizminin parçası olarak seyahatin en önemli unsurlarından birini oluştururken yemek- içme, turistin bir kentteki destinasyonu ziyaretinde genellikle ikincil veya diğer alt amaçlar olarak ortaya çıkmıştır. (Uyar, Zengin, 2015:355-376) “Bartın İli Turizm Eylem Planı 2012-2017” çalışmasında ilin güçlü yanları içerisinde % 46 oranda Amasra ilk sırada ve % 31 oranla önemli bir yöresel yemek olarak kabul edilen Amasra Salatası ikinci seyahat önceliği olarak gösterilmektedir. Kentte toplam 65 kişi kapasiteli özel işletme şeklinde olmak üzere toplam iki adet turizm

amaçlı yöresel yemek sunumu yapan tesis bulunmaktadır. (Ayaz, Çobanoğlu, 2017:414-425)

Temininden tüketimine kadar yöresel yemeklerle ilgili oluşumlar gerek yemeğe oturma adabı gerekse yemek paylaşımları konusundaki görenekler toplumsal kent imgelerine bağlı olarak sosyalleşme sürecindeki kazanımlardır. Bu kazanımlar kentin kimliğinin en önemli göstergeleridir. Kent kimliği sürekli yenilenebilen canlı ve dinamik bir kültürel organizma olduğundan (Teker, 1993:227) Bartın mutfağının kentin kimliği üzerindeki etkilerini arttırabilecek çalışmalar yapılmalıdır. Örneğin, gelen ziyaretçilere yöre tatlarını içeren uygulamalı mutfak etkinliklerini yaptırabilecek teknik donanımlı mekanlar ile mutfağı iyi bilen öğretmenlerin yer aldığı geleneksel mekan algısını tamamlayacak yerler oluşturulmalı, sempt ve köylü pazarlarına turistik turlar yapılmalı, kültürel değerleri konu alan mahalli ve ulusal düzeyde panel ve sempozyumlar düzenlenerek, üreticiler ve işletmecilerin katılımı sağlanmalı böylece bu konudaki farkındalık arttırılmalıdır, mevsimlik olarak fındık hasadı zamanında belirli yerlerdeki tarlalara turistik geziler düzenlenmeli ziyaretçiler fındık toplama aşamasında toplayıcıların hem işi kolaylaştırmak hem de çalışırken eğlenmeyi sağlayacak iletişimlerine (yerel ağızla mani atma-türkü söyleme gibi) tanık olarak kentte yaşayanları daha yakından tanıyabilmeli ve kültür alışverişini gerçekleştirebilmeli, yöre mutfağının sürdürülebilir olarak korunması için İŞ-KUR-Mesleki Eğitim Merkezi ve Halk Eğitim Merkezleri Bartın Mutfağı yetiştirme kursları açmalı, bu kurslarda eğitilen grupların turizm işletmelerinde istihdamı sağlanmalıdır. Böylece kent bu imgesi ile “Buranın nesi meşhur?” sorusuna yöre mutfağını daha fazla öne plana çıkararak cevap verebilir ve kimliğini ifade ederken fiziksel ve doğal öğelerinin yanında kentsel yaşamın parçası olarak bütünleştirdiği yeme-içme kültürüyle daha kolay anlaşılabilir.

SONUÇ

Kentler çeşitli faktörlere bağlı olarak görünüm ve düzenleri açısından planlı kent, organik kent; zaman içerisindeki oluşumlarına göre dönemsel olarak antik kent, tarihi kent, ortaçağ kenti, rönesans kenti, modern kent; büyüklüklerine, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel düzeylerine göre mega kent, dünya kenti, küresel kent, turizm kenti şeklinde kategorik olarak tanımlanabilmektedir. Bu tanımlar aynı zamanda o kentin kimliğini de ortaya koymaktadır.

Gelişen teknolojik olanaklar iletişimi ve ulaşımı kolaylaştırmakta, dünya bu gelişmelere paralel olarak gittikçe küreselleşen bir hale gelmektedir. Küreselleşme ile birlikte dünya üzerindeki topluluklar arasında kültür alışverişi hızlanmakta ve geniş kitleler birbirinden kolayca haberdar olarak bilgi paylaşımında bulunmaktadır. Bilginin ve paylaşımın yayılmasında önemli role sahip olan kentler de kültürel değerlerini ön plana çıkarıp kuşaktan kuşağa aktarmayı amaç edinerek, küreselleşmeyle oluşan düzen içerisinde kültürünü etkin kılmak için fark edilir olmanın gücüyle hareket etmektedir. Özgün unsurları ile diğerleri arasında daha fazla görünür olmada kentler, kültürel miras malzemelerinden yararlanmakta ve kimliklerini kültürel bellekte var olan bu zenginliklerle tanımlamaktadır. Kentlerin kendilerini tanımlarken kullandıkları malzemeleri ise kültürel imgeler oluşturmakta ve kentler kimliklerini imgeler vasıtasıyla geleceğe taşımayı hedeflemektedir.

Kentin genel görünümü ve yaşam tarzını yansıtan imgeler, kentleri kültürel olarak cazibe merkezi haline getirmede, büyüme ve kalkınmada, ekonomik olarak canlandırmada ve diğer şehirlerle rekabet edebilecek tercih edilirlkte ön plana çıkarmada ayırt edici unsurlardır. Kentler kimliklerini meydana getiren imgeleriyle birlikte farklılıklarını gösterebilmek ve tıpkı ürünler veya hizmetler arasında olduğu gibi şehirlerarasında da rekabetin artmasıyla kendilerine imaj/kimlik oluşturmak için markalaşma yoluna gitmektedir. Tescillenen meşhurluklarıyla kentin özgün kimliğine katkısı bulunan imgeler ait olduğu kente ilişkin kayda değer tanınmış

değerleri ile kültürel sürekliliğin sağlanmasında ve kimliğin korunmasında büyük önem taşımaktadır.

Burada bahsedilenlerin bütününe istinaden bu çalışmada Bartın'ın kentsel imgeleri ve kent kimliği oluşumundaki etkileri konu edinilmiştir. Kentin belleğinde var olan imgelerinden yola çıkarak uzun bir süreçten sonra biçimlenen kentin coğrafi özellikleri, kültürel düzeyi, mimarisi, yerel gelenekleri, yaşam şekli vb. faktörleri içine alan kent kimliğinin oluşmasındaki yeri incelenmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde, kent kimliği ve kentsel imge kavramları çeşitli bilim dallarının bakış açıları da gözetilerek açıklanmaya çalışılmıştır. Daha sonra kent kimliğinin bileşenleri açıklanmış, kent kimliğinin belirleyicisi olan kentsel imgenin oluşumu ile ilgili bilgi verilmiş ve ardından kent imgesinin belirleyicilerinden bahsedilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, Bartın'ın kent olma süreci, kimliği ve kimlik oluşumuna etki eden coğrafi konumu ve jeolojik yapısı, yüzey şekilleri, iklimi ve bitki örtüsü, yaban hayatı, demografik ve idari yapısı, ekonomisini etkileyen faktörler, ticaret, ulaşım, sit alanları ve taşınmaz kültür varlıkları, kentin tarihçesi ve adının kaynağı ile ilgili detaylı bilgi verilmiş, devamında Bartın'ın kentsel imgelerinden söz edilmiştir.

Üçüncü bölümde, Bartın'ın kentsel imgelerinin kent kimliği oluşumundaki etkileri, coğrafi çevre bileşenlerinin meydana getirdiği imgeler ve beşeri toplumsal çevre bileşenlerinin meydana getirdiği imgeler olarak iki başlık altında incelenmiştir. Coğrafi çevre bileşenlerinin oluşturduğu imgelerden olan Bartın Irmağı'nın kentin kurulmasında ve kentlilerin yaşantısına dair değerler içerisinde öncelikli konumda yer alan ve bu nedenle özgün kimliğine katkısı bulunan ve üzerinde hem taşımacılık hem de turistik gezi ve seyahat yapılabilen 14 km'lik bir akarsuyun kentin peyzaj dokusunun da şekillenmesine etki ederek özellikle çevresindeki şehirlere göre

farklılık oluşturmaları, bu imgenin kent markası olabilirliğindeki avantajı ve kentin ırmak ile birlikte iletişim kurabilen, insanda duyarlılık ve heyecan uyandırabilen sosyal bir imaj sunabilmesi üzerinde durulmuştur. Ayrıca kentin ticari açıdan önemli bir geçiş noktasında bulunması ve büyük kentlere yakın olmasının kentin hareketliliğindeki yerine değinilmiş ardından teknolojinin gelişmesiyle kent imajının sanal ağlar aracılığıyla medyada ve sanal ortamda nasıl şekillenebileceğinden bahsedilmiştir. Ardından Bartın Plajları imgesinin ilde eko-turizmin oluşmasını sağlayarak alternatif turizm çeşidi sunmasındaki yararlarından ve bu imgenin kent imajı yaratmadaki önemine değinilmiş, kentin kültür unsurunun parçası olan imgenin turizm alanındaki etkisi ile ekonomik girdiye dönüşmesinden ve kişiler arasındaki sosyalleşmeyi sağlayan yapısından söz edilmiştir. Kentteki coğrafi çevre bileşenli son imge ise Amasra'dır. UNESCO'nun dünya geçici miras listesinde yer alan ve kültürel değerleri ile Bartın'ın tarihi kent imajının oluşmasında önemli rolü olan deniz kıyısındaki bu ilçesinin, kent için kültür turizminin dolayısıyla kültür ekonomisinin öncüsü olma durumundan bahsedilmiş, Amasra imgesinin deniz, kum, güneş cazibesinin yanı sıra tarihi ve kültürel dokusuyla, gastronomi alanındaki çekiciliğiyle, yaz mevsiminin dışında da insanların ilgisini çekebilecek birçok yan imge bileşenlerini bir arada bulundurmasıyla kentin adının önüne geçebilecek üne sahip olması ve bunun sonucunda marka değeri oluşturmaları durumuna değinilmiştir.

Kentin toplumsal ve beşeri bileşenlerinin meydana getirdiği imgelerden Bartın Telkırması, coğrafi işaret belgesi ile tescillenen tek imge olarak Uygulamalı Halkbilimi bakış açısıyla değerlendirilmiş ve kentin kimliğindeki özgün değerini koruyabilmesini sağlayan kültürel miras ögesinin ait olduğu yöreye işlevsel bütünlük kazandırıp özgünlük katarak kültür endüstrisinin parçası haline gelmesindeki önem incelenmiştir. Devamında Kaba Yazma imgesi, kültür mirasının korunması konusunda öncü çalışmalar yapan UNESCO, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'nin koruma yaklaşımları gibi konular dikkate alınarak ele alınmış ve Kaba Yazma'nın üretim aşamasındaki orijinalliğini yitirmesinden dolayı bu imgenin değer kaybına uğradığı tespit edilmiş ve Bartın Yazması'nın kentin

kimlik oluşumundaki yerinin yeniden canlı hale gelebilmesindeki gerekliliği ifade edilmiştir.

Kentte yaşayanlara aitlik hissi veren, dil ve kültür ilişkisinin gücünü ortaya koyan Bartın ve Yöresi Ağız özelliğinin özgünlüğü ile oluşturduğu kent imgesinin teknolojinin gelişmesiyle birlikte zamanın şartlarına ve gerekliliklerine uygun olarak iletişimdeki kullanımına göre kültürel anlamda geniş bir yelpazede şekillenebilmesine olanak tanıyan yapısına değinilmiştir. Ardından Kadınlar Pazarı imgesi imaj ve algılama kavramları ile birlikte pazarın yalnızca alışverişin yapıldığı mekan değil, kentin kimliğine etkisi bulunan kültürel imge olarak, kentteki kadın kimliğini, sosyo-ekonomik hayattaki yerini yansıtan dolayısıyla kadının kent ekonomisine ve ticari hayatına katkısını ortaya koyan ve bunları yaparken de kentin kimliğini simgeleyen değerleriyle, içinde yaşayan insanlara ve ziyaretçilerine kültürel belleğini sunan bir eğitim alanı canlı bir organizma olduğu çıkarımına varılmıştır.

Kentin diğer imgeleri Ahşap Tekne Yapımcılığı ve Çekicilik UNESCO, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'nin, Yaratıcı Kentler Ağı'nın kültürel açıdan koruma yaklaşımlarından hareketle, kentte el sanatlarına ve zanaatlarına verilen değer ile birlikte usta çırak ilişkisi içerisinde devam eden aktarım incelenmiş, kültür endüstrisinde geniş bir alana sahip olan bu imgelerin ürün açısından bakıldığında önemli bir noktaya ulaşabilir olduğu kanısına varılmıştır. Daha sonra içinde yaşayanların yaşam şeklini dolayısıyla da kimliğini yansıtan ve bu sayede kente kimlik kazandıran Bartın Ahşap Evleri imgesinin kentin özgün estetik değerlerinin görsel bütünlüğünü sergileme şekli Kent Müzesi örneklendirilerek açıklanmış ve bu imge Tarihi Kentler Birliği gibi çeşitli kurum ve kuruluşların koruyucu desteği ile canlı tutulmaya çalışılan kent kimliğinin özde sabit kalıp zaman içerisinde şekilde değişkenler yaşayan etkileri gözetilerek incelenmiştir. Son olarak yerel sürdürülebilir kalkınmanın parçası olan Bartın Yöresel Yemekleri imgesinin mutfak kültürünün yöre turizmine katkısı ve yerel tanıtma faaliyetleri açısından

önemine değinilmiş ve taranan kaynaklar ile alanda yapılan gözlemler sonucunda bu imgenin kültür turizminde kullanımına yönelik yapılması gerekenler belirtilmiştir.

Tüm bunlardan yola çıkarak genel bir değerlendirme yapıldığında, kentin kültürel kimliği o kentte yaşayanların oluşturduğu kültürü ile biçimlenir. Kent kimliğinin ortaya çıktığı ve bunun etrafında inşa edilip geliştiği doğal çevre unsurları, kentte var olan kültürel kalıntılar, deniz, ırmak, göl, dağ ve benzerleridir. Bir bütünün iki parçasını oluşturan kent kimliği, bir taraftan doğa ve doğaya katkıdan sonra oluşan fiziksel kimliği, diğer taraftan da insan eliyle yapıp doğaya kazandırıldığı öğelerden oluşan kültürel kimliği içermektedir. Kentin tarihsel ve kültürel değerleriyle ortaya çıkan temel değerleri, kent kimliğinin toplumsal bellekteki yerini sağlamlaştırmaktadır. Kültür taşıyıcısı durumundaki kentler imgeleriyle farklılıklarını ortaya koyabilmektedir. Bu doğrultuda Bartın küçük bir şehir olarak tek ve bütüncül yapısındaki kimliğe sahip olan, geleneksel dokusunu koruyabilen ve sokakları AVM gibi salt tüketime yönelik, tekdüze mekanlara açılmayan tarihi kent imajının sürdürülebilmesine imkan tanıyan imgeleriyle kültür ürünlerindeki aktarımı gerçekleştirebilen aktif bir kenttir.

Bartın'ın kent imgeleri, kimliğini oluşturmada kültür turizmi, kültür endüstrisi, kent markası yaratımı, kent imajı, yerel sürdürülebilir kalkınma ve benzeri konuları kapsamaktadır. Kültürel bellekte var olan imge yaratımı bu konularla birlikte hem geçmişe tanıklık eden hem de hayal gücünün sınırsız işlevi ile beslenen içinde olduğu toplumun kolektif belleğinde yer alan farklı alanlardaki somut ve somut olmayan yaratımları içine alır. Bu nedenle Bartın, imgeleri ile birlikte kentin kimliğinde çağın gereklerine uygun olarak sürekli yenilenen ve gelişen etkiye sahip olmalıdır. Bu düşüncüyü örneklerle açıklayacak olursak, geleneksel mimariyi simgeleyen ahşap evlerin yenileme çalışmaları Kültür Bakanlığı, Belediye ve Valilik işbirliği ile devlet destekli olarak hızlı bir restorasyonla eski yapısına döndürülmeli, bunun için envanter ve proje çalışmaları yapıp mali destek sağlanmalıdır. Ayrıca ahşap evlerin yoğun olarak sıralandığı ırmak boyunca Kültür Sokağı oluşturulmalı buradaki ahşap evler Safranbolu Evleri gibi eski kullanımlarına uygun haliyle gezi

evi olarak sergilenebilmelidir. Böylece kaliteli, kimlikli ve insanların hoşça vakit geçirebilecekleri Kültür Sokağı hem mekan olarak bütünlük sağlayabilmeli hem de kentin diğer imgeleri işlevsel özelliklerine uygun olarak, kent kimliğinin sağlam yapısını destekler niteliğiyle tanıtılmalıdır.

Amasra ve Kurucaşile’de ahşap tekne yapımı ve çekicilik gibi el sanatı ve zanaatının daha canlı hale gelmesi için atölyeler açılmalı ve bunlar insanların ilgisini çekebilecek eğitim programlarıyla desteklenmelidir. Ayrıca ilde bulunan meslek lisesi ile üniversitedeki ilgili bölümlerde eğitim gören öğrencilerin bu alanda sahaya inip çalışma yapabilecekleri ortamlar iyileştirilmelidir. Bu sayede bireylerin belleğindeki imgeyi destekleyen, toplumun beklentilerine uygun olarak mekana atfedilen kimlik,  evre ve tarihi ile uyumlu kültür unsurları sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda kent sakinlerinin ve ziyaretçilerin beklentilerine cevap verebilir niteliğiyle üretilir.

Yörenin tek tescilli imgesi olan telkırma ulusal ve uluslararası marka değeri olabilecek şekilde kentte bulunan kadınlara istihdam alanı yaratabilecek hale getirilmeli, gerek motifler gerekse malzemeler korunarak bu değer envanter oluşturularak arşıvlenmeli ve kentte yaşayanlar bu doğrultuda bilgilendirilmelidir.

Bartın Irmağı’nın sahip olduğu ekolojik ve biyolojik zenginlik ilin turizm potansiyelinin geliştirilmesinde kullanılmalı, kültür alanının uzmanları tarafından yerinde yapılacak tespitlerle bu imgenin yaşatılabilirliği ve görünürlüğü artırılmalıdır. Doğal imkanlarıyla uzun zamandan bu yana çevrenin pazarı ve ticaret merkezi olan ırmak, çevresindeki illerin toplayıcı iskelesi konumundadır. Bu durumda ırmak ile birlikte kentin Karadeniz’e bağlanan kıyı, kasaba ve liman iskelelerindeki etkinliği arttırılmalı, liman geçmişte olduğu gibi feribot ve yolcu gemisi ulaşımında yeniden aktifleştirilebilmeli, bu imge aracılığıyla ekonomik bağlantılar güçlendirilmelidir.

Bartın sahip olduğu konum, kıyı yerleşimi, su ile toprak arasında kurulmuş bir dengeye sahiptir. Bu bağlamda Amasra kent için kıyı yerleşiminde en önemli nirengi noktasıdır. Bu destinasyon merkezi sürdürülebilir kültür turizminde gerekli plan ve stratejilerle bütüncül olarak değerlendirilmeli, özellikle burada bulunan arkeolojik sit alanları çeşitli kurum ve kuruluşların koruyucu yaklaşımlarıyla gerekli peyzaj düzenlemeleri yapılarak ziyaret edilebilecek cazibe noktaları haline getirilmelidir.

Yöresel ağız özelliklerini içinde barındıran kente özgü sözlü anlatı ürünleri bağlamın etkisi noktasından hareketle yerel tiyatro, yerel yayın organları gibi aktarım ortamlarında daha sık kullanılmalıdır.

Kaba yazmanın kent kimliğinde imgesel değerini kazandırmak için orijinal üretimini destekleyen atölyeler kurulmalı, bu geleneğin aslına uygun olarak yaşatılması için gerekli malzemeler derlenmeli ve isteyen ziyaretçilerin aktif olarak katılabileceği eğitimler verilerek kültür ürünlerinin en çok değerlendirildiği alan olarak hediyelik eşya şeklinde sunulabilmelidir.

Bütün bunların yanında günümüz yaşantısı bireylere hızlı ve çabuk ulaşılabilme imkanı sunmakta, insanlar her şeye daha kolay erişebilmektedir. Bu nedenle kentin ulaşılır olmasını kolaylaştıran ve kente karayoluyla 20 dakikalık mesafede bulunan Zonguldak Havalimanı faal olarak kullanılmalı, Saltukova'ya kadar bağlantısı bulunan demiryolu, Bartın merkezine kadar ulaştırılmalı, Ankara, İstanbul gibi büyük şehirlere yakın olma avantajı kullanılarak ulaşım hızlı tren ağı ile desteklenmelidir.

Sonuç olarak bir kentin kendine özgü coğrafyası, topoğrafyası, iklimi ve yaşama şekilleri içinde yaşayanların o yöreyle bütünleşmesini sağlayarak, özgün kültürel karakterinin şekillenmesini sağlar. Bu bütünü oluşturan kültür unsurları içerisinde imgeler, kültür politikaları aracılığıyla o kentin kimliğini meydana

getirmektedir. Kentler ürettikleri ve yaşattıkları kültürle bir imaja, dolayısıyla kimliğe sahip olurlar. Kentlerin bilindik olmaları kimliklerinin tanınırlığı kadardır. Bu sebeple kent kimliği oluşumunda planlama yapmak uzun vadeli hedefleri gözetmek ve bunları uygulayabilmek temel esas olmalıdır. Bunların yanı sıra marka oluşturma süreçleri telif ve tescil süreçleriyle bağlantılı olarak resmi düzeyde ilerlemeli böylece kültürel mirasını resmi olarak koruma altına alan kent, bu değerlerini sürdürebilir hale getirir ve yerel ölçekte yerel sürdürülebilir kalkınmasını ileri seviyeye ulaştırabilir.

KAYNAKÇA

Ayla, Okay, *Kurum Kimliği*, Derin Yayınları, İstanbul 1999.

Adıyaman, Kadriye, *Kentleşme Sürecinde Türkiye ve Kent Kimliği*, (Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), Konya 2008.

Aslanoğlu, Rana, *Kent Kimlik ve Küreselleşme*, Ezgi Kitabevi, Bursa 2000.

Alver, Köksal, *Kent Sosyolojisi*, Hece Yayınları, 2012.

Ayaz, Nurettin, Çobanoğlu, Sibel, “Ev Kadınlarının Turizm Amaçlı Yöresel Yemek Üretimine Bakış Açıları: Bartın İli Örneği”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2017.

Bartın Ticaret ve Sanayi Odası’nın Yüzüncü Yılı (1906-2006), Bartın Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Bartın 2006.

Birgül, Aylin, *Ankara’nın Farklı Mekanlarında Kent Kimliği*, (Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Kentleşme ve Çevre Sorunları Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2004.

Bergel, Ergon Ernest, “Kentlerin Doğuşu”, Çev: Özden Arkan, Cogito, “*Kent Kültürü*” özel sayısı, 1996.

Berger, John, *Görme Biçimleri*, Çev: Y. Salman, Metis Yayıncılık, İstanbul 2014.

Beydiz, Mustafa Gürbüz, XVI. Yüzyıldan XIX. Yüzyıla Osmanlı Gemi Tasvirleri, (Gazi Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2008.

Bilgin, Taner, 16. Dünya Şehircilik Kolokyum, Mimar Sinan Üniversitesi, 1993.

Çamdereli, Mete, Varlı Murat, Varlı Zeynep, Gürer Mert, “Kentsel Kimlik Göstergesi Olarak Kent Logoları”, Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi, II. Ulusal Halkla İlişkiler Sempozyumu, 2016.

Çelik Dilek, Yazgan Murat Ertuğrul, “Kentsel Peyzaj Tasarım Kapsamında Tarihi Çevre Korumaya Yönelik Yasa ve Yönetmeliklerin İrdelenmesi”, *ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, Cilt 9, S.11, 2007.

Çetinkale Görmüş, Sevgi, Açıksöz Sebahat, “Kentsel Peyzajda Geleneksel Dokunun Sürdürülebilirliği: Bartın Örneği”, *Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Tarım Bilimleri Dergisi*, Ankara 2007.

Çakır, Emine, “Akademik Dünyanın Kentsel İmgelerinden Mitolojik Simgelerine Üniversite Logoları”, *Milli Folklor Dergisi*, 2013.

Çilsüleymanoğlu, Selahattin, *Bartın Halk Kültürü*, Azim Kitabevi, Bartın 1996.

Çizgen, Nevval, *Kent ve Kültür*, Say Yayınları, İstanbul 1994.

Çöl Demirseren, Şölen, *Kentlerimizin Kimlik Sorunu ve Günümüz Kentlerinin Kimlik Derecesini Ölçmek İçin Bir Yöntem Denemesi*, (M.S.Ü, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi), İstanbul 1998.

Davulcu, Mahmut, “Bartın Yöresinde Ahşap Tekne Yapımcılığı”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Denizcilik Fakültesi Dergisi*, 2013.

Duru, Erdinç, “Sosyal Bağlılık Ölçeğinin Türk Kültürüne Uyarlanması”, *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2007.

Doğanay, Hayati, *Coğrafya 'ya Giriş*, Çizgi Kitabevi, Konya 1998.

Nas Erdem, Gönül, Parlar Zahide, “Bartın Ağzından Derleme Sözlüğü’ne Katkılar”, *Diyalektolog Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi*, 2016.

Emin, Necibe, *Marka Kent Oluşumunda Sembol Yapıların Değerlendirilmesi ve Bir Uygulama*, (Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2012.

Es, Muharrem, *Kent Üzerine Düşünceler*, Okutan Yayıncılık, 2007.

Ergun, Cem, Gül Hüseyin, Gül Sallan Songül, *Kent Üzerine Özgün Yazılar*, “Neoliberal Küreselleşme ve Küresel Kent”, Bağlam Yayıncılık, İstanbul 2003.

Ekici, Metin, “Halk Bilim Araştırmalarında Üçüncü Boyut”, *Milli Folklor*, 2003.

Emir, Gökhan, Bartın ve Çevresinin Turizm Envanteri-Sektör Analizi, Bartın Üniversitesi Meslek Yüksek Okulu, Bartın 2011.

Emiroğlu, Mecdi, “Bartın’da Nüfus ve Ekonomik Faaliyetler”, *A.Ü.D.T.C. Fakültesi Dergisi*, Cilt XXXIII, Ankara 1967.

Evliya, Çelebi, *Seyahatname*, Üçdal Neşriyat, İstanbul 1986.

Gülersoy, Nuran Zeren, Koruma Amaçlı İmar Planı Yapım ve Uygulama Sorunları, İ.T.Ü., Çevre ve Şehircilik Uygulama-Araştırma Merkezi, İstanbul 1991.

Güven, Şahin, “Coğrafi İşaretlerin Önemi ve Vize (Kırklareli)’nin Coğrafi İşaretleri”, *Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.15., 2013.

Güvenç, Bozkurt, *İnsan ve Kültür*, Remzi Kitabevi, Ankara 2000.

Güvenç, Bozkurt, “Kentlerin Kimliği ve Antalya Üzerine Notlar, Öneriler, Örnekler”, *Mimarlık Dergisi*, 1991.

Göncü, Neslihan, *Kent Öğelerinin Kent Kimliği Üzerindeki etkileri*, (Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Endüstri Ürünleri Tasarımı Anasanat Dalı, Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2007.

Gündüz, Orcan, T. Taner, “Küreselleşme Sürecinde Türk Kentlerinin Kimlik Sorunları ve İzmir Örneği”, I. Uluslararası Kentsel Tasarım Buluşması, *M.S.Ü., M.F. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Yayını*, İstanbul 2001.

Hakan, Mehmet, “Kimlik Nedir?”, *Kimlik Tartışmaları ve Etnik Mesele Türkiye Günlüğü Dergisi*, Ankara 1995.

Homeros , *İlyada*, Çev: Azra Erhat-A.Kadir, Can Yayınları, İstanbul 2011.

İlgar, Evren, *Kent Kimliği ve Kentsel Değişimin Kent Kimliği Boyutu: Eskişehir Örneği*, (Anadolu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), 2008.

Karadağ, Arife, Koçman Asaf, “Coğrafi Çevre Bileşenlerinin Kentsel Gelişim Süreci Üzerine Etkileri: Ödemiş (İzmir) Örneği, *Ege Coğrafya Dergisi*, İzmir 2007.

Karaman, Leyla, *Anadolu Ağzlarının Sınıflandırılması*, Türk Dil Kurumu, Ankara 1996.

Karaman, Aykut, *Kentsel Peyzaj İçinde Yüksek Yapı Tasarım İlkeleri: İstanbul Üzerine Gözlemler*, Ders Notları, Mimar Sinan Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İstanbul 1991.

Kaplan, Mehmet, *Kültür ve Dil*, Dergah Yayınları, İstanbul 2010.

Karadeniz, Vedat, Çelikoğlu Şaban, Altınbilek M. Samet, “Turistik Özellikleri Yönünden İnkumu Rekreasyon Alanı ve Çakraz Tatil Köyü (Bartın)”, *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 12, S. 1, 2010.

Karakuyu, Mehmet, “Sürdürülebilir Kentler Nasıl Oluşur? Yapılması Gerekenler ve Engeller”, *Kent Çalışmaları II*, Pegem Akademi, Ankara 2015.

Keleş, Ruşen, *Kentleşme Politikası*, İmge Kitabevi, Ankara 2008.

Keleş, Ruşen, Hamamcı Can, *Çevre Bilim*, İmge Kitabevi, Ankara 1993.

Keleş, Ruşen, *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*, TDK, Ankara 1980.

Kemik, Cahit, *Bartın Kentsel Değerler ve Sivil Mimari Örnekleri*, (Yıldız Teknik Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1986.

Koday, Saliha, Çilikoğlu Şaban, “Geleneksel Alışveriş Mekanlarına Bir Örnek: Bartın Kadınlar Pazarı (Galla Bazarı)”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2011.

Korkmaz, Zeynep, *Bartın ve Yöresi Ağızları*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu (TDK) Yayınları, Ankara 1994.

Korkmaz, Zeynep, “Bartın ve Yöresi Ağızlarında Lehçe Tabakalaşması”, *Türkoloji Dergisi*, C. I/II, 1965.

Korkut, Tuna, *Şehirlerin Ortaya Çıkışı ve Yaygınlaşması Üzerine Sosyolojik Bir Deneme*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1987.

Kıray, B. Mübeccel, *Kentleşme Yazıları*, Bağlam Yayınları, İstanbul 2007.

Kültür ve Turizm Envanteri, *Mitolojiden Gezgine Bartın*, İl Kültür Turizm Müdürlüğü, Ankara 2007.

Lynch, Kevin, *Kent İmgesi*, Çev: İmren Başaran, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2013.

Mallıoğlu, Rabia, *Kentler ve İmgeler*, Yayına Haz, M. Öcal Oğuz, Tuba Saltık Özkan, Gazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Gazi Halkbilimi Topluluğu, Ankara 2004.

Meydan Larousse, Meydan Yayınları, Cilt 11, İstanbul 1972.

Meltem, Caber, Albayrak Tahir, “Markalaşma Yolunda Side/ Manavgat Müşteri Analizi 2007”, Ticaret ve Sanayi Odası Bülteni.

Okuyucu, Ayşe, *Osmaneli İlçe Merkezinde Kültürel Mirasın Korunması ve Turizm Amaçlı Kullanımına Yönelik Bir Araştırma*, (Ankara Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2011.

Ocakçı, Mehmet, *Şehir Kimliği ve Çevre İlişkileri*, 17. Dünya Şehircilik Günü Bildiriler Kitabı, Bursa 1993.

Oğuz, Öcal, *Küreselleşme ve Uygulamalı Halkbilimi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2013.

Oğuz, Öcal, “Folklor ve Kültürel Mekan”, *Milli Folklor*, 2007.

Oğuz, Öcal, *Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?*, Geleneksel Yayıncılık, Ankara 2009.

Ögel, Bahaeddin, *Türk Mitolojisi*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih kurumu Yayınları, Cilt 1, Ankara 2003.

Örer, Güçlü, *İstanbul'un Kentsel Kimliği ve Değişimi*, (İ.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1993.

Özer, Nazım, *Planlı ve Tasarlı Yaşam Alanlarının Kent Kimliği Üzerindeki Etkileri, Antakya Örneği*, (Gazi Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Yüksek Lisans Tezi), Ankara 1998.

Özdemir, Nebi, *Kültür Ekonomisi ve Yönetimi*, Hacettepe Yayıncılık, Ankara 2012.

Özdemir, Nebi, “Kentlerin Gezgin İmgelerini Giydiren Otobüsler”, *Milli Folklor*, 2011.

Özdemir, Nebi, *Medya Kültür ve Edebiyat*, Grafiker Yayınları, Ankara 2012.

Özüner Ölçer, Evrim, “Yeni Miraslar ve Uluslararası Sözleşmelerde Kalkınma Stratejileri”, *Milli Folklor*, 2013.

Özalp, Defne, *Tarihi Kent İmajının Korunmasında Kentsel Tasarım-Antakya Örneği*, (Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi), Ankara 2008.

Pekin, Faruk, *Çözüm: Kültür Turizmi*, İletişim Yayınları, İstanbul 2013.

Reyhanoğlu, Metin, “Sanayinin Bilimi Esir Alması: Teknokentler”, *Kent Üzerine Özgür Yazılar*, Bağlam Yayınları, İstanbul 2013.

Strabon, *Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika:XII-XIII-XIV)* Çev: Adnan Pekman, Kanaat Basımevi, İstanbul 2000.

Sevindi, Nevval, *Kent Ve Kültür*, Alfa Yayınları, Bursa 2003.

Şengerze, Kansu, *Tanzimat Modernleşmesi Sürecinde Bartın Evleri*, (İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1998.

Tezcan, Mahmut, *Türk Yemek Antropolojisi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000.

Turgut, Hilal, Yavuz Özalp Ayşe, Erdoğan Aslıhan, “Artvin İlinde Doğal Çevrenin Kent Kimliğine Etkileri”, (Artvin Çoruh Üniversitesi, Orman Fakültesi, Peysaj Mimarlığı Bölümü), *SDÜ Orman Fakültesi Dergisi*, S.13, 2012.

Türkan, Kadriye, “Türk Dünyası Masallarında Su Kültü”, *Milli Folklor*, Sayı 93, Ankara 2012.

Topçu, Kadriye Deniz, “Kent Kimliği Üzerine Bir Araştırma: Konya Örneği”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, c.8, S. 2, 2011.

T.C. Bartın Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Amasra UNESCO Dünya Miras Yolunda Amasra Stratejik Eylem Planı, Bartın İl Kültür Turizm Müdürlüğü, Bartın 2013.

T.C. Bartın Valiliği İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü, “2011 Yılı Bartın İli Çevre Durumu”, (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı), Bartın 2012.

T.C. Bartın Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Haz: Ayşegül Yaylı-Yeşim Ozan-Hüseyin Boran, *Bartın Kültür Envanteri*, Bartın Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından basılmıştır, Bartın 2011.

Uğrun Sözbir, Feride, *Bartın İli Sürdürülebilir Turizm Potansiyelinin İrdelenmesi*, (Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşetmeler Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi), Ankara 2010.

Urry, John, *Mekanları Tüketmek*, Çev: Rahmi Ögdül, Ayrıntı Yayınları, 1999.

Uyar, Hande, Zengin Buhanettin, “Gastronomi Turizminin Alternatif Turizm Çeşidi Olarak Değerlendirilmesi Bağlamında Gastronomi Turizm İndeksinin Oluşturulması”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2015.

Ünal, Yenal, “Bartın Irmağı Üzerinde Gerçekleştirilen Ticari Etkinliklere Genel Bir Bakış”, *Tarihi Okul Dergisi (TOD)*, Aralık 2014.

Ünal, Şükrü, *Dil ve Kültür*, Nobel Yayınevi, Ankara 2005.

Yayinoğlu Eraslan, Pınar, Susar A. Filiz, *Kent Görsel Kimlik ve İletişim*, Umuttepe Yayınları, İzmit 2008.

Yılmaz, Meltem, “*Mimari Kimlik ve Küreselleşme*”, Antakya Kent Kurultayı Bildiriler Kitabı, İMO Yayınları, Antakya 2004.

Yılmaz, Bülent, Kaya Latif Gürkan, Ateş Oğuz, Memlük Yalçın, “Geleneksel Yapıların Kentsel Mekanda Oluşturduğu Düzenin Bartın Kenti Örneğinde İncelenmesi” *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, Cilt 1. 2011.

Yatağan, Nazlı, Özcan Nilay, Alkan Sevinç, “Kaybolan Frenk Sokağının İzleri Üzerine”, “*İzmirli Olmak*” *Sempozyum Bildirileri*, İ.B.B.

Yüncü, Hilmi Rafet, “Sürdürülebilir Turizm Açısından Gastronomi Turizmi ve Perşembe Yaylası”, *10. Aybastı- Kabataş Kurultayı*, Ankara 2010.

Zonguldak İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Bartın İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Bartın Yemekleri, Post Matbaacılık ve Yayıncılık, Ankara 2014.

Elektronik Kaynaklar

<http://www.tdk.gov.tr>. (10. 06. 2014)

www.imo.org.tr>ekutuphane>pdf. (28. 04. 2017)

www.tbmm.gov.tr. (18. 05. 2015)

<http://www.megaro.yildiz.edu.tr>. (27. 02. 2017)

<http://www.biltek.tubitak>. (03. 03. 2015)

<http://www.seslisozluk.net>. (17. 09. 2017)

www.bartinkulturturizm.gov.tr. (20. 07. 2015)

www.bartınbelediyesi.com. (20. 07. 2015)

www.amasra.gov.tr. (25. 07. 2015)

www.kurucaşile.gov.tr. (25. 07. 2017)

www.ulusbel.tr. (27.07. 2015)

<http://maps.google.com>. (19. 12. 2017)

<http://www.mevzuat.gov.tr>. (23. 04. 2017)

www.tpe.gov.tr. (12. 07. 2017)

www.tuik.gov.tr. (15. 01. 2017)

<http://teftis.kulturturizm.gov.tr>. (22. 06. 2017)

turkoloji.cu.edu.tr/erartun/makaleler.htm. (06. 08. 2016)

bartinhalkgazetesi.com.tr. (24. 02. 2017)

www.kulturvarliklari.gov.tr. (16. 05. 2017)

dergipark.gov.tr. (18. 07. 2017)

<http://unesco.org.tr>. (09. 07. 2015)

http://unesco.org.tr/dokumanlar/somut_olmayan_km/SOKM_KORUNMAS_I.pdf. (10. 06. 2015)

<https://tez.yok.gov.tr>. (10. 06. 2015)

Kaynak Kişiler

Servet Çınçın: 1959 Bartın doğumlu, Lise mezunu, Esnaf, Görüşme Yeri: Servet Yazma Dükkanı, Görüşme zamanı: Mart 2016.

Yıldırım İncealemdaroğlu: 1959 Bartın doğumlu, Fotoğrafçı, Görüşme zamanı: Mart 2016

Çetin Asma: 1955 Bartın doğumlu, yazar, Görüşme Yeri: Bartın Kültür Merkezi, Görüşme zamanı: Mart 2016.

Ekler

27 Ağustos 2014 - 15:16

- Milliyet.com.tr »

AZİZOĞLU: "BARTIN IRMAĞI TÜRKİYE'NİN VENEDİK'İ OLACAK"

IHA

“Bartın Geçmişte 500 tonluk gemilerin yük taşımacılığı yapabildiği, Bartın ve çevresinin ticaret yolu olan aynı zamanda bölgenin bir ticaret merkezine dönüşmesini sağlayan Bartın Irmağı eski günlerine geri kavuşacak. Daha önceki dönemlerde Vali İsa Küçük, Vali Ali Çınar’ın da üzerinde durduğu konular arasında yer alan ve AK Parti Bartın Milletvekili Yılmaz Tunç’un da çalışmaların bir an önce başlatılması için girişimlerde bulunduğu ırmak ıslah projesinden sevindirici haberler gelmeye başladı. Geçtiğimiz günlerde Bartın Valisi Seyfettin Azizoğlu’nun “Bartın Türkiye’nin Venedik’i olacak” sözleri geniş yankı uyandırmıştı. Şimdi ise gözler DSI tarafından başlatılacak ıslah çalışmasına çevrildi. Türkiye’nin üzerinde su taşımacılığı yapılabilen tek nehri olma özelliğine sahip olan Bartın Irmağı kaderine terk edilmişlikten kurtulacak.”

<http://www.milliyet.com.tr/azizoglu-bartin-irmagi-turkiye-nin-venedik-bartin-yerelhaber-354670/>

Tırla yat gönderdik

“Armoni Yat tersanesinde tamamlanan Armoni 1 Bartın yatı İstanbul’da düzenlenecek olan uluslar arası CNR yat fuarına gönderildi. 10 metre uzunluğunda 6,5 ton ağırlığındaki yat fuarda Bartın’ın adını da temsil edecek.”

13 Şubat 2007

<http://www.bartin.info/turizm/tirla-yat-gonderdik-h11478.html>